

6. Tiistaina 11 päivänä helmikuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Vaalaja

1) Erikoisvaliokuntien täydennysvaalit	103
2) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan vaali	„
3) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan vaali	104
4) Suomen Pankin tilintarkastajien vaali	„
5) Eduskunnan tilintarkastajien täydennysvaali	105

Toinen käsittely

6) Hallituksen esitys laiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta	„

Hallituksen esitys 181/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 22/1996 vp

7) Hallituksen esitys laiksi ulosottolain muuttamisesta	„

Hallituksen esitys 145/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 23/1996 vp

Lähetekeskustelu

8) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta	106

Hallituksen esitys 258/1996 vp

9) Hallituksen esitys laiksi vapaaehtoisista huutokaupoista annetun asetuksen ja lähempiä määräyksiä huutokaupantoimitajan-ammatin harjoittamisesta kaupungissa sisältävän julistuksen kumoamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi	148

Hallituksen esitys 259/1996 vp

10) Hallituksen esitys laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta	„

Hallituksen esitys 260/1996 vp

11) Hallituksen esitys laiksi Suomen Pankista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi	149

Hallituksen esitys 261/1996 vp

12) Hallituksen esitys laiksi eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämistä annetun lain muuttamisesta ja laiksi rikoslain 46 luvun 1 §:n muuttamisesta	„

Hallituksen esitys 262/1996 vp

13) Hallituksen esitys yliopistolaiksi ja laiksi yliopistolain voimaannpanosta	„

Hallituksen esitys 263/1996 vp

14) Hallituksen esitys laiksi valtion riskipääomatakuista annetun lain muuttamisesta	159

Hallituksen esitys 264/1996 vp

15) Hallituksen esitys laiksi öljysuojarahastosta annetun lain muuttamisesta 159

Hallituksen esitys 265/1996 vp

16) Hallituksen esitys Arabiemiraattien liiton kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja molemminpuolista suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ”

Hallituksen esitys 1/1997 vp

17) Hallituksen esitys Kuwaitin kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojelemista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ”

Hallituksen esitys 2/1997 vp

18) Hallituksen esitys laeiksi alkoholilain 3 ja 60 §:n ja vuoden 1968 alkoholilain 93 §:n sekä alkoholi- ja alkoholijuomaveroasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta ... ”

Hallituksen esitys 3/1997 vp

19) Hallituksen esitys laiksi vuokralolainojen lainaehdojen muuttamisesta annetun lain muuttamisesta 161

Hallituksen esitys 4/1997 vp

20) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Irakia koskeviin päätöksiin perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen muuttamisesta ”

Asetus 1/1997 vp

21) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995 ”

Kertomus 11/1996 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Huttu-Juntunen, Häkämies, Jaakonsaari, Joenpalo, Karhunen, Kautto, Kemppainen, Koskinen M., Lax, Leppänen P., Liikkanen,

Lipponen, Markkula M., Markkula-Kivisilta, Nikula, Norrback, Pekkarinen, Pietikäinen S., Rajamäki, Rauramo, Sasi, Uotila, Vihriälä ja Viljamaa.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Jaakonsaari, Rauramo, Häkämies, Kautto ja Nikula.

Ed. Kiljunen merkitään saapuneeksi valtiopäiville.

Ilmoitusasiat:

Pääsihteerin tehtävien hoito

P u h e m i e s : Ilmoitan, että koska eduskunnan pääsihteerin ja apulaispääsihteerin ovat tänään estyneitä hoitamasta pääsihteerin tehtäviä, olen työjärjestyksen 9 §:n 3 momentin nojalla kutsunut eduskunnan lainsäädäntöjohtajan hoitamaan pääsihteerin tehtäviä tänään.

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. Joenpalo, virkatehtävien takia edustajat Huttu-Juntunen, Häkämies ja Lipponen sekä yksityisasioiden takia edustajat M. Koskinen, Lax, P. Leppänen, M. Markkula, Nikula, S. Pietikäinen ja Viljamaa, tästä ja huomista päivästä sairauden takia ed. Karhunen, tämän kuun 14 päivään virkatehtävien takia edustajat Kemppainen, Liikkanen, Norrback, Pekkarinen, Rajamäki, Rauramo, Sasi, Uotila ja Vihriälä, tämän kuun 20 päivään virkatehtävien takia ed. Ihamäki sekä ensi kesäkuun 18 päivään äitiysloman takia ed. Anttila.

Kirjalliset kysymykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 956—958/1996 vp. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Erikoisvaliokuntien jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokunta- paikkojen järjestelyä varten pyytävät vapautusta ed. U. Anttila valtiovarainvaliokunnan jäsenyydestä sekä ed. Pykäläinen valtiovarainvaliokunnan varajäsenyydestä ja liikennevaliokunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomuksia.

Anomuksiin suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että erikoisvaliokuntien täydennysvaalit toimitetaan ensi perjantain täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaaleja varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Erikoisvaliokuntien täydennysvaalit

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on erikoisvaliokuntien täydennysvaalit.

Kun täydennysvaaleja varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyissä ehdokaslistoissa, jotka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokuntien jäseniksi ja varajäseniksi ehdotettu valittavaksi yhtä monta kuin vaaleissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaalit ovat yksimielisiä ja että valituiksi ovat ehdokaslistojen mukaisesti tulleet seuraavat edustajat:

lakivaliokunnan jäseneksi ed. Kankaanniemi sekä

perustuslakivaliokunnan varajäseneksi ja *sivistysvaliokunnan* jäseneksi ed. Jääskeläinen.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan vaali

Puhemies: Päiväjärjestyksen 2) asiana on Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan vaali.

Kun vaalia varten vaalisäännön 7 §:n mukaan jätetyissä ehdokaslistoissa, jotka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäseniksi ja varajäseniksi ehdotettu valittaviksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaali-

säännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituiksi ovat ehdokaslistojen mukaisesti tulleet seuraavat edustajat:

Sihteeri lukee:

Listalta n:o 1

varsinaisiksi jäseniksi:

Hyssälä
Kiviniemi
Korteniemi
Manninen
Sasi
Kaarilahti
H. Koskinen
Löf
J. Andersson
Kallis

varajäseniksi:

Saapunki
Aula
Järvilahti
Kemppainen
Ranta-Muotio
Aura
R. Korhonen
Kurola
Biaudet
Jääskeläinen

Listalta n:o 2

varsinaisiksi jäseniksi:

Metsämäki
Hurskainen
Kiljunen
Nyby
Prusti
Vehkaoja
Wahlström
Lapintie

varajäseniksi:

Bryggare
Hellberg
Luhtanen
Olin
Haatainen

Tuomioja
Laine
Apukka

Asia on loppuun käsitelty.

Puhemies: Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan koolle kutsumista varten annan puheenvuoron ed. H. Koskiselle.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa rouva puhemies! Ikäni suoman arvovallan perusteella minulle on annettu tehtäväksi ilmoittaa, että Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan järjestäytymiskokous pidetään torstaina 13 päivänä helmikuuta 1997 kello 13 A-rakennuksen kokoushuoneessa A 116. — Finlands delegations i Nordiska rådet konstituerande möte hålls torsdagen den 13 februari 1997 kl. 13 i mötesrum A 116 i A-byggnaden.

3) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan vaali

Puhemies: Päiväjärjestyksen 3) asiana on Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan vaali.

Kun vaalia varten vaalisäännön 7 §:n mukaan jätetyissä ehdokaslistoissa, jotka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan jäseniksi ja varajäseniksi ehdotettu valittaviksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituiksi ovat ehdokaslistojen mukaisesti tulleet seuraavat edustajat:

Sihteeri lukee:

Listalta n:o 1

varsinaisiksi jäseniksi:

Jäätteenmäki
Korkea-
Tiuri

varajäseniksi:

Isohookana-Asunmaa
Dromberg
Jansson

Listalta n:o 2

varsinaisiksi jäseniksi:

Elo
Laakso

varajäseniksi:

Kautto
Luhtanen

Asia on loppuun käsitelty.

Puhemies: Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan koolle kutsumista varten annan puheenvuoron ed. Tiurille.

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsenille ilmoitetaan, että valtuuskunnan järjestäytymiskokous pidetään ylihuomenna torstaina 13 päivänä helmikuuta kello 10 A-siiven kabinetissa 116.

4) Suomen Pankin tilintarkastajien vaali

Puhemies: Päiväjärjestyksen 4) asiana on Suomen Pankin tilintarkastajien vaali.

Kun vaalia varten vaalisäännön 7 §:n mukaisesti jätetyissä ehdokaslistoissa, jotka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on Suomen Pankin tilintarkastajiksi ja varajäseniksi ehdotettu valittaviksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja valituiksi ovat tulleet ehdokaslistojen mukaisesti seuraavat kansanedustajat:

Sihteeri lukee:

Listalta n:o 1

tilintarkastajiksi:

Johannes Leppänen
Aulis Ranta-Muotio
Martti Tiuri

varajäseniksi:

Markku Koski
Kari Kantalainen
Ville Itälä

Listalta n:o 2

tilintarkastajiksi:

Matti Saarinen
Iivo Polvi

varajäseniksi:

Jorma Kukkonen
Leena Luhtanen

Asia on loppuun käsitelty.

5) Eduskunnan tilintarkastajien täydennysvaali

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksen 5) asiana on eduskunnan tilintarkastajien täydennysvaali.

Kun täydennysvaalia varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyssä ehdokaslistassa, jonka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on eduskunnan tilintarkastajien varajäseneksi ehdotettu valittavaksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituksi on tullut ehdokaslistan mukaisesti ed. Takkula.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Hallituksen esitys laiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 181/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 22/1996 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 22/1996 vp. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitteelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 5, 5 a ja 27 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Hallituksen esitys laiksi ulosottolain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 145/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 23/1996 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 23/1996 vp. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitteelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies, hyvät kansanedustajat! Olemme tehneet muutosesityksen 34 f §:ään. Hallituksen esityksessä pykälä alkaa näin: "Täytäntöönpanoa varten ulosottomiehellä on yksittäisessä ulosottoasiassa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada - -." Valiokunta on tullut siihen tulokseen äänestyksen jälkeen, että tätä lievennettäisiin sillä tavalla, että tämä oikeus olisi vain välttämättömissä tapauksissa. Se vaikeuttaisi ulosottomiehen tehtävää. Tämän vuoksi on vastalause esitetty, että pysyttäisiin hallituksen esityksen kannalla.

Tämä sen vuoksi, että kun tämmöisestä tietoa hankitaan, niin välttämättömyyskriteeri ei välttämättä ole todellakaan tiedossa siinä vaiheessa, kun tietoja pyydetään. Kun jälkikäteen arvostellaan, ehkä voidaan tulla joissakin tapauksissa siihen tulokseen, että ei olisikaan ollut välttämättöntä saada näitä tietoja. Se aiheuttaa ehkä kantelutapauksissa virkamiehille turhia vaikeuksia. Ehkä hän ei ota riskiä ollenkaan, että kysyy näitä tietoja, vaikka se olisi tarpeellista, kun välttämättömyys tulee esiin ja se pitäisi jo etukäteen arvioida.

Tämä ei tietenkään hirvittävän suuri asia ole, mutta on kuitenkin pieni lisä taistelussa harmaata taloutta vastaan. Sen vuoksi toivoisin, että esitys hyväksyttäisiin. Tulen asian yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään hallituksen esityksen hyväksymistä.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Täytyy ihmetellä, mitkä ovat olleet lakivaliokunnan enemmistön perustelut tähän muutokseen. Jonkin verran käytännön ulosottotoimintaa kokeneena voin kyllä yhtyä siihen, mitä ed. Myllyniemi sanoi tästä sanonnasta, joka on hallituksen esityksessä varsin oikea, jos mietitään käytännön

tehtäviä ja sitä, minkälaisissa olosuhteissa ulosottomies joutuu toimimaan. Kun näin epämääräiseksi muotoillaan pykälä, niin sen seurauksena ne toimenpiteet, joissa saattaa olla jotakin riskiä, jätetään tekemättä, ja se edesauttaa harmaata taloutta, jota muun muassa valtiovarainministeri on hyvin suureen ääneen useasti kritisoanut.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

3 luvun 21 c ja 34 e § hyväksytään keskustelutta.

3 luvun 34 f §

Keskustelu:

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena, kuten vastalauseesta ilmenee.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Myllyniemen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Myllyniemi ed. Alarannan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Myllyniemen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 116 jaa- ja 43 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 39. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

3 luvun 34 g § ja luvun otsikko, 4 luvun 10 § ja luvun otsikko, 7 luvun 17 § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 258/1996 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Jälleen puhumme siis liikeaikalakiesityksestä tai ainakin tulisi puhua. Silti nyt on kuulemma kysymys ihan muusta, siis hallituksen luottamuksesta. Puhumme kuitenkin kauppojen aukioloajoista ja rivien välissä ilmeisesti myös hallituksen luottamuksesta. Tätäkö on politiikka? Puhutaanko nyt siis aidasta vai aidan seipäistä? Mikä on aita, mitkä ovat ne seipäät? Aita oli aiemmin hallituksen esitys ja seipäitä siihen halutut muutokset, joista syntyi valiokunnassa mielestäni huonoa aitaa. Nyt aita onkin hallitus ja tämä uusi ja samalla vanha esitys on aidan seiväs. Minä en ymmärrä, minä en ymmärrä.

Kaksi asiaa tässä keskustelussa, jota on käyty nyt onneksi puolitoista kuukautta, on selvinnyt. Toinen on se, että omalta kannaltani ymmärrän, että vakaumus ei ole kauppatavaraa. Se ei ole kaupankäynnin väline.

Toiseksi joulukuussa äänestyspäätös oli historiallinen, historiallisen hyvä, sanoisin. Sillä oli myös kaksi seurausta: Kielteisessä mielessä oli se seuraus, että siitä tehtiin luottamuskysymys, myönteisessä mielessä hyvä seuraus oli asian saama julkisuus ja kauaskantoisuuden tajuaminen. Sitä erityisesti osoittaa se, miten kauppiaat ja myös eri kaupan alojen yhteiset järjestöt ovat liittyneet siihen rintamaan, joka on kauppojen aukioloaikaa vastaan. Työntekijät ja myös kirkko ja eri kristilliset piirit olivat sitä jo aiemmin. Vasta joulukuun päätöksen jälkeen yksittäiset kauppiaat ja perheyrittäjät joko uskaltautuivat ulos kuorestaan tai huomasivat, mistä kaikesta nyt on kysymys.

Mitä tälle liikeaikalakiesitykselle sitten nyt olisi tehtävä ihan vakavasti puhuen? Minusta tässä pitäisi harrastaa miinanraivausta. Tämä pommi on mahdollista purkaa. Haluan ajatella niin. Aukioloesitys voidaan vetää pois. Voidaan tietyksi sanoa, että on naiivia tai että esitys nousee kokemattomuudesta tai kovapäisyydestä ensimmäisen kauden edustajalla, mutta ihan tosissani sitä esitän. Tämä esitys voidaan vetää pois. Ei ole

häpeä, että virheensä tunnustaa. Tässä tilanteessa vetoan erityisesti pääministeri Lipposeen, valtiovarainministeri Niinistöön ja kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäkeen. Vetäkää tämä esitys pois, tehkää se yhdessä. Väitän, että suurimman osan kansasta silmissä te saatte takaisin sen arvovallan, jonka olette menettäneet tai menettämässä tai jonka puolesta kuvittelette taistelevanne.

Asiaperusteet nimittäin todella puoltavat myös nyt entistä enemmän kyseistä toimenpidettä. Kauppojen työntekijät ymmärsivät asian jo varsin varhain ja koko sen kymmenvuotisen taistelun aikana, joka tästä on käyty. Kansa hyvin suurelta osin on myös käsittänyt, että tässä on kyse suuremmasta asiasta kuin yksittäisestä esityksestä ja laista, liikkeiden aukioloajasta.

Poliittisesti on minusta mahdollista, että yhdessä tämä hallitus ja mieluummin kokoomuksen aloitteesta niin, että pääministerikin voi tulla vastaan, nyt liikahda siihen suuntaan, että maahan palaa tässä mielessä rauha. Eikö kokoomus ole saanut paineita tässä asiassa jo tarpeeksi? Jos ei, niitä on sitten lisättävä. Sieltähän tämä on lähtöisinkin.

Menen sisältöönkin vähän. Kompromissin tekeminen tässä asiassa on vaikeaa. Kuten sanoin, se aita on huonoa. Se on harva. Sen välistä vetää, kun neliöitä määritellään, kun ollaan tilanteessa, jossa erilaiset intressit ovat vaikeasti, ihan todella vaikeasti yhteensovitettavissa.

Lisäksi ymmärrän, että ne esitykset, jotka nyt pyrkivät muutaman pyhän lisäämiseen tai esimerkiksi jumalanpalvelusten kellonaikojen huomioon ottamiseen, ovat sellaista kosmetiikkaa, voisi ehkä sanoa karamelli kirkolle, joka ei pureudu koko asiaan todellisesti. (Min. Jaakonsaari: Kirkolle?) — Ilmeisesti siinä mielessä jotkut sitä haluavat esillä pitää. Kyse on paljon suuremmista asioista. Siitä olemme yhtä mieltä.

Uusi valmistelu tämän asian osalta, se valmistelu, jossa pyrittäisiin kioskikysymyksen todelliseen ratkaisuun ja poikkeuslupaviidakon selvittämiseen ja kuriin saamiseen, on tarpeen. Siitäkin olemme varmasti yhtä mieltä. Mutta sillä olisi arvaamattomat seuraukset, jos ja kun liikeajat totaalisesti vapautettaisiin. On aika erikoista, että tätä asiaa ei näidenkään nyt tulleiden selvitysten ja keskustelujen pohjalta vielä haluta myöntää.

Lopuksi periaatepuoleen kaksi asiaa.

Suomalaisessa keskustelussa on jäänyt paljolti sellainen kuva, että kansainvälistymiskehitys tätä asiaa vaatii. Toki täällä saimme sen torju-

tuksi, että tämä olisi millään tavalla yleiseurooppalainen ilmiö. Päinvastoin kyse on siitä amerikkalaisesta elämänmuodosta, joka nyt Ruotsin ja osin Englannin kautta on meille tullut ja tulossa.

Huomiotta on jäänyt enemmänkin Euroopan parlamentissa käyty keskustelu ja sieltä joulukuussa tullut resoluutio. Keskustelu siellä päättyi tällaiseen resoluutioesitykseen, jonka teki sellainen englantilainen sosialisti ja metodistisaarnaa- ja taustaltansa kuin Mr. Hallan. Tässä sanotaan näin: "Euroopan parlamentti kutsuu jäsenvaltioita työskentelemään sen puolesta, että otetaan huomioon perinteet ja kansalaisten kulttuuriset, sosiaaliset ja perhettä koskevat tarpeet."

Me olemme saaneet siis tässä mielessä tälle asialle, tälle vastustukselle myös arvovaltaista tukea. Tuo resoluutio jatkaa: "Euroopan parlamentti kutsuu tunnustamaan sunnuntain erityisen luonne lepopäivänä, sellaisena päivänä, joka on perheenjäsenille vapaa, ja edelleen parlamentti vahvistaa työntekijöiden oikeuden viikoittaiseen lepoon." Kuvittelen ja toivon, että tälläkin asialla olisi jotakin merkitystä. Miksi me siis panisimme päättää sellaiseen pensaaseen, josta toisaalla jo nähdään varoittavia esimerkkejä?

Toiseksi yhteinen lepopäivä on kulttuuriarvo. Evankelisluterilaisen kirkon asettama kirkko- ja juutalaisuustyöryhmä sanoo sen kauniisti näin: "Yhteistä lepopäivää on kutsuttu juutalaisuuden lahjaksi ihmiskunnalle. Viikoittain toistuva lepopäivä on osoittautunut kulttuuriarvoksi, joka on kirjoitettu syvälle ihmiskunnan kollektiiviseen muistiin. Siksi sen asemaa ei tulisi ryhtyä horjuttamaan."

Mikäli hallituksen antama lakiesitys liikeaikain muuttamisesta toteutuu, se merkitsi vakavaa iskua lepopäivän liittyviä arvoja vastaan. Juutalaiseen sapattiin kuuluvat humaanit arvot elävät suomalaisessa yhteiskunnassa kristillisen sunnuntain muodossa. Sunnuntai luo elämään tarpeellista vaihtelua, suojelee stressiltä ja mahdollistaa yhteisen vapaapäivän vieton. Lepopäivä vastaa ihmisyhteisön syvimpiä tarpeita ja suojelee myös ympäristöä. Olemme nähneet, että tätä tukevat myös monet vapaa-aikaa ja työaikaa koskevat tutkimukset. Siksi niitä seurauksia, joita vapauttamisesta olisi tulossa, on vakavasti mietittävä ja pohdittava.

Oli hyvin oleellista ja erikoista, ehkä asianomaisten taholta vähän harkitsematontakin, että kun viime torstaina salissa keskustelimme edellisen kerran tästä asiasta, television pääuutisissa kerrottiin, että myös pankit haluavat olla auki viikonloppuisin. Pankkialan työnantajaliitto

halusi sitä, työntekijät vastustavat. Onkohan siellä pelkona kauppohen asiakkaiden halu siirtää kauppohen yhteyteen kenties edelleen syntyvien rahoitusyhtiöiden piiriin ja monia muita sellaisia taloudessa tapahtuvia muutoksia, joita tämä toisi tullessaan?

Itse puolestani pitäisin enemmän tässä yhteydessä esillä sitä, että kyse tässä vaiheessa ja tässä asiassa on sittenkin enemmän siitä, että tämän jälkeen meidän on pakko pohtia uudelleen erityisesti naisvaltaisten työalojen ja muidenkin perheestä huolta kantavien työntekijöiden kohtaloa, kun kyseessä ovat työaika ja työsuojelu.

Tällä kertaa en käynytäkään kovin pitkälti pyhää koskeviin perusteluihin muuta kuin siltä osin, miten ne koskettavat eurooppalaista kulttuuriperintöä ja sitä, mistä se juontaa juurensa. Nyt on kyse toisaalta periaatteesta toisaalta käytännön toteutuksesta ja ennen kaikkea siitä, uskaltaako hallitus olla rohkea ja vetää esityksensä pois.

Ed. Jaakonsaari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. J. Kukkosen, puheenvuorossanne kunnioitan nimenomaan teidän eettistä puoltanne, joka tuli varmasti vakaumuksesta. Mutta kun katsotte, että tämä ei ole kaupan ja ainoa ratkaisu on se, että se vedetään pois, se ei varmasti ole kompromissi. Se, että kauppiat ja työntekijät ovat jyrkästi esitystä vastaan, on myös minulle tullut hivenen yllätyksenä.

Kun puhuitte, että kompromissi on se, että esitys vedetään pois, olen sitä mieltä, että suurin osa Suomen kansasta myös ymmärtää kompromissin, jos löydetään järkevä sopu esimerkiksi lisäämällä hivenen vapaita sunnuntaiaukioloaikoja.

Nykyisen hallituksen esityksen takana en myöskään minä tällä hetkellä voi olla. On aivan turha kaataa sitä asiaa kokoomuksen niskaan. Koko hallitus on tämän esityksen takana.

Kun puhuitte lepopäivästä, olen, ed. J. Kukkosen, myös monen papin kanssa keskustellut asiasta, onko yksiselitteisesti sunnuntai vain tämä lepopäivä, kuten äsken totesitte. Siihen en ole saanut vastausta myöskään papeilta.

Työministeri J a a k o n s a a r i: Arvoisa puhemies! Mielestäni oikeastaan kaikkein vastenmielisin piirre, joka liittyy liikekalain käsitte-

lyyn, on se, että kirkko on vedetty ja lähtenyt instituutiona niin voimakkaasti tähän keskusteluun mukaan. Mielestäni se ei vastaa uskonnon vapauden periaatetta. Toisaalta se, että kirkon mielipiteeseen tässä vedotaan, on itse asiassa Lutherin regimenttiopinkin vastaista. Kyllähän ainakin minun evankelisluterilaisen käsitykseni mukaan jokainen ihminen määrittelee henkilökohtaisesti vakaumuksensa eikä mikään institutio.

Kaiken lisäksi kirkko, joka itse on sopeutunut minusta esimerkillisellä tavalla toimintaympäristön muutokseen, nyt estää tavallaan kauppalta ja kansalaisilta, kuluttajilta sopeutumista toimintaympäristön muutokseen, mikä on arkipäivän käytännössä jokaisen kuluttajan ja kauppiaan oma asia. Tuntuu aika omituiselta, että valio-kunnassa — en tiedä, onko se päätynyt — ainakin on esitetty, että arkkikiipaakin kuunnellaan asiantuntijana. Ei ainakaan minun luterilaisuuteeni kuulu näin voimakas ajatus siitä, että kirkko ikään kuin määrittelee kansalaisten puolesta, mikä on oikein ja mikä väärin. Kansalaiset itse sen määrittelevät. Tässä ikään kuin kirkko on hurskas toisten puolesta, ja se on vastenmielistä koko keskustelussa. Siihen vetosi myös ed. J. Kukkonen.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Jaakonsaarelta tuntuu vallan unohtuneen kolmas käsky, joka edelleen on voimassa.

Ed. J. Kukkoselle olisin todennut, kun hän puhui luottamuslauseesta, että olisin sikäli täydentänyt hänen puheenvuoroaan, että kun hallitus asettaa luottamuksensa puntariin, silloin on yleensä kyseessä tiedonanto tai tietty laki, jonka sisältö on täsmälleen tiedossa. Tämä luottamuslause on sikäli erittäin merkittävä, että emme tiedä, mikä on lain sisältö. Siitä neuvotellaan ja hallitusryhmistä esitetään, että tämä pitäisi vetää pois.

Arvoisa puhemies! Voiko tästä sekoilusta, mitä asian ympärillä tapahtuu, syntyä yleensä luottamusta? Näin ollen ajatus siitä, että lakiehdotus vedettäisiin pois, sopii kyllä tähän lähtökohtaan.

Lopuksi olisin todennut, että kyllä tässä on kysymys hieman laajemmistakin asioista, kuten ed. Kukkonen sanoi. Mihin tässä yhteiskunnassa markkinavoimien tai markkinahenkisyyden raja oikein asetetaan? Yksityisyyden ja julkisuuden rajasta pitäisi kyllä käydä laajemminkin keskustelua.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. J. Kukkonen perusteli lakiesityksen pois vetämistä lähinnä lain sisällön puutteellisuuksilla ja heikkouksilla. On syytä yhtyä tietenkin ed. Kukkonen käsityksiin.

Mielestäni kuitenkin tärkeä näkökohta on myös se, että suomalaisen parlamentarismin ollaan tuomassa nyt "lipposlisä", neljäs käsittely, jossa asia voidaan enää vain hyväksyä. Vaikuttaa todellakin sisilialaiselta mallilta ja tästä syystä 21 vuotta tässä talossa työtä tehneen en muista koskaan aikaisemmin näin tapahtuneen. Eli kun eduskunta on kolmannessa käsittelyssä hylännyt jonkin lain, sen jälkeen pääministeri yhdessä eräiden hallituspuolueiden johtajien kanssa päättää siitä, että eduskunnan tahto sivuutetaan. Tämä on ennenkuulumatonta.

En halua osallistua uskonnollisista doktriineista käytävään kiistaan, enkä tunne mikä tällainen Lutherin regimenttioppi edes on, mutta sanon vain sen, että ministeri Jaakonsaaren luterilaisuus vaikuttaa enemmänkin markkinaluterilaisuudelta kuin kirkon oikealta opilta.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. J. Kukkonen puheenvuoro oli niin hyvä, että siihen on hankala esittää mitään räväkän luontoista vastapuheenvuoroa, mutta jotakin sentään.

Ensinnäkin, jos ajattelee asiaa pelkästään politiikan kannalta, niin tämä pommi saisi kyllä pamahtaa, tehdä selvää jälkeä tästä hallituksesta poliittisesti. Mutta kun asiaa ajattelee vähän järkevämältä kannalta, niin kyllä pommin purkuidea on sentään parempi ajatus, ed. Kukkonen, ja se kyllä käy juuri esittämällänne tavalla, että hallitus vetää epäkelvon esityksensä pois ja samalla toteaa, että ei tämä olekaan mikään luotamusäänestys.

Asialla on se puoli, johon ed. Ala-Nissilä viittasi, että emme tiedä enää tänä päivänä, mistä me oikein äänestämme. Kun Lipponen ärähti ennen joulua, silloin tiesimme, mistä tulee äänestys, mutta kaikkien mutkien, kompromissien ja neuvottelujen jälkeen tänä päivänä emme tiedä, mistä äänestämme luottamusta tämän maan istuvalle hallitukselle. Tämä minun mielestäni on asian kannalta erittäin epäilyttävä piirre.

Ed. J. Kukkonen on oikeassa siinä, että kyllähän tämä koko hanke on pääasiassa kokoomuksen aatetta, kokoomuksen aatteeseen sopivaa materialismia, aineellisuutta, väärää kilpailuhenkisyttä, joka merkitsee kyllä ihmisyyden polkemista.

Sanon jo nyt keskustan eduskuntaryhmän mielialoja tuntien, että olemme samalla kannalla kuin joulun alla eli esittivätpä hallitusryhmät minkälaista kompromissia tahansa, me pidämme oman kantamme, joka tuli esiin joulun alla. Esitämme hylkäämistä.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. J. Kukkonen esittämä ajatus, että hallitus vetäisi koko homman pois käy kyllä minulle, mutta kun pelkään, että hallitus ei vedä, niin kyllä tässä tietysti kompromissin mahdollisuus on olemassa. En sitä ihan kokonaan hautaisi sillä tavalla, että arkipäivinä voitaisiin jatkaa tunnilla aukioloaikaa ja pannaan sitten Kauniit ja rohkeat alkamaan kello 20. Eli jos kaupat olisivat auki kello 21:een, mutta Kauniit ja rohkeat alkaisi klo 20, se kyllä hillitsisi huomattavasti asioita. Todennäköisesti kauppaja ei kuitenkaan pidettäisi auki sen pitempään kuin klo 20:een.

Sen sijaan sunnuntain osalta en pidä sellaista kompromissia hyvänä ollenkaan, että aukioloja lisättäisiin ja siinä mielessä voin yhtyä ed. Kukkoeseen tällä puolella. Jos kompromississa haetaan muutaman sunnuntain lisäaukioloaikaa, niin asiakkaan kannalta siitä ei olisi kenellekään hyötyä, koska ei tiedettäisi milloinkaa kauppa olisi auki. Siinä mielessä toivoisi, että sunnuntait rauhoitettaisiin ja pidettäisiin entisistä sunnuntaista kiinni ja ne riittäisivät.

Ed. H u o t a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. J. Kukkonen esitti asian vetämistä pois eduskunnasta ja kannatan sitä lämpimästi.

Ed. Kukkonen perusteli asiaa laajasti ja myös kansalaiset ovat olleet erittäin huolestuneita eduskunnan asemasta. Samoin minä olen siitä huolestunut ja kyse on myös politiikan uskottavuudesta.

Lisäksi ed. Kukkonen oli huolestunut sunnuntaityön lisääntymisestä ja muun muassa pankkiyönantajien esityksistä pankkien aukioloaikojen lisäämiseksi. Seuraava vaihe on kai, jos sitä ei ole jo esitetty, että sunnuntaikorvaukset tulee kokonaan poistaa ja kaikkien palvelulaitosten tulisi olla auki joka päivä ja lähestulkoon ympäri vuorokauden, että varmasti jokainen ihminen voi käydä silloin palveluita hankkimassa, kun haluaa. Siksi tämä hallituksen esitys olisi alkua laajalle sunnuntaityöskentelylle, jolloin elämänrytmitys muuttuisi täysin. Koska asiaan on tullut runsaasti lisätietoja edellisen käsittelyn jälkeen,

asia tulisi laittaa lausunnolle myös työasiainvaliokuntaan.

Kannatan lämpimästi, että hallitus ymmärtäisi vetää tämän esityksen pois eduskunnasta.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että esitys rupeaa saamaan sellaisia sivujuonteita, joissa minua esimerkiksi loukkaa henkilökohtaisesti hyvin syvästi se, että ed. J. Kukkonen käyttää tässä kirkkoa lyömäaseenaan muita vastaan. Minusta se on äärettömän arveluttavaa. Ihan kuin voisi sanoa ja näitä asioita rinnastaa, että kauppohenkilö on jollain tavalla äärettömän syntistä ja pahaa. Niinhän se varmasti on ollut. On ollut pyhäisin markkinat aikanaan kirkonmaalla kirkonmenojen jälkeen, mutta se lienee sitä historiaa.

Hämmästelen sitä, miksi eduskunta aikanaan on sallinut kapakoitten aukiolon. Kaikki nämä arkipyhät saa katsella elokuvia. Meillä on seksipuhelimet, jotka ovat viikonloppuisin yötä päivää auki, ja meillä on urheilutapahtumia ja muita ja voi sanoa, että niitten oleminen loukkaa minua henkilökohtaisesti hyvin syvästi, mutta en minä niitä silti ole ollut kieltämässä. Minusta on äärettömän hämmästyttävää tämä epäasiallinen väritys. Me käsittelemme tässä hallituksen esitystä, joka tulee aikanaan talousvaliokuntaan lausunnolle ja sitten sen jälkeen me äänestämme valiokunnan mietinnöstä. Emme me äänestä täällä mistään muusta.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin kyse on politiikan uskottavuudesta, kuten ed. Huotari sanoi. Se on minusta se suurin asia ihmisten silmissä koko tämän kehityskulun suhteen, mikä tämän asian osalta on käyty.

Mitä tulee näihin sisältöä koskeviin asioihin, niihin täällä varmaan muut puuttuvat. Periaatteelliseen puoleen vielä sen verran, että en todellakaan halua enkä haluaisi ainakaan antaa selkeää kuvaa, että käytän kirkkoa lyömäaseena. Nyt on vain niin, että jos noin 90 prosenttia tästä kansasta kuuluu kristillisiin yhteisöihin ja niiden yhteisöjen johtajilla on sen oman traditionsa ja uskonsa valossa tästä asiasta sellainen käsitys, niin on se nyt kumma, jos he eivät saa sanoa siitä mielipidettään silloin, kun esimerkiksi kaupan eri alojen liikkeen ja koko kaupan alan työntekijät sanovat.

Sitä paitsi kyse on siitä, ministeri Jaakonsaari, että minä olen ymmärtänyt, että tekin kysytte sen

perään, miten kirkko kristilliseltä uskolta ja kristityltä edellytetään kriittistä solidaarisuutta suhteessa yhteiskuntaan eikä vain sitä luterilaisen regimenttiopin kielteistä puolta, että kumpikin hoitakoon hommansa, että säilyy rauha, vaan sitä, että ne ovat sellaisessa vuorovaikutuksessa keskenään, jossa syntyy keskustelua ja että me voimme tunnustaa, että me olemme eri mieltä asioista. Tämän keskustelun vuoksi tähän on niin voimakkaasti myös lähdetty niiden ihmisten takia, jotka ovat orjuutettuja, joiden vuoksi tässä historiassa myös on tähän asiaan puututtu koko sen ajan, kun tätä on täällä käsitelty.

Ed. H o l o p a i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys uudesta liikeaikalaista kaatui joulun alla tunnetuin seurauksin. Monet ovat sanoneet, että asian uudelleen käsittelyyn nostaminen näin nopeasti etsii vertaistaan eduskunnan päätöksenteon historiassa. On sanottava suoraan, että tämä ei tunnu kivalta, vaan hyvin vastenmieliseltä ja jopa nöyryyttävältä. Tuntuu, että olisi saanut laiskanläksyn.

Eräs kansalainen vertasi tätä pakkotilannetta hyvin osuvasti viikonloppuna. Hän väitti, että kissa oppii syömään väkevää sinappia. Minusta tämä väittämä oli todella raju ja paikkansapitämätön ja pyysin perusteluja tuolle väittämälle. Hän totesi, että kyllä kissa oppii sinappia syömään, kunhan sen turkki tahritaan. Vähän samanlainen tuntuma tässä on.

Ymmärrän toki ne joulun ajan koukerot, mitä ne aiheuttavat hallituspiireissä eri puolueissa. Mutta kun kysymyksessä ei kuitenkaan ollut lain läpimenon kannalta elämän ja kuoleman kysymys, olisin odottanut, että eduskunnan arvovaltaa ja tahtoa olisi kunnioitettu. Hallitus olisi voinut kaikessa hiljaisuudessa tyytyä eduskunnan tahtoon. Toki sillä tähän on oikeus, mitä nyt tapahtuu. Silti uskallan vielä toivoa, että hallitus vetää esityksensä pois. Mielestäni se ei olisi hallituksen arvovaltaa vähentävä, vaan päinvastoin se antaisi korkeat tyyliipisteet kansalaisten silmissä.

Olen kuullut satojen ihmisten antavan kielteistä palautetta lakiuudistuksesta ja kysellyt, mitä kompromissimahdollisuuksia meillä voisi olla. Asenteet ovat olleet todella jyrkät. Mietin tässä itsekkin, voisinko olla tukemassa kompromissia, jossa muutamia sunnuntaipäiviä olisi lisätty aukiolopäiviksi. Olen tullut nyt kuitenkin kansalaispalautteen jälkeen siihen tulokseen ja pohdiskeltuani itsekkin, että asteittainen päivien lisääminen johtaa aivan samaan lopputulokseen, johon

nyt käsittelyssä oleva hallituksen lakiesitysikin tähtää.

Vastustin joulun alla hallituksen esitystä uudesta liikeaikalaista ja tietenkin perustelin asian. Vastustan edelleenkin tätä esitystä ja perustelen sen täydennyksenä sillä kansalaispalauteella, jota tuon asian käsittelyn jälkeen olen saanut, niin kuin varmasti meistä jokainen. Toimimme luonnollisesti tässä itse kukin matalapalkkaisen, naisvaltaisen liikealan, pienkauppiaiden, kyläkauppiaiden ja asiakkaiden puolesta, niiden puolesta, jotka pelkäävät uudistuksen katastrofaalisia seurauksia koko yhteiskunnan kannalta.

Arvoisa rouva puhemies! Perustelen vielä ja ehkä kertaankin entisiä kantojani kielteisyydelleni. Hallitus on asettanut tavoitteekseen työttömyyden puolittamisen vaalikauden aikana. Tavoite ei ole helppo, mutta kunnianarvoinen. Nyt uudelleen eduskunnalle annettu lakiesitys ei tutkimusten mukaan lisää työllisyyttä. Liikealalle mahdollisesti syntyisi 1 000—2 000 uutta työpaikka eli lähinnä osa-aikaisia ja pätkätoita. Nuo saavutetut työpaikat kuitenkin hupenisivat siinä, että kaupan rakenteen seurauksena menettäisimme 3 000—6 000 työpaikkaa, eli nettotappio meille joka tapauksessa olisi 2 000—4 000 työpaikkaa. Tämä ei olisi mielestäni sitä oikeaa työllisyyspolitiikkaa.

Ruotsissa on kokemuksia jo varsin pitkältä aikaa vastaavanlaisesta käytännöstä eli 25 vuoden ajalta, ja niitten kokemusten mukaan on tapahtunut Ruotsissa kaupan rakenteessa todella paljon ja huonompaan suuntaan. Lähikauppojen kuolemista on syytä meilläkin pelätä. Myöskin epätyypilliset työsuhteet ja osa-aikaisuus lisääntyvät. Näin on tapahtunut Ruotsissa. Ruotsin tapaan meilläkin kaupasta elantonsa saavien asema heikkenee. Vapaista aukioloista hyötyisivät lähinnä isot yksiköt.

Asiakkaiden ostovoimassahan ei tapahtuisi muutoksia. Markat vain jaettaisiin uudelleen pienkauppojen ja suurmarkettien kesken. Eräs pienkauppias väänsikin minulle rautalangasta viikonloppuna mallia, jossa hän todisti, miten pienkaupoille kävisi. Taajamien pienkauppojen olisi oltava jatkossa auki seitsemänä päivänä viikossa, se olisi pakko — vaikka täällä on korostettu sitä vapautta — jos meinaisi ottaa siitä elantonsa. Myöskin haja-asutusalueiden kyläkaupat yrittäisivät rimpuilla mukana, mutta ennen pitkää ne kuolisivat. Tämä veisi viimeisetkin mahdollisuudet kyläkaupoilta toimia. Seuraavina lahtelistalla olisivat taajamien kaupat, jotka eivät

luonnollisesti pärjäisi lähialueiden suurmarkettien kanssa samassa kilpailussa.

Sunnuntaityöhön on kallista, joten pienkaupiaan pitäisi mahdollisimman paljon itse tehdä seitsemänpäiväistä työviikkoa. Sunnuntain aukiolot tulisivat kalliiksi myös marketeille, minkä asiakkaat luonnollisesti maksaisivat, myös ne, jotka eivät asioi kaupoissa ja marketeissa sunnuntaisin.

Kuuntelin mielenkiinnolla viikonloppuna erään keski-ikäisen kauppiasperheen — lapsiakin heillä on — näkemyksiä sunnuntiaukioloajan laajentamisesta. Rouva totesi kyyneleet silmissä: ”Sunnuntai olisi ollut ainoa päivä, jolloin olisi ollut vapaata, jolloin perhe olisi voinut yhdessä olla. Tähän saakka on tehty 12-tuntisia päiviä. Jos vielä lähes kaikki sunnuntaitkin joutuu pitämään kauppaa auki, se meinaa sitä, että seitsemän päivää on työtä ja sen jälkeen taas seitsemän päivää ja seitsemän päivää, kunnes ei enää jaksa.”

Tämä palaute yhdessä satojen muiden kanssa sai minut kysymään, kenelle tämä uudistus on tärkeä ja kenenkä kustannuksella tästä on tehty hallituskysymys. Onko hallitus miettinyt sitä, miten lapsiperheet, kauppiaat ja työntekijät mukaan lukien näihin lapsiperheisiin, järjestävät päivähoiton? Miten kouluikäiset lapset kokevat sen, että vanhemmilla ei ole aikaa koskaan lapsille, kun vanhemmat aina ovat töissä, myöskin sunnuntaisin? Vastahan viime vuoden puolella me täällä eduskuntasalissa keskustelimme lapsipoliittisesta selonteosta.

Ihminen tarvitsee lepoa. Säännöllinen viikkorytmi, joka päättyy sunnuntaihin, pyhäpäivään, on hyvä asia ja välttämätön. Ei ole mitään pakotavaa tarvetta rikkoa tätä rytmiä lisää, vaikka onkin aloja, joilla työskennellään sunnuntaisin. Tämä uudistus ei ole välttämätön. Olen huolestunut siitä, ettei hallitus riittävässä määrin kanna huolta naisten aseman huonosta kehitymisestä tämän uudistuksen seurauksena, ei myöskään kaupan rakenteen ja alueellisen tasavaruuden rajasta muutoksesta. (Ed. Rinne: Antaahan se sentään selonteon!) Kun olen saanut elää taloudellisesti köyhän, mutta henkisesti hyvin rikkaan lapsuuden, jossa pyhäpäivällä oli eettisesti korkea arvo, pidän nyt keski-ikäisenäkin suuressa arvossa sitä, että seitsemäntenä päivänä pyhitetään lepopäivä.

Arvoisa rouva puhemies! Vielä lopuksi kiinnittän samaan asiaan huomiota kuin ed. J. Kukkonen, ja se on tämä viime viikolla tv-uutisissa kerrottu, että pankkityönantajat ovat myöskin

ilmaisseet halunsa pitää pankkien ovet auki viikonloppuisin. Onko tämä seurausta liikeaikalain takia nähdystä näytelmästä? Ironista tämä on siinäkin mielessä, kun muistamme viime vuosien tapahtumat pankkisektorilla, moniko pankkitoihien henkilö menetti työpaikkansa näitten vuosien aikana. Väitettäisiinkö nyt, että pankkialalle syntyisi tätä kautta tuhansia uusia työpaikkoja? Joka tapauksessa asia kuulemma nostetaan esille työehtosopimusneuvotteluissa syksyllä.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun on kuunnellut näitä kahta ihan hyvää puheenvuoroa ja nyt viimeksi ed. Holopaisen puheenvuoroa, tulee kyllä mieleen, olemmeko me edustajat tekemässä ja tehneet tästä elämääkin suuremman kysymyksen. Kun olen tätä tässä kaksi kuukautta miettinyt, on tullut mieleen väistämättä ajatus, että onko eduskunnan pakko päättää siitä, koska yrittäjä yrittää ja koska kansalainen käy kaupassa. Näitten kaikkien puheiden jälkeen tämä kyllä aika paljon on ainakin minulle kirkastunut. Alkaa tuntua jo siltä, että linnutkaan eivät enää laula ja lenkkipolut tyhjenevät ja Suomen lapset tulevat kärsimään erittäin paljon tästä asiasta.

Mutta kansanedustajan täytyy kuunnella kansaa, ja minusta kansa on erittäin selkeästi tuonut julki sen, että he eivät halua käydä sunnuntaina kaupassa. Tämä on se asia, joka minusta eduskunnan ja kansanedustajien täytyy ottaa huomioon, ja mielipiteitä voidaan vaihtaa. Siinä mielessä tämä tuumaustauko, vaikka kuinka arvostellaan eduskunnan menettelytapoja, ei ole oikeastaan ollut hullumpi.

Lähetäisin talousvaliokunnalle terveisiä, että tehkää hyvä kompromissi siinä mielessä, että lisätään muutamalla sunnuntailla kymmenen sunnuntain aukioloaikaa, laitetaan kaupoille mahdollisuus avata 12:n jälkeen, jotta ei loukata niitä, jotka haluavat käydä kirkossa ja joille kristilliset arvot ovat tärkeitä. Myöskin neliömetrimäärät pitää ottaa pois, koska minusta on taas todella kauppiaiden eriarvoistamista, että toisella puolella katua, jos on 400 neliötä enemmän, ei voi pitää kauppaa auki ja toisella puolella voi.

Mitä tulee kioskiasetukseen, niin jos tämä laki ei mene läpi, se pitää ottaa eduskunnassa uudelleen käsittelyyn.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minulla ei ole oikeastaan mitään oikaisua ed. Holopaisen puheenvuoroon, mutta lisäys on. Se koskee niitä kokemuksia,

mitä muun muassa Saksasta on saatu. Viikonvaihteessa oli tilaisuus katsella Saksan 3 SATin lähetystä, jossa haastateltiin yrittäjiä. Nämä kertoivat, että olivat saaneet 2—3 prosentin lisäyksen lisäajoilla myyntiin, mutta kustannukset olivat huomattavasti suuremmat. Kauppiaat olivat erittäin petettyinä, pienyrittäjät, näihin aikojen muutoksiin. Kannattaa muistaa, että Saksassa tuli vain lisäys arki aikoihin ja lauantaihin. Sunnuntaiaukioloajoista kukaan ei puhu Saksassa yhtään mitään.

Sen lisäksi, rouva puhemies, jäi vähän ihmetyttämään ed. Tulosen puheenvuoro. Tuntuu siltä, että ed. Tulosen ja monen muun kokoomuslaisen edustajan kääntyminen uudelleen uskoon eli siihen, että ei sunnuntaiaukioloaika olekaan välttämätön, pitäisi nyt kokoomuksen ryhmän johdolle saada jotenkin valistetuksi. Tuntuu siltä, että kokoomuksen ryhmän johto on lähes samalla kannalla kuin aikaisemminkin. Sen takia toivon tosiaan, että kokoomuksen ryhmä, joka silloin vaatimalla vaati, että tämä tulee uudelleen eduskunnan käsittelyyn, menee vähän itseensä ja miettii asiaa.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin halunnut tarkentaa sitä, että kokoomuksessa varmaan käytiin edellisenkin kierroksen aikana hyvin tiivistä keskustelua ja käydään edelleenkin. Se, mitä meillä on pyritty luotaamaan, on ollut yrittäjien mielipide. Valitettavasti se on ollut äärettömän ristiriitainen. Heistä pääosa nukkui edellisen lakikäsittelyn aikana. Viesti tuli heidän keskusjärjestöjensä kautta. Viesti tuli kirjallisiin kysymyksiin, että he eivät todella tienneet. Osalle se olisi ollut etu, osalle haitta. Mielipiteet jakautuivat tasan, puolet puolesta ja puolet vastaan.

Minä todella toivoisin, että nyt kun käydään tällaista innokasta sodankäyntiä pienyrittäjien puolesta, olisimme yhtä innokkaita silloin, kun puhutaan sivukuluista, liikevaihtoverosta ja kaikista niistä jäykkyyksistä, jotka muuten pakottavat joka ikisen muun pienyrittäjän tekemään seitsemän päivää viikossa työtä. Minä olen tehnyt sitä 25 vuotta — eikä kukaan ole pyrkinyt minua siltä suojelemaan — koska on ollut pakko.

Ed. H o l o p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta on erittäin tärkeää, että täällä käydään keskustelua, ja meillähän voi todella olla erilaisia mielipiteitä.

Minua on kiusannut eduskunnassa käyty keskustelu vapaudesta. Jos täydellisestä vapaudesta

puhutaan, kai malliesimerkkinä on USA, jossa ei vapaus ole kovin hyviä tuloksia saanut aikaan.

Mielestäni me täällä eduskunnassa olemme todellakin laatimassa lakeja ja osa niistä turvaa kansalaisten asemaa ja luo tasa-arvoa, alueiden tasa-arvoa ja ihmisten tasa-arvoa. Kyllä meidän on tehtävä myöskin tällaisia estäviä lakeja.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Tässä asiassa ainoa oikea ratkaisu on, että hallitus vetää esityksensä pois. Annan tässä näkemyksessä täyden tukeni edustajille J. Kukkonen ja Holopainen. He näkevät mielestäni asian kokonaisuudessaan aivan oikein.

Oli toisaalta mielenkiintoista kuulla ed. Tulosen äskeinen näkemys, kun hän totesi, että on ollut mietintäaikaa. Hän esittää nyt kompromissia. Olisiko niin, että lisämietintäaika tekisi edelleen hyvää ja myös kokoomuksen ryhmässä nähtäisiin, että nykyinen tilanne kauppojen aukiolon osalta on hyvä? Olen itse sen kannalla. Myös keskustan eduskuntaryhmä on nykyisen käytännön kannalla. Me emme voi mitenkään ymmärtää sitä menettelyä, jota hallitus tämän asian käsittelyn osalta on toteuttanut. Se on ollut aivan ennenkuulumaton.

Professori Aulis Aarnio kirjoitti Aamulehdessä myös tästä asiasta ja leimasi hallituksen parlamentarismen nimissä toteuttaman toimintalinjan ruoskapaarlamentarismiksi. Sitähän tämä on. Kun eduskunta kertaalleen normaalissa järjestyksessä äänin 84—82 hylkäsi hallituksen esityksen, jo samana iltana kuulumme, että tämä tuodaan samassa muodossa uudelleen eduskunnan käsittelyyn. Minusta tätä on eduskunnan arvovallan kannalta aivan mahdoton ymmärtää, erittäin kyseenalainen asia.

Arvoisa puhemies! Tässä asiassa on löytynyt, kuten ed. Kääriäinen joulukuun 19 päivänä totesi, uudenlainen kolmikanta. Tärkeä kärki tässä ovat työntekijät, heidän ammattiliittonsa. Toinen kärki ovat yrittäjät. Kuten täällä ed. Riitta Korhonenkin totesi, yrittäjillä on monenlaista näkemystä. Voi kuitenkin sanoa, että pääsääntöisesti ne, jotka asiaan syvällisemmin perehtyvät, eivät voine olla muulla kuin nykyisen käytännön kannalla.

Yrittäjien ja yrittäjäperheiden asema ei ole ollut Suomessa helppo, ja toki tähän asiaan hallituksen pitäisi täydellä painollaan, samoin kuin pääkysymykseksi ottamaansa työllisyyden hoitoon, paneutua. Kansalaisten viesti tässä suhteessa on selvä. Missä viipyvät todella vaikuttavat toimet työllisyyden parantamiseksi? On sa-

nottu, että tällä ratkaisulla, vapauden lisäämisellä, lisätään myös työpaikkoja. Pelkään, että jo muutaman vuoden sisällä nykyisetkin, ainakin kokoaikaiset työpaikat tulisivat vähenemään. Pääoma korvaisi entisestään ihmistyötä ja palvelua. Näinhän on yleensä aina käynyt tämän tyyppisissä ratkaisuissa, joissa vapautta annetaan pääomalle ja markkinavoimille. Lisätään keskittymistä, lisätään ihmisten pompottelua. Tätäkö hallitus haluaa?

Kolmas kärki tässä asiassa on ollut, eikä millään muotoa vähäisin, kirkko. Lueskelin viimeisintä Kotimaa-lehteä ja arkkikiispa John Vikströmin haastattelua. Tässä haastattelussa Vikström tuo samoin esille nämä kaikki kolme tahoa muutosta vastustavina tahoina: kirkon, kaupan työntekijät ja pienyrittäjät.

Tämän lisäksi Vikström toteaa, että on myös joukko poliittisen keskustan ja vasemmiston edustajia, jotka vastustavat tätä uudistusta. Edelleen Vikström toteaa, että uudistusta kannattaa valtaosa elinkeinoelämää ja sen järjestöjä sekä poliittista oikeistoa. Kuluttajajärjestöistä toinen vastustaa, toinen puoltaa. Tämäkin mielestäni osoittaa, että tämä hanke ei ole millään muotoa perusteltu. Kun on kysymys syvälle yhteiskuntaan, perheiden elämään, pyhäpäivän pyhittämiseen liittyvästä ratkaisusta, niin mielestäni sitä ei pitäisi tehdä pienellä enemmistöllä, jos sellainen ylipäättänsä vastoin uskoani tästä salista löytyisi.

Arkkikiispa Vikström kiinnittää samaan asiaan huomiota, mihin täällä jo viime viikolla lähetekeskustelussa myös edustajien taholta kiinnitettiin huomiota. Hän muistuttaa, että hänen mielestään kyse on syvälle menevästä kulttuurikysymyksestä ja tietyistä murroksesta suomalaisessa elämäntavassa. Suora lainaus Kotimaa-lehden haastattelusta: "On ilmeistä, että liikeajan uudistamishanke on vain pääavaus kehitykselle, jolla tavoitellaan sitä, että monet muutkin toiminnat ja palvelut kuin kaupat olisivat auki sunnuntaisin. Tämä merkitsee sitä, että elämänmenoamme vuosisatoja ohjannut viikkorytmi on murtumassa."

Tätäkö hallitus haluaa? Eikö meillä ole kyllin jo ongelmia yhteiskunnassa? On kiinnitetty huomiota lapsiperheiden ja ylipäättänsä perheinstituution asemaan, niihin ongelmiin, joita meillä nyt lisääntyvästi on vaikean taloustilanteen, vaikean työllisyytilanteen ja ylipäättänsä yhteiskunnallisen murroksen oloissa. Pitääkö kaikki arvot nyt tavallaan romuttaa, vahvat perinteiset arvot, asettaa ne kyseenalaisiksi, lisätä ihmisten hätää,

huolta ja edelleen myös perheiden yhdessäoloon, normaaliin viikkorytmiin liittyviä ongelmia?

Mielestäni tässä on kyse merkittävästä arvovalinnasta. Tämä on hyvin syvälle periaatteellinen asia. Lainaan vielä arkkipiispa Vikströmiä, kun hän toteaa kirkon kannasta: "Kirkko lähtee siitä, että Jumalan laki on elämän laki. Jumalan käskyt on annettu elämää varten. Ei ole kyse ihmisten intresseistä, vaan yhteisestä parhaasta, siitä, että ihmisillä ja perheillä olisi hyvä olla."

Arvoisa puhemies! Mielestäni tässä asiassa, joka on paljon puhuttanut kansanedustajia ja josta varmaan vielä tänään keskustelua riittää, nousee esiin todella paljon syvällisempi ja paljon tärkeämpi näkemys koko yhteiskunnasta, koko yhteiskunnan arvovalinnoista, siitä, mitä me todella pohjimmaltaan tulevaisuudelta ja tulevalta kehitykseltä haluamme.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väistö halusi hallituksen vetävän tämän esityksensä pois ja oudoksui sitä, että tästä ylipäätään on tehty luottamuskyseminen. Tämä on pieni asia, jonka täsmällinen muotokin vielä puuttuu, kuten keskustan edustajat täällä ovat sanoneet. Jos asian oikein olen ymmärtänyt, niin tämä luottamuskyseminen ei nouse siitä, mikä konkreettinen sisältö on tässä asiassa, vaan nimenomaan kysymys on menettelytavoista. Lähelläkohtana on se, että hallitusryhmien yhdessä tulee pystyä sopimaan tämä asia ja tämän sopimuksen on sitten kannettava. Minä olen ymmärtänyt, että tässä on nimenomaan tämän luottamuskysemyksen ydin.

Ed. Väistö toi myös esille sen, että tässä asiassa on ikään kuin kolmikanta olemassa. On kolme eri intressitahoa, asianosaista tahoa. Voin yhtyä hänen analyysinsä kahteen intressitasoon, mutta en ymmärrä sitä kolmatta. Minunkin nähdäkseeni tässä nimittäin on kolme eri intressitahoa. Yksi intressitaho on epäilemättä kaupan työntekijät. Toinen intressitaho ovat yrittäjät, ja kuten olemme ymmärtäneet, näiden tahojen kanta tähän kysymykseen vaihtelee erityisesti yrittäjien osalta. Mutta se kolmas intressitaho ei epäilemättä voi olla kirkko, vaan se on luonnollisesti ja vieläpä kaikkein suurin asianosaisista eli kuluttaja. Ihmettelen, että ed. Väistö ei omassa puheenvuorossaan tähän viittannut lainkaan.

Oma kannanmuodostukseni tähän kysymykseen liittyy aika pitkälle tämän kolmannen intressitahon eduista liikkeelle lähtien ja olen tunnistanut sen, että nimenomaan kuluttajien valinnanvapauden kannalta kauppajien aukioloaikojen

väljentäminen olisi tarkoituksenmukaista. Ihmettelin, että ed. Väistö omassa puheenvuorossaan, joka sinänsä oli ehyt kokonaisuus, jätti huomiotta tämän keskeisen näkökulman.

Ed. Karpio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kuin normaalia, ed. Väistön puheenvuoro oli erittäin hyvä, kun hän siinä kantoi huolta siitä, että mikäli tämä laki hyväksytään, kaikki arvot romutetaan. Sopii miettiä, jos näin käy. Mikäli siis arki- ja pyhäpäivän välinen ero tässä hämärtyy, niin silloin tämä laki ei ole hyvä. Välttämättä kuitenkin näin ei tule käymään.

Viittasitte myös arkkipiispa Vikströmin lausumaan, että valtaosa elinkeinoelämästä kannattaa tätä esitystä. Sekin on kyllä aika tulkinnanvaraista, onko asia näin. Katsoitte, että nykyinen tila on hyvä ja sitä ei tulisi muuttaa. Uskon kuitenkin, että suurin osa Suomen kansasta hyväksyy tietynlaisia lievennyksiä aukioloaikoihin sunnuntaisin. Samalla tavalla en usko, että yrittäjien asenne on aivan niin mustavalkoinen kuin katsotte. On kuitenkin aivan totta, että se kritiikki, mitä heidän taholtaan on tullut, on myös otettava huomioon, kun tätä asiaa päätetään.

Ed. Viitanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väistö täällä kertoi, että keskusta on sitä mieltä, että nykyinen tilanne on erinomainen ja tarkasti tilannetta ajatellen ei kuulemma voi olla mitään muuta mieltä kuin sitä, että nykyinen tilanne on hyvä. Kuitenkin kysyn teiltä, ed. Väistö: Eikö tämänhetkinen tilanne ole jonkin verran vääristynyt kilpailun kannalta, koska täällä paljon mainitut huoltoasemat ja kioskit saavat olla auki sunnuntaisin ja myös haja-asutusalueella maaseudulla liikkeet pitävät ovensa auki sunnuntaisin?

Mieleeni tuli vilpittömyys ed. Väistöle. Eivätkö sitten täällä hetkellä maaseudulla ole toteutuneet kaikki uhkakuvat, mitä te juuri äskettäin puheessanne maalailitte perheiden hajoamisesta, ihmisten pelosta, tuskasta ja ahdistuneisuudesta? Onko tämä kehitys sitten ollut nähtävillä jo tähän mennessä niillä alueilla, millä kyseiset kaupat ovat olleet auki jo aikaisemmin?

Sen lisäksi kerroitte, että Aamulehdessä oli Aarnion kirjoitus liikeaikaista ja sen kohtalosta tässä talossa. Voin kertoa, että samaisessa Aamulehdessä on ollut myös toisessa yhteydessä puolen sivun värikuva kolmilapsisesta perheestä. Sen jäsenet kertoivat, että he mielellään kannattaisivat sunnuntaiaukioloaikoja, koska heidän

perheessään kauppareissuihin menee aina melko kauan aikaa. Sunnuntaisin saisi tehdä ne rauhas-
sa.

Ed. S u h o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väistö totesi, että tässä on kyseessä paitsi menettelytapa myös arvovalintaratkaisu, ja se on ihan totta. Menettelytapahan viittaa siihen, että meillä on kohta täällä neljäs käsittely, jossa laki voidaan vain hyväksyä. Arvovalinta se on siinä mielessä, että vapaapäivällä minun mielestäni on muukin merkitys kuin pelkkä vapaa silloin, kun kyse on sunnuntaista. Me tarvitsemme paitsi vapaapäiviä, myös pyhäpäiviä. Arvovalinta se on siinäkin, että suuri on kaunista.

Mutta sitten, arvoisa puhemies, kaikella kunnioituksella ja pienenä kevennyksenä, ed. Kiljunen viittasi kuluttajan rooliin, että hänellä on oikeus valita. Mutta minä olen huomannut, että hänellä on myös oikeus ahdistua tai taipumus ahdistua, kun syntyy jokin buumi jostakin asiasta. Äskettäin minulle soitti tuttava, joka sanoi, että voi kauheata, nyt meidän täytyy ruveta yöttä päivää kuluttamaan, jotta me saamme tämän markkinatalouden pidetyksi pystyssä. Maaseudulta, jolta kaupat katoavat kohta, on kauhean pitkä matka lähteä kuluttamaan ja tekemään hyviä tekoja, jotta voi markkinatalous pysyä pystyssä.

Tämä on leikkisä ilmaus, mutta jollakin tavalla se saattaa olla oireellinen ja ehkä hiukan kahvadtuttavakin, koska minä en usko, että ihmisen olemassaolon tarkoitukseksi ja funktioksi riittää se, että hän on kuluttaja. Jotenkin minusta tuntuu, että tässäkin keskustelussa meidän ihmiskuvamme kapeus näkyy siinä, että me puhumme ihmisestä kuluttajana.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen totesi, että en ottanut kuluttajia huomioon. Minusta he ovat kirkon jäseniä, osa kirkkoamme, valtaosa, kuten täällä aiemmin on todettu. Sen lisäksi toin esiin, että kuluttajajärjestöistä toinen on vastustanut ja toinen puoltanut, eli tässä toin esiin myös kuluttajat. Minusta on niin, että jos kaupat ja erityisesti supermarketit tekevät markkinoimaan, niin kuluttajat eivät tee muuta kuin tulevat, totta kai. Markkinakeinot ovat tänä päivänä erittäin voimakas vaikuttaja kuluttajiin. Minusta sellainen ajattelu, että kuluttajat valitsevat, mitä tekevät, ei toimi meidän yhteiskunnassamme. Minusta tarvitaan tiettyjä säännöksiä ihmisten, siis kuluttajien suojaksi.

Mitä taas yrittäjien asenteeseen tulee, niin varmasti siellä on, kuten ed. Karpio totesi, monenlaisia näkemyksiä. Ei tässä asiassa välttämättä ole mitään yksioikoista totuutta. (Min. Jaakonsaari: Entäs maaseutu?)

Mitä taas tulee kioskeihin ja huoltoasemiin, ne ovat merkittäviä palvelupisteitä, niin kuin kaikki tiedämme, monipuolisia, tärkeitä palvelupisteitä, ja sellaisia ovat maaseudun kaupat. Eivät ne ole jatkuvasti auki, mutta siellä ei yleensä ole muuta mahdollisuutta saada minkäänlaista palvelua. Ei siellä ole sellaista häälinää ja markkinahumua kuin supermarketissa, mihin tällä lainsäädännöllä tähdätään. Tällähän tähdätään ja kai tämä johtaa siihen, että maaseudulta loppuisi tykkänään kaupat ja vähittäiskaupat.

Ed. K a r p i o : Arvoisa rouva puhemies! Hallitus on nyt joutunut tuomaan uudelleen käsittelyyn esityksensä vähittäiskaupan aukiolosta sen kaaduttua viime joulukuussa värikkäiden vaiheiden jälkeen niukalla äänten enemmistöllä. Olisi voinut kuvitella ja olettaa, että loma ja joulun tienoo olisivat hyvinkin rauhoittanut koko asian, mutta päinvastoin näyttää nyt käyneen. Myönnettävä on, että harvoin on eri tahoilta otettu edustajiin, myöskin minuun, niin tiiviisti yhteydenottoja kuin nyt tämän esityksen suhteen on tapahtunut. Kritiikki on ollut valtaosiltaan aukioloaikojen laajentumiseen voimakkaasti kielteistä.

Yllättävää ainakin minulle on ollut se, että kauppiat eivät pidä esitystä hyvänä. Nimenomaan heidän taholtaan katsotaan, etteivät markkinat kasva aukioloa lisäämällä. Samoin taloudelliset vaikutukset olisivat kokonaisuudessaan negatiivisia työaikojen pirstoutuessa niin kauppiasperheen, perheiden kuin työntekijöiden vapaa-aikojen vähetessä edelleen.

Mielestäni täysin aiheellisesti kannetaan huolta myös lasten hoidosta, mikäli vanhemmat joutuvat työskentelemään myös sunnuntaisin. Ovatko kunnat nyt valmiit järjestämään päivähoitomahdollisuudet laajemmin kuin mitä nyt tapahtuu, mikäli esimerkiksi yksinhuoltajaäiti joutuu myyjänä työskentelemään sunnuntaisin?

Myös monet pienyrittäjät toivovat, ettei aukioloaikoja tarvitsisi laajentaa, koska se käytännössä merkitsee nykyisen vähäisenkin vapaaajan menettämistä.

Sen sijaan kirkon edustajien mielipiteet eivät mielestäni ole täysin kestäviä, vaikka kunnioitankin heidän huoltaan asian eettisestä puolesta. Liiallista dramatiikkaa kirkon vetoamuksessa

on mielestäni se, että siinä katsotaan hallituksen väkipakolla yrittävän viedä läpi esitystä, jonka merkitys olisi ihmisten ja kansan kannalta kohtalokas. Näin välttämättä toki asian ei tarvitse olla, vaikka esityksessä onkin asioita, jotka on vielä selvitettävä, ennen kuin laki on hyväksyttävissä. Myönnettävä myös on, etteivät vapaammat aukioloajat esimerkiksi Ruotsissa ja Englannissa ole lopultakaan aikaansaaneet kuluttajien normaaliin elämään suuriakaan muutoksia.

Arvoisa puhemies! Kilpailuvapaus periaatteessa on ainoa oikea ratkaisu. Ei myöskään voi olla oikein, että huoltoasemat, kioskit ja kaupat haja-asutusalueella voivat nykyisin toimia pienin rajoituksin täysin vapaasti, mutta asutuskeskustissa tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan ole. Nimenomaan huoltoasemat ovat muodostuneet laajoilla päivittäistavaravalikoimillaan nykykaisiksi valintamyymälöiksi, joista on mahdollisuus ostaa kaikkea muuta paitsi auton varaosia. Näille olemme sallineet vapaat aukiolot ilman suurempaa vastustusta, mutta emme kuitenkaan muille kaupparyhmille.

Mielestäni hallitus ei menetellyt kuitenkaan järkevästi tekemällä joulun alla asiasta hallituskysymyksen, sillä niin suuri asia tämä ei ole. Onneksi nyt myös sillä taholla äänenpainot ovat lieventyneet, ja varmasti kohtuullinen kompromissi hallituksen sisällä on löydettävissä niin, että suuri enemmistö myös tässä salissa on valio-kuntakäsittelyn jälkeen löydettävissä. Eikö lievennys nykyiseen lakiin voisi tapahtua esimerkiksi lisäämällä sunnuntaiaukiolojen määrää kerraksi tai kahdeksi kuukaudesta niin, että aukiolo olisi mahdollista vasta sunnuntaisin puolenpäivän jälkeen, jolloin kunnioitamme vanhoja perinteisiä arvojamme?

Sen sijaan en voi hyväksyä enkä pitää järkevänä aukiolojen sitomista tiettyyn esimerkiksi 400 neliömetrin pinta-alaan, mikä taas aikaansaisi vain eriarvoisuutta kaupan keskuudessa. Varmasti määräystä koetettaisiin kiertää kaikin tavoin. Vaikuttaakin, että esitys on tullut nimenomaan Ekan tai Elannon taholta, jotka ovat velkasaneerauksessa. Samalla tavalla voidaan kuvitella, minkälaisiin kohtuuttomuuksiin tilanne johtaa, jos kirkonkylässä toinen marketeista on 390 neliömetriä ja toinen esimerkiksi 405 neliömetriä, jolloin toinen näistä kaupoista voisi olla auki, toinen ei. Samoin en ole kuullut kritiikkiä siihen suuntaan, että parturi- ja kampaamoliikkeissä aukioloja voitaisiin vapauttaa lähes kokonaan.

Arvoisa puhemies! Toivottavaa nyt on, että

asia saa lopulta ratkaisun, jossa yrittäjien asema ja tahto päättää kauppansa aukioloajoista toteutuu mahdollisimman pitkälle, ja että myös asiakas voisi mennä kauppaan silloin kun haluaa, mikä valtaosalta Suomen kansaa ei tule tapahtumaan sunnuntaisin. Kuitenkin on katsottava, että laki pyrkii estämään vapaista aukioloajoista tulevat haitat mahdollisimman hyvin, sillä emme voi toki sivuttaa myöskään sitä voimakasta kritiikkiä, pelkoa vapaiden aukiolojen haittavaikutuksista, mitä monilta tahoilta on aivan aiheellisesti esitetty.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli mielenkiintoista kuulla taas yhden kokoomusedustajan, ed. Karpion puheenvuoro, jossa selvästi kaduttiin sitä, että hallitus on tuonut esityksen uudelleen eduskuntaan. Niin kuin ed. Karpio aluksi sanoi, on joutunut tuomaan, mutta myöhemmin hän totesi, että onneksi äänenpainot ovat tasaantuneet, ja huomasi selvästi, että katumusta on. Minunkin mielestäni on todella suuri virhearvio, että tämä tuotiin eduskuntaan. Muistutan vielä kerran: Minun saamieni tarkkojen tietojen mukaan vaatimus lähti kokoomuksen ryhmän johdon ja kokoomuksen puheenjohtajan Sauli Niinistön toimesta, ja siihen pääministeri suostui.

Mutta kun virhearvioita tapahtuu, niin minun mielestäni ne pitää myöntää ja sen jälkeen käydä omassa ryhmässä keskustelu, mitä voidaan tehdä. Mielestäni tässä on kaikki mahdollisuudet, rouva puhemies, vielä hallituksen esityksen vetämiseksi pois eduskunnasta. Nimittäin olemme hyvin pian sellaisessa tilanteessa, että sekä hallitus että eduskunta ovat aivan naurettavassa asemassa; tuodaan tänne niin kuin uhalla esitys, huomataan, että sehän onkin susi koko homma eikä olisi pitänyt tuoda sitä sellaisenaan.

Toiseksi, rouva puhemies, usein, niin kuin ed. Karpiokin, edustajat viittaavat Ruotsin ja Ison-Britannian esimerkkiin, mutta eivät puhu Saksasta ja Ranskasta yhtään mitään. Saksassa kaiken taistelun jälkeen, mitä viime vuonna käytiin, aukioloajat ovat huomattavasti suppeammat kuin meillä. Ranskassa samalla tavalla, mutta Ranskassahan saadaan leipää aamulla parin tunnin ajan ostaa myöskin sunnuntaisin.

Kolmanneksi mitä tulee huoltoasemien asemaan, niin kannattaa tässäkin muistaa, että jos huoltoasemalla ei myytäisi, niin aivan varmasti monista huoltoasemista tulisi miehittämättömiä. Sekin työllisyys, mikä siellä on, vähenisi. Kannattaa myös muistaa, että huoltoasemat ja kios-

kit myyvät yhteensä vain noin 1,5 prosenttia koko elintarvikemyynnistä.

Ed. H u r s k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Karpiolle sen verran, että vasta joulun jälkeen teki hallitus virallisesti tästä hallituskysymyksen. Äänestimme asiasta joulun alla, tuolloin ei ollut hallituskysymyksestä puhetta.

Lisäksi ed. Karpio kantoi huolta päivähoitokysymyksestä, jos sunnuntaiaukioloajat vapautetaan. On syytäkin kantaa huolta, mutta silti ed. Karpio tyytyi toteamaan, että hänen mielestään kaupat voisivat olla auki sunnuntaisin kerran tai mahdollisesti kaksi kertaa kuukaudessa. Mielestäni päivähoito-ongelmat ovat edelleen yhtä vakavat, ovatpa kaupat auki sunnuntaina kerran tai kaksi kuukaudessa tai kuukauden joka sunnuntai.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karpio osoitti katumusta, muutosteniä, joulukuun tilanteesta. Ajatus, että hallitus on joutunut tuomaan lakiesityksen, on väärin, eihän mikään pakko olisi ollut tuoda eli kyllä tämä menee siinä mielessä arvovaltakysymykseksi. Toivoisi, kun kokoomus on tällä hetkellä jollain lailla temppelin harjalla, että ed. Karpio voisi myös vaikuttaa kokoomuksen ryhmässä niin, että osa esityksestä vedettäisiin pois. Jätettäisiin arki-illat, jos niikseen menee, ja pyhien aukiolo jätettäisiin ennalleen.

Huoltoasemat eivät tänä päivänä yksin bensanmyynnillä eläisi. Nehän ovat sinällään käteviä. Kun ihmiset autoilevat, niin samalla vaivalla kun ottavat bensaa, ottavat jotain elintarvikkeita, mistä sattuu puutetta olemaan. Jos taas kävisi niin päin, että pitäisi mennä marketteihin varta vasten ja sillä rajoitettaisiin huoltoasemien toimintaa, niin sehän tarkoittaisi todennäköisesti sitä, että huoltoasemia menisi kiinni tai niistä tulisi kylmiä asemia. Se olisi huomattavasti huonompi ratkaisu kuin tänä päivänä. Minusta sen tyyppiseen rajoittavaan mentaliteettiin ei pidä mennä. Toiseksi kysymys on työllisyydenkin osalta siitä, että meillä ei ole markkinoita kenelle myydä. Markkoja on vähän käytössä ja riippuu, mihin ne jaetaan. Siitähän periaatteesta on kokonaan kysymys.

Työministeri J a a k o n s a a r i: Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela käytti sanaa katumus kuunnellessaan ed. Karpion puheenvuoroa, ja varmaan katumus-sana sopii tähän uskonnollisvä-

ritteeseen keskusteluun. Olen vähän huolestunut siitä, että jos tällaista katumusarjoitusta alkaa olla enemmänkin, niin sehän kertoo siitä, että eduskunta on lobbareitten armoilla. Täällä on vedottu kauppiasiin, ammattiyhdistysliikkeeseen, kirkkoon ja arkkipiispaan. Kun eduskunnan täytyy noudattaa vain oikeutta, totuutta ja perustuslakia, niin olen huolestunut siitä, että tästä tuleekin lobbareitten luvattu yhdyskunta, kun ei linja pysy.

Nimittäin minulle on monesti tullut mieleen, että esimerkiksi sukunimilakia ei olisi koskaan säädetty, jos kansanedustajat eivät olisi olleet rohkeita. Silloinhan painostivat erilaiset uskonnolliset lobbarit, joiden mielestä yhteiskuntajärjestelmä horjui ja perheet hajoisivat sukunimilain seurauksena. Ei olisi maa-aineslakia säädetty eikä monia muitakaan. Tässä suhteessa on syytä olla huolestunut, eduskunta on niin heikko painostuksen edessä. Se kertoo huonoa.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun todettiin, että oli virhearvio tuoda asia uudelleen eduskuntaan päätettäväksemme, ja monesti viitattiin pääministeriin, niin kyllä minulla on aivan selvä muistikuva, arvoisa puhemies, siitä, että samana päivänä kunnioitettu pääministerimme antoi lausunnon, jossa ilmoitti, että asia tuodaan uudelleen esille. (Ed. Elo: Painostuksen jälkeen!) — Onko näin todellakin, että pääministeriä voidaan painostaa?

Mitä huoltoasemiin ja kioskeihin tulee, niin tosiasiaan on, että hyvin varustetut huoltoasemat ovat tänä päivänä jo pienoistavarataloja. Kun todettiin, että esimerkiksi kerran kuussa lisättäisiin aukioloa, niin onhan se toki kompromissi ja parempi esitys kuin nykyinen on. Ensimmäisen kerran minulle tuli mieleen oikeastaan tämän eduskunnan aikana, että tässä osoitetaan jonkinlaista katumusta. Ei kai ole väärin, jos osoittaa selvää harkintaa ja voi harkita asioita, mikä on paras lopputulos.

Ed. S a a r n i o: Arvoisa puhemies! Vaikka tässä vaiheessa keskustelua alkaa olla vaikeata sanoa mitään uutta, on pakko lausua huolensa liikeaikalain käsittelyn nykyvaiheesta. Parakaahan asianomainen valiokunta kuulee asiantuntijoita ja asianomaisia ja on sorvaamassa kompromissia, jonka sitten hallitusryhmien puheenjohtajat ja neuvottelijat linkaavat lopullista eduskunnan päätöstä varten lopulliseen muotoonsa. Tästä kokoomuksen ravunkäynnistä huolimatta näyttää ilmiselvältä, kun pääministeri madonlu-

vut on lukenut, että esitystä ei kuitenkaan vedetä takaisin.

Tässä keskustelussa on käynyt ilmeiseksi, että kaikilla liikeikalain muutoksista huolissaan olevilla on tavoitteenaan tukea pienkauppojen toimintaedellytyksiä samalla, kun yritetään varjella säällisiä työaikoja työntekijöille. Itse asiassa kuitenkin kaupankin alalla sunnuntaityön uhka on jo käytännössä toteutunut. Elintarvike- ja muut kioskit, huoltoasemien elintarvikemarketit ja monet erityisratkaisut kuten Helsingin ns. tunnelimyymlät ovat tehneet sunnuntaipäivistä markkinapäiviä markkinapäivien joukkoon. Normaalisunnuntaina on kaupan telaketjuista talkkunaan ja pyhinäkin voi ostaa keskikaljasta korituoleihin asti kaikkea mahdollista. Taajamien ulkopuolella voi mökkimatkaansa sulostuttaa ostamalla kiukaan tai vaikkapa soutuveeneen.

Kiristynyt kilpailu asiakkaista on johtanut kaupan keskittymiseen, minkä seurauksena pienkaupat ovat olleet suurissa vaikeuksissa ja suuri osa niistä on kuollut pois. Ei tarvitse kovinkaan kauaksi mennä historiaan, kun muistamme sen, että puutalojen purkamisen myötä kaupungeista poistuivat klapikaupat, pikkuhiljaa kala-kaupat, ja ns. siirtomaatavaraliikkeet eli sekata-varakaupat ja maitokaupat muodostuivat yhtäkkiä valintamyymlöiksi. Itse asiassa asuintalojen kivijaloissa kaupat muuttuvat tänäkin päivänä kioskeiksi, asianajotoimistoiksi, kirjanpitokonttoreiksi jne. Vain sitkeimmät ja oman asiakaskuntansa luottamuksen voittaneet yrittäjät pärjäävät yhä marketteja kapeammalla tuotevalikoimallaan ja hyvällä palvelullaan. Näistä pienistä kaupoista käydäänkin sitten ostamassa laatuja usein myös tuotteisiin liittyvää tietoa.

Kun nyt eduskunnassa ollaan sorvaamassa ns. kompromissia, jonka mukaan liikkeiden sunnuntaiaukioloja rajoitetaan mahdollisimman harvoin sunnuntaipäiviin, saattaa päätöksen seuraus olla aivan muu kuin mihin itse asiassa on pyritty. Suuret kauppakeskukset tapetoivat lehlien ilmoitussivut ja Mainostelevisiön spotit iskuillaan: "Tule sinä ja sinä sunnuntaina meille. Meiltä saat auton varaosat, suutarinpalvelut, viherkasvipalvelut, sillä aikaa kun osa perhettä ostaa vaatteet ja osa elintarvikkeet, kaikki yhdellä kertaa, yhdellä matkalla, yhdellä vaivalla." Suuri myymälä on joulutavaratalo, lomatavaratalo, pääsiäistavaratalo, koulujen päättäjais- ja avajaistavaratalo, vaatetalo, kaikkea, mitä vain voimme kuvitella. Tämä saattaa johtaa siihen, että ihmiset panttaavat kaikki olennaiset ostok-

set juuri näihin sunnuntaihin ja näin pienkaupat odottavat turhaan kaiken pelastavaa joulumyyntiä tai pääsiäisesonkia tai vappumyyntiä.

Eikä tämä ole vain kuvittelua. Sen tietää jokainen, joka joulukuun sunnuntaina kierteli Itäkeskuksessa Helsingissä tai muissa vastaavissa kauppakeskityksissä eri kaupungeissa. Toki näissä on tietysti muutama pienyrittäjäkin jaksamassa kakkua, mutta aika harva kuitenkin. Kivijalkakaupoissa saadaan näinä samoina sunnuntaipäivinä tehdä rauhassa inventaariota asiakkaiden sitä häiritsemättä.

Maalaamatta piruja seinälle haluan tuoda tämän puolen tulevaa päätöstä esiin jo tässä vaiheessa. Nimittäin vapaat aukioloajat saattaisivat sittenkin paremmin tukea pienkaupan yrittäjiä varsinkin, jos siihen liittyisi vielä tällainen neliöraja. Kaikki kauppahan ei ole elintarvikekauppaa.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Muuttamalla sanalla ajattelin tätä hallituksen esitystä tässä käsittellä ja evästä. Tästähän oli värikästä ja mielenkiintoista keskustelua joulun alla, ja näyttää siltä, että tätä iloa meille piisaa vielä pitkälle tämänkin vuoden puolta.

Ehkäpä ensimmäisenä ja tärkeimpänä lähtökohtana tässä on se periaatteellinen kysymys, että jostakin asiasta on äänestetty ja huomattu, että hallituksen esitys oli huono, eduskunta sen kaatoi. Demokratiassa kun ollaan ja eletään, silloin semmoinen esitys vedetään pois ja hallituksen tulisi olla sitä mieltä, että eduskunnan luottamuksen nauttiminen on sille tärkeää.

Nyt kuitenkin näyttää siltä, että meidän eduskunnassa olisi alistuttava tässä hallituksen tahtoon, kuolettettava pois oma tahto ja kansalaistenkin tahto, mitä on varsin laajasti mitailtu erilaisten mielipidemittauksien muodossa, ja olisi tultava ruotuun, että saadaan tämä asia vietyä läpi niin, kuin joissakin kabineteissa tästä on sovittu. Arvoisa puhemies! Tämä ei kyllä oikein rakentavaa ja hyvää käytäntöä ole, mutta kun nyt on tälle tielle lähdetty, niin kai tämä tie loppuun on käytävä. Tuossa jo ajattelin, että tämä esitys kaatuu, mutta pelottavasti näyttää, että on piiskattu rivit siihen kuntoon, että tässä mennään sen mukaan, kuin hallituksen nuoteista saa lukea.

Mutta huolimatta tästä minä esitän vielä muutamman asian.

Täällä ovat uskonnolliset ja maalliset kysymykset nousseet hyvin mukavasti ristiriitaan. Näyttää siltä, että aina jos johonkin liittyy jota-

kin uskonnollisuutta, asiat saavat vielä suuremman painon. Tässä tulee mieleen esimerkiksi eläinsuojelulaki, minkä yhteydessä käytiin voimakastakin uskonnollista keskustelua. Tässä myös nyt on noussut hyvin voimakas uskonnollinen keskustelu esille. Kun tätä olen yrittänyt tarkastella myös uskonnonvapauden kannalta, niin tämä on kyllä hyvin mielenkiintoinen asia.

Ensinnäkin YK:n 1981 hyväksymässä julistuksessa kaikkinaisen uskontoon tai elämäntähtämykseen perustuvan suvaitsemattomuuden ja syrjinnän poistumiseksi luetellaan joukko vapauksia, jotka sisältyvät omantunnon, uskonnon ja elämäntähtämyksen vapauteen. Yhtenä näistä on vapaus viettää lepo- ja vapaapäiviä sekä juhlia ja juhlamenoja uskonnon tai elämäntähtämyksen mukaisesti. (Ministeri Jaakonsaari: Onko siinä kauppakin?) — Aivan kohta tulen siihen, ministeri Jaakonsaari.

Suurin osa kristityistä viettää lepopäivää sunnuntaina ensimmäiselle vuosisadalle ulottuvan perinteen mukaisesti. Keisari Konstantinus Suuren vuonna 321 antama sunnuntailaki tosin koski vain kaupungissa asuvien pidättäytymistä työstä. Myöhemmin näitä rajoituksia tiukennettiin ja kirkko alkoi soveltaa Raamatun lepopäiväkäskyä sunnuntaina. (Ed. Jaakonsaari: Paitsi papit ja poliitikot!) 1973 Suomessakin mentiin niin pitkälle, että meillä muutettiin kalenteria, varmaan sen muistaa ed. Aittoniemi ja monet muutkin edustajat. Näin tehtiin, jotta sunnuntai saatiin seitsemänneksi päiväksi. Siihen astihan oli ollut niin, että sunnuntai oli viikon ensimmäinen päivä ja aina puhuttiin viikon ensimmäisestä päivästä Herran päivänä ja perusteltiin tätä asiaa näin.

Joka tapauksessa on mielenkiintoista, minkä kannan ottaa luterilainen kirkko virallisessa Augsburgin tunnustuksessaan sunnuntaihin ja lepopäivän viettoon. Tämä asia nyt on noussut voimakkaasti esille. Kohdassa 28 Kirkollinen valta esitetään: "Mooseksen välityksellä annettu sapatit on poistettu. Koska kuitenkin oli välttämätöntä sopia määrätyistä päivistä, jotta kansa tietäisi, milloin sen tulee kokoontua, kirkko on selvästikin tätä tarkoitusta varten valinnut sunnuntain. Tätä on pidetty parhaana ilmeisesti siitä syystä, että ihmiset saivat esimerkin kristillisestä vapaudesta ja käsittäisivät, että sapatin yhtä vähän kuin minkään muunkaan päivän vietto ei ole välttämätön." Elikkä luterilainen tunnustuskirja on sitä mieltä, että ei ole niin väliä sapatilla eikä ole niin väliä sunnuntaillakaan, elikkä hyvin liberaali suhtautuminen lähtee sieltä.

Tietenkin on totta, että hallitus on tässä hyvin vahvoilla, jos se alkaa luterilaisen kirkon tunnustuskirjoja noudattaa. Olen tästä puhunut muutamana ministerin kanssa, ja sen jälkeen tähän Augsburgin tunnustukseen jouduin tutustumaan. Näin on. On kyllä mielenkiintoista tässä keskustelussa, että kirkko on alkanut voimakkaasti nousta omaa Augsburgin tunnustustaan vastaan ja sanoa, että kyllä sittenkin on voimassa Mooseksen antama lepopäiväkäsky ja sittenkin on voimassa se, että sunnuntaita täytyy pitää pyhäpäivänä vastoin oman kirkkokunnan tunnustusta.

Tämä on minun mielestäni sillä lailla mielenkiintoinen periaatteellinen kysymys, että tässä pitäisikin kysyä, voidaanko maallisella lainsäädännöllä pakottaa ihmisiä noudattamaan jotakin tiettyä lepo- taikka pyhäpäivää. Nyt minä joudun vastaamaan tähän ainakin kahdella tavalla.

Tämä keskustelu on noussut esille sillä tavalla, että tällä hetkellä meidän yhteiskunnassamme elää monia ihmisiä, jotka viettävät lepopäivänä lauantaita taikka perjantaita. Onko heillä mahdollisuus kieltäytyä työn tekemisestä lauantaina taikka perjantaina uskonnollisiin omantunnon-syihin vedoten? Onko? Kuulin täällä salissa, että ei ole ja siitä olisi ennakkopäätös. Esimerkiksi lauantain pyhittäjillä — juutalaisilla, adventisteilla taikka seitsemännen päivän baptisteilla — ei ole mahdollisuutta tällaiseen, vaan heidän on tultava lauantaina töihin, mikäli näin vaaditaan.

On tietenkin selvää, että yhteiskunnan kannalta on parasta, jos kaikki viettäisivät yhteistä lepopäivää; sehän tässä on se ajatus. Mutta uskonnonvapauden kannalta voidaan kyllä perustella, että tämä esitys on parempi johtuen siitä, että ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus toimia sillä tavalla kuin omatunto sanoo.

Toisaalta muutamat ihmiset, jotka viettävät lepopäivänä perjantaita ja varsinkin lauantaita, sapatinpitäjät, ovat ottaneet minuun yhteyttä ja todenneet, että kun lauantaina ovat kaupat auki, koskaan heillä ei ole tarvetta ollut mennä silloin kauppaan. Miksi? Koska heidän omatuntonsa sanoo, että he eivät lauantaina halua käydä kaupassa. He luottavat siihen, että Mooseksen käsky on edelleen voimassa: "Muista pyhittää lepopäivä." He katsovat, että se lepopäiväkäsky nimenomaan koskee lauantaita. He kysyvät, onko näin, että jos sunnuntaina liikkeet ovat auki, niiden kristittyjen, jotka nyt vetoavat sekä Raamattuun että kristilliseen vakaumukseen, oma-

tunto kuitenkin sallii kaupassa käynnin ja kristitty yrittäjä pitää sunnuntaina liikettään auki.

Kun ajattelee tätä lakia, niin tähän ei pakota pitämään liikettä auki, ei lauantaina eikä sunnuntaina. Mutta tietenkin, kun ajatellaan kristillistä kenttää, niin kysymyksen on siitä, että tällainen yleinen maallistuminen on tapahtunut. Monet niistä, jotka esimerkiksi lauantaina pitävät liikkeensä kiinni uskonnollisista syistä, uskovat, että siihen sisältyy joku erityinen siunaus ja he tarvitsevat sen lepopäivän fyysisen levon kannalta jne. Myöskin monet, jotka pitävät sunnuntaina kiinni, ajattelevat samalla tavalla. Mutta ehkä tässä markkinavoimien villitsemässä maassa ja kansassa sitten on virinnyt myös niitä ajatuksia, että ihminen ei enää lepoa tarvitse ja toisaalta ajatellaan, että tällaiset asiat ja tällaiset arvot ovat heitettävissä pois eikä niillä ole merkitystä.

Kaiken kaikkiaan tämä esitys ei ole uskonnolliselta kannalta millään tavalla perusteltavissa, vaan uskonnonvapaus antaa ihmisille vapauden toimia sen mukaan, kuin hänen omatuntonsa sanoo. Tässä mielessä mielestäni suurin kysymys ja ongelma on tässä se, että jokaiselle ihmiselle, jolla on jokin vakaumus ja joka haluaa viettää jonkin lepopäivän, pitäisi antaa mahdollisuus sen lepopäivän viettämiseen, olipa se perjantai, lauantai tai sunnuntai. Se pitäisi sallia, koska se olisi omantunnonvapauden kannalta kaikista paras ratkaisu.

Arvoisa puhemies! Tämän uskonnonvapausjulistuksen, YK:n julistuksen ja Augsburgin tunnustuksen jälkeen olisi hyvin loogista ajatella, että ed. Takkula katsoo tätä ainoastaan uskonnonvapauden näkökulmasta ja kannattaa hallituksen esitystä. (Min. Jaakonsaari: Hieno puheenvuoro!) — Näin varmasti ajatteli työministeri Jaakonsaari. Mutta, arvoisa ministeri, minä halusin tällä puheenvuorollani sanoa, että liikaa tässä on sotkettu vääränlaisia asioita. — Se kysymys, mikä tässä tulee ja mikä minun mielestäni on se merkityksellisin ja tärkein, on se, että ihminen tarvitsee kuitenkin lepoa. Ihminen tarvitsee yhden lepopäivän, ja me olemme maassa, jossa on kansankirkko, missä on valtaosa ihmisistä. Konstantinuskian aikaan laittoi sunnuntain lepopäiväksi, koska suurin osa kansasta piti pyhänä sitä sun dayta eli auringon päivää, palvoi auringonjumalaa; vähemmistö, kristityt, pitivät silloin lähinnä sapattia.

Tässäkin yhteiskunnalliset syyt ajavat siihen, että meidän olisi hyvä pysyä siinä, että selvästi rajattaisiin lepopäivä, milloin ihmiset voisivat le-

vähtää, rentoutua. Ennen kaikkea se voisi olla sellainen päivä, milloin perheillä olisi aikaa olla yhdessä. Me olemme näin pitkälle varjeltuneet sillä, että meillä on ollut yksi lepopäivä johtuen siitä, että kansankirkkomme on sunnuntaita, ensimmäistä päivää, viettänyt lepopäivänä. Mielestäni tämä sunnuntai muodostaa tässä sen suojan ja toivoakseni me voisimme sen päivän pitää sillä tavalla, että pienkauppojen yrittäjät, jotka voimakkaasti ovat lakia vastustaneet, saisivat levähtää sen päivän, rentoutua ja viettää niiden henkisten askareiden parissa, vaikkapa hengellistenkin, mitkä kokevat merkityksellisiksi ja tärkeiksi. Näin tämä traditio, mikä meidän yhteiskunnassamme on, voisi jatkua huolimatta siitä, että sillä ei ole tekemistä varsinaisten uskonnollisten kysymysten kanssa, mutta sinä päivänä ja sinä aikana olisi myös mahdollisuus perehtyä uskonnollisiin kysymyksiin ja elää myöskin niistä ja niiden kautta.

Näin ollen tänä päivänä, kun katsotaan perheitä, perheiden tilaa, koko yhteiskuntaa, tätä hullunmyllyä, oravanpyörässä juoksemista, olisi paikallaan vielä rauhoittaa päivä, mihin traditio ja perinne antavat paikan ja tilaisuuden, sunnuntai niin, että silloin kauppojen aukiolo olisi rajattua ja ne olisivat pääsääntöisesti niin kuin tälläkin hetkellä kiinni. Näin ollen pyrittäisiin siihen, että sinä päivänä tosiaankin ihmisten lepoa, perheiden yhdessäoloa ja henkisiä arvoja, jotka ovat erittäin tärkeitä ja merkityksellisiä myös, kun ajatellaan taloudellisia arvoja ja taloudellista menestymistä, voitaisiin vahvistaa.

Arvoisa puhemies! Melko monisanainen olin tälläkin erää. Yritän jatkossa tiivistää lyhyempään, mutta asian tärkeys ja saama suuruusluokka innoittivat minutkin käyttämään 12 minuuttia.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Se pohdinta, jota ed. Takkula harjoitti uskonnonvapaudesta tässä yhteydessä, oli ihan paikallaan, myös sen historiallisen taustan läpikäyminen, joka siellä on ja joka on kulttuuriperintönä vaikuttamassa meihin kaikkiin. Uskonnonvapauskysymys on eräällä tavalla myös se, niin kuin aivan oikein eräiltä tahoilta on muistutettu, millä tavalla demokratiassa uskonnonvapaus toimii, siis sillä tavalla, että myös näistä kysymyksistä on mahdollista vapaasti oman vakaumuksensa mukaan täällä ja joka paikassa päättää. Se on osa sitä puolta.

Mitä tulee kysymykseen itse lepopäivän sijoitumisesta, siinä suhteessa olisi kaikista tärkeintä

muistaa profeetoilta peräisin oleva puhe ja tausta siitä, mikä minusta kaikkein parhaiten on Jesajalla sanottu, että kun pyhität Herran päivän kunnian päiväksi, jos kunnioitat sitä niin, ettet kulje omilla asioillasi, et käy kauppaa etkä aja omia etujasi, silloin saat iloita Herrasta. Tämä on Jesajan sitaatti.

Tähän taustaan vedoten kyse on siis siitä, että me kristityt emme näe hyvänä sitä, että kaikki päivät ovat samanlaisia ja että sunnuntai, joka on sellaiseksi meidän kulttuurissamme muodostunut, että se on vapaapäivä, vapautetaisiin kaikelle kaupankäynnille. Kyse on siis todella ihmisten suojelemisesta. Kolmanteen käskyyn sisältyy vahvasti ajatus pysähtymisestä, huokaisusta, viipymisestä, jopa joutenolon siunauksellisuudesta. Tässä mielessä esitystä myös on syytä vastustaa.

Ed. So in i n v a a r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Takkula oli aivan oikeassa siinä, että tällä asialla on erittäin vähän tekemistä uskonnon ja uskonnonvapauden kanssa. Itse asiassa seitsemänpäiväinen viikko on paljon kristinuskoa vanhempi osa länsimaista kulttuuria ja ymmärtääkseni se on myös juutalaista uskoa vanhempi osa. En tarkkaan tiedä, onko sitä muualla maailmassa kehitetty, mutta joka tapauksessa myös pakanoilta varmaan sopii sellainen elämän rytmittäminen, että siellä silloin tällöin on vapaapäiviä.

Kysymys on aika paljon kollektiivisesta valinnasta, koska jos yhteiskunta viritetään sillä tavalla kuin Maon Kiinassa yritettiin, että se toimii täysillä seitsemän päivää viikossa ja jokainen saa valita siihen henkilökohtaisen vapaapäivänsä, siitä ei tule samanlaista oikeutta joutilaisuuteen, koska elämän rytmi pysyy kuitenkin tiiviinä. Sen takia tässä on aika paljon kysymys kollektiivisesta valinnasta, rytmittämekö me kulttuurin siten, että koko yhteiskunta lepää yhtäaikaan. Se on aivan samanlainen vapaus kuin esimerkiksi kännyköiden suhteen. Viisi vuotta sitten kukaan ei tarvinnut kännyköitä, mutta nyt, kun se mahdollisuus on olemassa, elämäntapa on muuttunut sellaiseksi, että ilman niitä ei tule toimeen. Sen takia, jos me siirrämme yhteiskunnan seitsemään tehokkaaseen työpäivään, silloin se edellyttää itse asiassa hyvin monelta sitä, että he tosiaan työskentelevät seitsemänpäiväisesti.

Tämä lakiesitys tarkoittaisi myös sitä, että yrittäjä-kauppiaille tulisi kaksi vaihtoehtoa: joko työskennellä seitsemän päivää viikossa tai lopettaa toiminta. Siinä on se valinnanvapaus.

Ed. H u r s k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Takkula valotti puheenvuorossaan hyvin vahvasti lepopäivän uskonnollista puolta. Minä lainaan vastauspuheenvuorossani erään kansalaisen kirjettä. Tämän sisältöisiä on tullut iso pino, mutta tässä kirjeessä minusta on erittäin hyvin perusteltu perheiden kannalta sunnuntiaukiolojen haitallisuutta. Siteeraus:

”Kolmivuorotyöperheessä kasvaneena tiedän, mitä on viettää yksinäisiä vapaapäiviä. En halua olla lisäämässä näitä päiviä ainoankaan lapsen elämään. Päinvastoin soisin lasten harrastavan, retkeilevän ja viettävän aikaa mahdollisimman paljon vanhempien kanssa.”

Mielestäni eduskunnassa pitäisi kunnioittaa myös kansalaisten mielipiteitä. Kansalaisista 70 prosenttia oli sitä mieltä, että liikeaikalakia ei tulisi hyväksyä sunnuntaiden osalta. Kansalaisten mielipidettä pitäisi kunnioittaa, pohjautui heidän mielipiteensä sitten uskonnolliseen, maalliseen tai tunnepohjaiseen perusteeseen.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Seitsemän päivän tehokkuusajattelussa pitää ottaa sekin maallinen puoli huomioon, että tässä todennäköisesti ollaan lisäksi viemässä koko yhteiskuntaa siihen suuntaan, ed. Takkula, että ilmeisesti ollaan hämärtämässä myös 100 prosentin korotukset tai mitkä nyt sunnuntaina kenellekin tulevat, koska sen tyyppisiä vaateita oikeiston eli porvaripuolen taholta lähinnä on tullut jo aikaisemmin siitä, minkä takia ylitöistä maksetaan enemmän, miksi juhlapäihinä pitää maksaa korkeampia prosentteja, jos ollaan työssä, samaten sunnuntaiden osalta. Minusta tämä on yksi tekijä, joka ilmeni silloin jo heti pankkien ilmoittaessa siitä, että sielläkin voitaisiin siirtyä tällaiseen menettelyyn. Tämä tarkoittaa, että kohta tulee iso yleinen vaade siitä, että sunnuntai on samanlainen päivä kuin mikä hyvänsä päivä, ja koko ajattelu hämärtyisi ja muutaisi kokonaan meidän yhteiskuntamme seitsemän päivän tehokkuuteen. Sellaista ei kai kukaan toivo.

Sen verran se liittyy uskonnolliseen puoleen, että siellä taas työn ja levon rytmi ymmärretään toisella tavalla ja se siunauksellisuus, josta ed. J. Kukkonen puhui.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärsin, että ed. J. Kukkonen kanssa periaatteessa olemme samoilla linjoilla. On näin, että luterilaisen kirkon taholta on nyt muistutettu, että sunnuntainviettoperinne suoje-

lee ihmisiä markkinoiden ylivallalta. Kysymys kuuluu: Mikä estää kirkkoa jatkamasta perinnettä? Ei mikään. Toinen kysymys sitten on se, tarvitaanko siihen valtion säätämää lakia, että ihmiset noudattavat vakaumuksensa mukaista lepopäivää. Sen vuoksi sanonkin, että yleisten ihmisoikeuksien edistämiseksi olisi lainsäätäjän huolehdittava siitä, että niillä, jotka omantunnon syistä tahtovat pyhittää lepopäivän, olisi sitten sunnuntai tai lauantai tai vaikkapa perjantai, olisi siihen laillinen oikeus ilman, että heidän tarvitsee sen vuoksi pelätä työpaikkansa menettämistä. Minusta tämä on se periaate, josta tässä asiassa täytyy lähteä liikkeelle.

Ed. Soininvaaralle seitsemästä päivästä ja viikkorytmistä: Minä uskon näin, että se on luomisesta ja se on sitä kautta juutalaisuudesta tullut. On ollut yhteiskuntia, joissa on yritetty kymmentä päivää jne. Tällaisia kokeiluja on tehty ja todettu, että ihmisen kannalta seitsemän päivän viikkorytmi on oikea ja paras mahdollinen. Kun yksi päivä muistetaan sitten viettää vielä leväten, sen on todettu olevan hyvä.

Ed. Hurskaiselle maallisesta puolesta totean, että yritin nimenomaan käsitellä tätä sitä kautta, että uskontoa ei liikaa kannatta tähän sotkea, jos uskonnonvapautta miettii, koska siihen meillä jokaisella pitää olla oikeus ja jokaisella ihmisellä on siihen oikeus. Sen vuoksi maallinen lainsäädäntövalta ei sen yli voi käydä.

Ed. Lahtelalle totean, että sadan prosentin korotuksia en ole päässyt nauttimaan, en tunne tätä puolta kentästä. Minusta se on ehkä vähän toisarvoinen ongelma kuitenkin. Kysymys on levosta ja rytmistä.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Lähetekeskustelussa näyttää sekoittuvan kaksi asiaa eli varsinainen vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden aukioloa koskeva lakiesitys sekä hallituksen sovittuja toimintatapoja koskeva luottamuskysymys. Näytän kahden vuoden kokemuksella olevan työssä talossa, jolla jo erinäisten hallitusten ajan on ollut tapana sopia menettelytavasta yhteistyön edellytyksenä. Kun kysymys on näkemyksiltään hyvinkin erilaisten poliittisten ryhmittymien hallituskoalitiosta, on keskinäisellä luottamuksella erittäin suuri merkitys.

Tämä on merkityksellisintä silloin, kun kysymys on hallituksen esityksen muuttamisesta valiokunnan käsittelyssä. Monta kertaa viime istuntokauden aikana kokoomuslaisena yrittäjäedustajana minulle syntyi vahva mielikuva ja pel-

ko, että olin toimimassa niin alueeni, taustani kuin myös yrittäjien etujen vastaisesti, kun toimin yhteisesti sovitun esityksen mukaan.

Pahin tapaus minulle henkilökohtaisesti oli luonnonsuojelulaki ja siinä erityisesti siihen vasemmiston ja vihreiden tahdosta koplattu ranta-kaavoitusta koskeva rakennuslain muutos. Jos kokoomus siinä tilanteessa olisi käyttäytynyt kuten vihreät, vasemmistoliittolaiset tai osa sosialidemokraateista nyt kauppojen ja liikkeiden aukioloa koskevan lakiesityksen yhteydessä, luulen, että se laki olisi saattanut olla nyt toisenlainen. Samaiset tahot ovat nyt rakennuslain muutostyön yhteydessä naulanneet tuon onnettoman päätöksen kiinni, vaikka se aivan ilmeisesti tulee käytännössä aiheuttamaan sangen omituisten kaavoitustilanteiden syntymisiä. Minä taidan jo nyt julistautua tottelemattomaksi. Ainakin mieli ja ammattitaito 25 vuoden yhdyskuntasuunnittelukokemuksella sitä vaatisivat. Olkoon tämä esimerkinä menettelytapasopimuksista. Käytökseni olisi ainakin samanmoista luottamuksen suhteen kuin täällä erinäiset tahot ovat osoittaneet ja näyttävät tässä lähetekeskustelussa edelleenkin uhitellen osoittavan.

Olen nähnyt pääministeri Lipposen menettelyn tässä asiassa sovittujen menettelytapojen palauttamisen osoituksena ja siten ymmärrettävänä. Jos ei ole luottamusta, ei voi olla myöskään yhteistyötä. Hän näkee minusta tässä pidemmälle kuin moni häntä kamppaita toverinsa. Minulla ja varmaan monella muullakin voisi olla suuri kiusaus tehdä useammin demarit, kun eteen mätetään koulutusvakuutusta tai vastaavaa vahvan ay-sidonnaista tavaraa. Luottamus on herkkä asia, ja sen voi kaikissa suhteissa menettää vain kerran, ja viisas johtaja toimii kaukonäköisesti myös tyhmien ja tuhmien joukkojensa puolesta.

Edellä puhuttua en halua sitoa substanssiin vaan se on puhdas menettelytapakysymys. Laueta se olisi toki voinut monessa muussakin asiassa.

Sitten päivän epistolaan eli aukioloaikoja koskevaan lakiin. Asian käsittely alkaa kohdaltani tasan puhtaalta pöydältä kuten edelliselläkin kerralla, ja lopputulemaan eivät vaikuta nyt menettelytaparituvaalit tai oppositio ilkkumisetkaan. En myöskään näe tätä pohdiskelua minään poliittisena manööverinä tai jo sovittujen asioiden lopputulemana.

Edellisen käsittelyn aikana postitin 50 lakiesitystä saatteella ja kysymyksillä kaikille alueeni yrittäjäyhdistyksille, koska en ollut vakuuttunut täysin esityksen hyvytydestä. Yhtään suoranaista

vastausta en saanut kirjeitse kysymyksiini. Yksi ainut yrittäjäyhdistyksen puheenjohtaja otti yhteyttä puhelimitse, joten vastausprosentti oli huikeat 2. Useampi erillinen kirje lehtikirjoitteluni perusteella tuli ja näiden lisäksi pyrin vielä haastattelemaan tuttavapiiriini kuuluvia kauppiaita, kampaajia, myyjiä sekä näiden asiakkaita.

Lopputulomana silloin viime syksynä ja viime kesän aikana oli puolet puolesta ja puolet vastaan. Lakiesitystä saattoi luonnehtia todella siten hankalaksi, että selvää kuvaa vastaan tai puolesta ei syntynyt. Jokainen asianosainen tarkasteli sen vaikutuksia omista lähtökohdistaan, haitoista ja eduista lähtien. Ne liikkeenharjoittajat, jotka olivat selvästi profiloituneet tavaravalikoidmansa suhteen tai joiden liiketilojen sijainti oli merkittävän edullinen tai asiakaskunta vakiintunut tai jokin näiden yhdistelmä, pitivät jo nyt liikettään auki arkisin kello 10—17.30 ja lauantaisin kello 13:een asti ja sunnuntaisin kiinni, jopa pääosin joulun allakin. Heille tämä ehdotus oli täysin yhdentekevä, koska he ilmoittivat olevansa muuttamatta menettelytapojaan.

Lähiökaupat sekä supermarkettien lähivaikeuspäivä sijaitsivat tavaraprofiililtaan selkiytymättömät tai niitä muistuttavat pienet ja keskikokoiset liikkeet kokivat lakiehdotuksen uhkavimpina. On selvää, että hypermarket, josta voi ostaa edullisesti kaikkea oleellista ja useimmiten muuten ulkolaista tuotetta, uhkaa valikoituaan suppeamman mutta hintatasoltaan kalliimman vähän vanhahtavamman liikkeen olemassaoloa. Se, tarvitaanko näitä hypermarketteja, on varmasti miettimisen arvoisin asia.

Moni teistä on kunnallisena päätöksentekijänä ollut siunaamassa market-kaavoja, nyt nykyistä puheistanne päätellen täyttä ymmärrystä vailla. Muistanpa vielä muutamman vuoden takaa ennen Ekan keikahdusta, että sitä ja K-kauppoja lähellä olevat piirit koto-Kuopiosta ajoivat silloisen kokoomuslaisen ympäristöministerimme yli, joka kaukaa viisaasti arkkitehtikollegojen tukeamana yritti estää market-kaavojen vahvistamisen. Nyt sitten tehdään täällä katumusharjoituksia kauppojen aukioloja säättämällä ja T-kauppa hypermarkettumpaneineen imee kauppojen asiakkaita 150 kilometrin säteellä Kuopion ympäristöstä. Jälkiviisastelu on kaikkein katalinta.

Maamme on erilainen niin taajama-, asukas- kuin tarverakenteeltaan koko pituutensa matkalta. Kun pääkaupunkikulttuurin kolmekymppinen ja allekin bongaa viikonloppuisin tuttujaan shoppailemalla, virittää joku Oulu—Kempele-akselilla farmarinsa vetoon perjantai-iltaan

kauppaan säännätäkseen sunnuntaina seuroihin. Savolainen viisastelee tyhjenevällä torilla ja korjaa lopulta luunsa kolmisoppeen pyhästi unohtaan lähipalvelut seuraaviin kunnallisvaaleihin asti. Niin siunatun itsekkäitä me olemme toistemme suhteen.

Minulle kauppojen aukioloa koskeva laki on erityisesti elinkeinon vapaata harjoittamista koskeva laki, joka vaikuttaa yrittäjiin ja heidän toimeentuloonsa. Kun laki tämän hulabaloonsa jälkeen tuli uudelleen käsittelyyn talousvaliokunnan mietintöön pohjautuvassa muodossa, on se saavuttanut viehämäisen julkisuuden. Moni susi onkin ottanut lampaan kaavun. Ymmärrän ailiikkeen huolen jäsenkuntansa toimeentulosta tai jäsenmääränsä kasvusta tai laskusta. Ymmärrän myös pelon, että aukiolojen liberalisoituminen voi pitkässä juoksussa uhata 200 prosentin sunnuntaityökorvauksia.

Tiedän ja ymmärrän pienyrittäjiä ja erityisesti heidän jaksamistaan koskevat uhat. Ymmärrän ja tiedän, että suuret hypermarketit tulevat jossakin aikajuoksussa nielemään osan pienliikkeistä, jos laki nyt mietinnön muotoisena toteutuisi. Ymmärrän, että arkkipiispan on otettava virkansa puolesta kantaa aukioloasioihin. Kun siihen ovat nyt intoutuneet monet muutkin kirkon luotamushenkilöt ja työntekijät Kuopion piispaa myöten, tuntuu tämä aukioloasia saavan uskon sodan mitat. Arvatkaapa kuinka moni vakaukseltaan syväkin henkilö ja aukiolojen vapautumista niin asiakkaana kuin yrittäjänäkin kannattava on pahoittanut mielensä ja kokenut ahdistusta näin korkeakirkkollisista tuomioista?

Minut on kasvatettu kunnioittamaan pyhäpäivää ja tunnen viikottaista ahdistusta ryhtyesäni sunnuntaisiin töhön, ja meistä vanhakantaisia on varmasti muitakin. Asenteet vain yhteiskunnassa murtuvat ja muuttuvat. Pyhäkoulut tai kirkot kokevat lisääntyvää asiakaskatoa. Urheilu- ja uimahallit täytyvät, niin kadut ja kapakatkin. Onko kirkko koskaan harkinnut kauppaan tai kadulle lähtemistä oikein suurimittakaavaisesti oikeasti kohtaamaan, ei vain paheksumaan? Tiedän, että siellä on työntekijöitä, jotka näkevät todellisen kohtaamisen tarpeen ja vastaavat siihen arkena, pyhänä ja vapaa-ajallaan pyyteettömästi yli sen, mitä olisi pakko, tarve tai työ velvoittaisi. Heidän kaltaisiaan me tarvitsemme ja paljon.

Lakiesitys ei varmastikaan ole kypsä ja hyvä, ja tarvitsee hiomista. Jaettava rahavirta ei lähivuosina kasvane ja markat vain jaettaisiin uudelleen. Kaupan suurmittakaavainen keskittyminen

nen murtaa myös kaupunki- ja kuntarakenteita. Otan taas esimerkiksi kotikaupunkini Kuopion, jonka keskustan asukkaiden autoistumisaste on 0,4 autoa per kotitalous. Petosen lähiössä se on taas 1,7 autoa per talous. 3 hypermarkettiamme, jotka ovat valmistuneet parin viime vuoden aikana, ovat imemässä tyhjäksi niin keskustaamme kuin lähikuntia 60 kilometrin säteellä. Tämä mahdollistettiin ympäristöministeriön siunaamin kunnallisien kaavoitustoimin.

Minulle tässä päätöksentekoprosessissa tärkeitä asioita ovat pien- ja perheyriyten hyvinvointi sekä kaupan palvelujen tasapuolinen ja kautuminen sekä toiminnan mahdollistaminen. Toinen merkittävä asia on terve kaupunki- ja yhdyskuntarakenne kaiken kaltaisine tasapuolisine palveluineen. Sellainen mietintö, jossa nämä asiat ovat oikein huomioit, saa minun nimeni alle. Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys ei sen yrittäjäpalautteen mukaan, mitä nyt olen saanut, sitä ole.

Arvoisa puhemies! Uskon, että talousvaliokunta pystyy tuottamaan useimpiin puutteisiin vastaavan mietinnön, joka kunnioittaa niin yrittäjien, työntekijöiden kuin kansalaistenkin näkemyksiä. Jos emme ole valmiita suuriin askeleisiin, niin edetä voi ainakin pienin ja järjevin askelin. Itse en ole koskaan ollut markettiasiakas enkä sunnuntaishoppailija, eikä minusta sellaista tule periaatesyistä.

Toistan: Minua on yrittäjänä loukannut syvästi ylisat ja kirkolla politikointi, niistä yli 90 prosentista kirkkoon kuuluvasta kun osa on myös pienyrittäjiä ja niitä asiakkaita, jotka saatavatkin haluta liikkeitten aukiolon vapauttamista. Itse olen pyrkinyt ja pyrin toimimaan tässä asiassa yrittäjien ja asiakkaiden näkemysten mukaan, ne vain ovat olleet äärettömän ristiriitaisia tähän asti ja sitä ne ovat nytkin. Pääosa kymmenistä yhteydenotoista nyt on ollut hallituksen esitykselle epäileviä ja osin yrittäjien etujärjestön uudelle esitykselle lievästi myönteisiä. Pääkaupunkiseudun ja suurten taajamien nuorehko ihmiset näyttäisivät tukevan aktiivisesti hallituksen esitystä.

Loppupäätelmäksi voisin tästä vetää, että viimekertainen talousvaliokunnan mietintö on alueellisesti huono ja pieni- ja keskisuurta sekä lähiöliikkeitten asemaa vaarantava. Esitystä on korjattava siten, että yrittäjän asema ei vaarannu ja palvelut ovat niin vanhusten, vammaisten kuin lapsiperheidenkin saatavissa.

Lopuksi haluan korostaa, että tiettyjä asioita, kuten aukioloaikoja, voimme vielä ohjailla täältä

Arkadianmäeltä käsin. Tuleva rakennuslaki antaa yhä enemmän valtaa kuntiin ja kunnallisille päättäjille, joten toivon totisesti, että tämä ylhäältä viisas päätöksenteko säilyy sieluissamme, kun menemme kukin kuntaamme kavereiden kanssa niitä tulevaisuuden kaavoja siunaamaan. Se kunnanvaltuutetun usein kiroama kaavoitusarkkitehti kun sattuu olemaan ainut yhdyskuntasuunnittelun ammattilainen tässä valtakunnassa. Kuunnelkaamme viisaampiamme, niin vältymme näiltä markettiansoilta täällä Arkadianmäellä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Hurskainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhonen hieman tekoisesti puuttui hallituksen sisäisiin menettelytapoihin. Mielenkiintoista, että kansanedustaja Korhonen ei puuttunut menettelytapapuheenvuorossaan ollenkaan hallituksen erikoiseen menettelyyn. Hallitus toi eduskunnan päätettäväksi liikeaikalakiesityksen uudelleen samanlaisena kuin eduskunta sen oli jo aiemmin käsitellyt.

Tässä on mielenkiintoista se, voiko hallitus hakea mieleistensä vastausta eduskunnalta niin kauan kunnes saa sen. Eikö tämä menettely huoleta ed. Korhosta? Luulenpa, että historia ei tunne näin erikoista menettelyä aiemmin.

Minua huolettaa menettelynä monin verroin enemmän parlamentin päätösten mitätöiminen kuin puolueiden on sovittu -politiikka.

Ed. Lahtela (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. R. Korhosen puheenvuoro on aika ristiriitainen sinällään. Ensin hän moitti meitä tuhmia, jotka esityksen kaadoimme, sitten hänelle on tullutkin katumus päälle siinä hommassa, että eihän se ollutkaan hyvä esitys. Eli ed. Korhosen sietäisi päinvastoin kiittää meitä, että nyt voidaan käsitellä asia uudelleen ja saada parempi esitys, koska hänkään ei olisi ollut tyytyväinen siihen lakiesitykseen, joka olisi sellaisenaan mennyt läpi. Tässä, niin kuin hän toteasi, hypermarketit tulevat viemään markkinaosuutta ja rahoja pienemmiltä, ja se johtaisi aika villiin tilanteeseen. Ed. Korhonenkin on puolustamassa niitä pienempiä kauppiaita, pienempiä yrittäjiä. Kyllä meidän, lainsäätäjän tehtävä on

katsoa pienemmän etua. Kyllä suuret pärjäävät kaikessa, ne pärjäävät kaupalla, ne pärjäävät kaikessa muussakin, ne eivät tarvitse puolustajaa, koska niillä on iso raha takana. Siinä mielessä tämä tuntui perin kummalliselta.

Mutta se on hyvä, että ed. Korhonen on nyt tullut näihin aatoksiin, harrastaa vähän katumusta ja tulee todennäköisesti vahvasti kokoomuksen ryhmässä viemään sellaista ajattelua läpi, että siitä tulisi vielä hyvä paketti sillä tavalla, että sunnuntaiaukioloja ei välttämättä tarvitse tulla yhtään lisää. Vielä kun saataisiin hypermarketit kuriin tässä hommassa; ne ovat tässä ongelma.

Ed. Häkämies merkitään läsnä olevaksi.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kolmeen kohtaan ed. R. Korhosen puheenvuorossaan haluaisin puuttua.

Ensinnäkin kirkolla politikoinnista ei tarvitse loukkaantua, sillä sitä ei todellakaan ole tarvinnut masinoida. Tämä kehitys on ollut nähtävissä koko sen kymmenen vuoden ajan, jolloin asiaa on täälläkin käsitelty. Kaikkein parhaimpina asiantuntijoina siinä, mitä vaikutuksia ja seurauksia tällä ihmisten elämään on, pidän kyllä kuitenkin kirkon työntekijöitä. He tietävät ne ongelmat sekä omakohtaisesti että omien yhteyksiensä vuoksi. Luenpa vaikka Jyväskylän seurakuntien työntekijöiden kannanotosta pienen pätkän: ”Tässä yhteiskunnallisessa murroksessa perheet tarvitsevat yhteistä säännöllistä vapaa-aikaa ja lepoa. Me viikonlopputyön ja muiden ihmisten vapaa-aikaan painottuvan työn ammattilaisina ja sielunhoitajina tiedämme, mistä puhumme. Asia on vakava. Vetoamme perhe-elämän pyhän kunnioittamisen puolesta”.

Yrittäjyydestä sitten. Yrittäjät ottavat yhteyksiä tässä tilanteessa näköjään hyvin paljon ja myös yhdistykset, myös meihin vasemmistolaisiin. Olen miettinyt, mistä se johtuu. He eivät ilmeisesti ennen tätä viimeistä 1,5 kuukautta uskaltaneet keskusliikkeiden takia tullemaan aiemmin ulos kuorestaan. Nyt he tekevät sen siitä syystä, että he ovat nähneet, että myös tällä puolella kunnioitetaan ja halutaan puhua yrittäjyyden puolesta. Olen kiittänyt tuesta ja sanonut, että ottakaa yhteyttä kokoomukseen, siellä ovat tämän asian avaimet. Näyttää vaan olevan niin, että sitä ei välttämättä oteta huomioon. Minusta Kuopion asioita käsitellään siellä. Olin ajamassa

sinne kahta markettia, mutta en kolmatta ja tarkasti seuraan tilannetta ja olen hyvin kriittinen niitten vaikutusten suhteen. Olin silloin ja olen nyt, mutta kuitenkin muutoksen mukana myös minä toimin, niin kuin tiedätte.

Lopuksi vielä menettelytavasta. Kuin käärmettä pyssyyntä tätä on ajettu.

Ed. Kautto merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahtelalle sanoisin, että jos hän kuunteli tarkkaan, mitä sanoin, niin sanoin, että kysyin, koska olin huolissani esityksen ensi vaiheesta, että tämä ei voi olla totta. En saanut vastauksia siitä huolimatta, että postitin lain, soitin ja kyselin; kaksi prosenttia oli vastushalukkuus ja kiinnostus asiaan silloin. Kirjoitin lehteen ja soittelin ja muuta. Toimin silloin täsmälleen sen tiedon mukaan, mitä sain. Nyt tietysti, kun tämä rumba on lauennut käsiin, niin vastineita on tullut enemmän ja enemmän soittaneet ne aivan uudet ihmiset, joille tämä on akuutti ongelma.

Minusta ei ole kysymys mistään katumuksesta, sellaisesta puhuminen on höpötystä, vaan siitä, että pyrkii muodostamaan mielipiteensä sen mukaan kuin tietoa saa. Jos tietoa ei anneta, silloin täytyy perustua siihen asiantuntijatietoon, joka on pääosin nyt kääntänyt kelkkansa, 90 prosenttisesti esimerkiksi Suomen Yrittäjät.

Ed. Kukkoselle sanon, että minä kyllä kannatin kolmatta markettia, koska jos kahdelle kilpailijalle annetaan niin annetaan kolmannellekin. Arkkitehtina olin vastustamassa kaikkia marketteja, mutta meidän ammattikuntamme jyrättiin. (Ed. Kukkonen: Missä on raja?) — Raja on siinä, ettei yhtään ainutta hypermarkettia.

Ed. N u r m i: Rouva puhemies! Kyseessä oleva hallituksen esitys on saatava nopeasti pois päiväjärjestyksestä. Suomen valtakunnan asiat ovat niin huolestuttavalla mallilla, että on syytä paneutua suurempiin linjoihin haluamatta vähäällä tämänkään kysymyksen arvoa. Puoli miljoonaa työtöntä vaatii hallitukselta lisäpanostusta työllistämispolitiikkaan. Itse asia ei ole useimpien mielestä hallituskysymyksen arvoinen. Joka tuntee asioiden taustat pitemmältä ajalta, ymmärtää tilanteen.

Meidän on kaikin voimin ponnisteltava työllistämisen helpottamiseksi muun muassa työllis-

tämisen sivukustannuksia alentamalla. Nämä korkeat sivukustannukset ovat osa niistä syistä, miksi pienet ja keskiuuret kaupat vastustavat liikkeiden aukioloa sunnuntaisin. Pienyrittäjä tekee useasti kirjalliset työt sunnuntaisin. Aukiolon mahdollisuuden laajentaminen lisää painetta pitää kauppaa auki myös viikonloppuisin. Pienyrittäjät eivät kuitenkaan itse jaksa olla seitsemää päivää töissä ympäri vuoden. Liikevaihdon pitäisi nousta huomattavasti, jotta yrittäjä voisi palkata ulkopuolista apua viikonlopuksi. Jokainen, joka on työllistänyt työntekijän tai toimii ammattiyhdistysliikkeessä, tuntee tämän asian tarkkaan.

Vaikuttaa siltä, että eduskunta taistelee motiivien ristiriidassa. Ajatus siitä, että lisätoimenpiteet maan asioiden parantamiseksi pudottavat jalustalta ja mahdollisesti sen lisäksi eduskunnasta, pelottaa. Kuitenkin jokainen tietää, että jotakin täytyisi tehdä, jotta maan asiat saataisiin kuntoon, talous vakaalle pohjalle ja ihmiset töihin. Emmehan me halua tänne jälkeläisiä, joiden haaveammatti on työtön, koska isäkin oli työtön. Vaikuttaa siltä, että kuohuttavat keskustelut viehkealastuksesta, läänituudistuksesta ja nyt kauppojen aukiolosta ovat eduskunnan nokkimistoimintaa, koska isompiin asioihin — työllistämiseen ja talouden kuntoonsaattamiseen — tarvittaviin lisätoimenpiteisiin ei uskallus riitä.

Saattakaamme hallituksen esityksen käsittely nopeasti loppuun. Suomi tarvitsee nyt tekoja ei kauniita puheita. Tarttukaamme ongelmiin, jotka poistavat työttömyyden. Muun muassa pienten ja keskiuurten yritysten tulee päästä vähemmillä työntekijän sivukustannuksilla, jos ne työllistävät työntekijöitä. Arvonlisäveron madaltaminen muun muassa parturi- ja kampaamoliikkeissä työllistäisi. Eläkeläisten verotusta on korjattava, samoin sairausvakuutusmaksuja. Mainitsemani muutamat esimerkit vaikuttavat työllistävästi ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta lisäävästi. Tartutaan nyt tähän hallituksen esitykseen, viedään se ripeästi läpi ja ruvetaan sitten tosihommiin, joista esimerkkejä oli edellä.

Ed. Lö v: Värderade talman, arvoisa puhemies! Frågan om en liberalisering av affärernas öppethållningstider har engagerat Finland folk. Det är ingen tvekan om att majoritetens av medborgarna inte vill ha denna reform. Är det då klokt att med hänvisning till demokrati och parlamentarism driva frågan till ett godkännande i riksdagen? Lider inte den demokratiska princi-

pen när våra beslut inte beaktar majoritetens åsikt i Finland? Parlamentarismen fungerar i varje fall inte med den tågorordning denna fråga fått.

Kansanedustajina meillä on moraalinen velvollisuus ajatella ihmisten elinolosuhteita. Meillä on velvollisuus kantaa vastuuta ihmisten elämänlaadusta luomalla edellytyksiä hyvälle elämälle. Ihmisten hyvinvoinnin edellytys on työn ja levon harmoninen tasapaino. Nuori perhe voi monesta syystä palaa loppuun. Yksi syy saadaan lisää, jos elämä jatkuu sunnuntaina samalla vauhdilla kuin arkin. Jos luomme mahdollisuudet shoppailuun sunnuntainakin, syntyy imuvoinma, joka vähitellen markkinavaimallaan nielaisee kaikki kuluttajat. Ihmisen psyyke on niin heikko. Ei ole holhoamisesta kyse, kun rakennetaan yhteiskuntaa, joka antaa edellytykset laadukkaalle perhe-elämälle.

Som folkvalda har vi moralisk skyldighet att tänka på och ta ansvar för människornas livskvalitet genom att skapa goda förutsättningar för ett sunt liv. För att må bra behöver människorna en växling mellan aktivitet och vila. För att uttrycka det populärt, de behöver "ladda batterierna" emellanåt.

Skapar vi förutsättningar för shopping alla dagar sugas vi först passivt, sedan aktivt med. Våra möjligheter till samvaro och uppladdning minskar. Försvararna av liberaliseringen påstår att möjligheterna till friare val av inköpsdag minskar stressen. Jag vill påstå att människans psyke fungerar så att vi inom kort då är konsumtionsslavar veckans alla dagar. Många klarar inte av att aktivt välja själva. Jag tycker inte det är förmynderi att forma ett samhälle som ger trygga förutsättningar för ett kvalitativt familjeliv. Vi behöver inte frihet i alla dimensioner. Vi behöver inte tillgodose marknadskrafternas krav framom människans behov i alla lägen.

Att lagen om öppethållningstider på grund av olycklig koppling till andra lagar skall forma Finlands folk enligt amerikansk livsstil är mycket illa. I Europa, förutom i Sverige, behöver man inte söndagsöppet. Vad är då resultatet i Sverige efter 25 års fri öppethållning? Jo, med dubbelt så hög omsättning har man dubbelt så få affärer som i Finland. Landsbygden har förlorat sina butiker. I Sverigeexemplet glömmar man att tala om människoodena bakom butiksnedläggelserna.

Att små affärer i stora centra är nöjda kan jag förstå. En landsbygd utan butiker men full kom-

mers i städerna veckans alla dagar tilltalar mig inte. Jag tänker också på kvinnan, mamman, som inte får vara hemma när resten av familjen är samlad.

Ruotsissa työpaikkojen poistuma on todella ollut suuri aukiolojen vapautumisvaiheessa ja sen jälkeen. Tehtyjen työtuntien määrässä tapahtui vuosina 76—79 noin 100 miljoonan työtunnin vähennys aukiolojen vapautuksesta huolimatta. Ja tätä uudistusta suunnitellaan ajatellen meidän nykyistä työttömyyttämme!

Vi har nu en exceptionell situation, där affärsmän, anställda, en stor del av konsumenterna, kyrkan och intresseorganisationerna talar samma språk, och då skall vi vara lyhörda. Jag hoppas att ekonomiutskottets medlemmar är lyhörda, lyssnar till sina samveten och använder sitt förnuft vid behandlingen av propositionen.

Ed. Nikula merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a l l i s : Arvoisa rouva puhemies! Käytettyjen puheenvuorojen perusteella voisi vetää sellaiset johtopäätökset, että eduskunta tulee hylkäämään tämän lakiesityksen varsin reippaasti. Muistaakseni joulukuussa yksikään ruotsalaisen kansanpuolueen edustaja ei äänestänyt lakiesitystä vastaan.

Tässä salissa tänä päivänä ed. Löf on hyvin selkeästi ja hyvin perustellusti todennut, minkä takia tämä pitäisi hylätä. Olen huomannut, että myös kaikki Vaasan läänistä valitut kansanedustajat ovat julkisesti ilmoittaneet, että ovat lakiesitystä vastaan. Kansallisessa kokouksessa monet edustajat ovat antaneet ymmärtää, että lakiesitys on huono, ei sitä pitäisi hyväksyä, mutta mahdollisesti tehdä joku kompromissi. Vastustus sosialidemokraateissa on sen kuin vahvistunut.

Tästä syystä pidän erittäin valitettavana sitä, että tämä on mennyt arvovaltakysmykseksi ja hallitus edelleen pitää kiinni siitä, että laki on vietävä läpi. Minun mielestäni koko kansa ja erityisesti eduskuntalaitys hyötyisi siitä, jos hallitus toteaisi, ettei eduskunta tällaista lakia halua hyväksyä. Minkä takia sitten ajaa se läpi?

Kyllä kai totuus on se, aivan niin kuin ed. Löf sanoi, että kuluttajat eli Suomen kansan syvät rivit ovat aika voimakkaasti tätä lakiesitystä vas-

taan. Se on käynyt ilmi erilaisista mielipidetiedusteluista, mediapeleistä, yleisöpalstoilta, avoimilta kanavilta monessa lehdessä. Esimerkiksi meidän paikkakunnallamme ilmestyvä lehti järjesti avoimen kanavan. Lukijat saivat yhtenä aamupäivänä, tai oliko se nyt iltapäivänä, soittaa lehteen. Soittoja tuli paljon, eikä minulle mikään suuri yllätys ollut, että yksikään soittaja ei puoltanut lakiesitystä. Kaikki olivat voimakkaasti vastaan. Kansanedustajat ovat tätä lakiesitystä vastaan niin tässä salissa kuin salin ulkopuolella. Puolesta ovat puhuneet ainoastaan muutamat kansanedustajat, alle kymmenen, tai luulen, että jopa alle viisi edustajaa on puhunut lakiesityksen puolesta. Kyllä silloin tietenkin herää kysymys, minkä takia kansanedustajat kuuntelisivat hallituksen uhkausta, taipuisivat sen alla ja hyväksyisivät lain.

Kauppiaat ovat voimakkaasti vastaan. Yksikään kauppiaa ei ole kääntynyt minun puoleeni toivoen, että äänestäisin sunnuntaiaukiolon puolesta, mutta uskallan väittää liioittelematta, että kymmenet, ehkä sadat, kauppiaat ovat sanoneet, että missään nimessä tätä ei pidä hyväksyä. Minkä takia aiheuttaa näille lisäkustannuksia, minkä takia aiheuttaa näille huonompi kannattavuus ja enemmän töitä ja pitkässä juoksussa toimeentulon menetys?

Eräs kyläkauppiaa kertoi hyvin lyhyesti ja selkeästi, mitä sunnuntaiaukiolo merkitsee hänelle. Hän menee vaimonsa kanssa kauppaan, mutta kuitenkin sinne on saatava muitakin. Yksi sunnuntaipäivä maksaa hänelle 1 500 markkaa, ja se tarkoittaa sillä alalla sitä, että myynnin pitäisi kasvaa 10 000 markalla jokaista sunnuntaipäivää kohti, vuositasolla puolella miljoonalla. Eikä ole pienintäkään mahdollisuutta, että myynti jossakin pienessä kylässä kasvaisi 500 000 markalla. Eli kannattavuus huononee ja ennemmin tai myöhemmin tulee loppu. Nimittäin kokonaismyynnin kasvua ei synny, mutta tietenkin myynti jakautuu uudelleen.

Totta kai yhteiskunnan kustannukset myös lisääntyvät. Päivähoitokysymykset tulevat uudelleen eteen. Lisäksi tulee muitakin kustannuksia kaupalle: kuljetuskustannukset, siivouskustannukset, vartioimiskustannukset. Kaikki nämä lisäävät kustannuksia, jotka kuluttajat loppujen lopuksi maksavat.

Sanoin, että kansan syvät rivit ovat vastaan, kansanedustajat ovat vastaan, kauppiaat ovat vastaan, työntekijät ovat vastaan. Työntekijät ihmettelevät, minkä takia viedään heiltä tuo yhteinen lepopäivä, mikä kaupan työntekijöillä on

puolison ja lasten kanssa. Epämukavampi työ ja ennen kaikkea huonompi työllisyystilanne.

Muistaakseni ed. Holopainen viittasi niihin tutkimuksiin, mitä on tehty, ja myös ed. Löf, kun he totesivat, miten kaupan rakenne muuttuu. Sunnuntaityö lisäisi suomalaisen tutkimuksen mukaan noin 1 000—1 700 työpaikkaa, mutta rakennemuutoksen takia menetettäisiin 3 400—5 700 työpaikkaa eli nettovähennys 2 500—4 000 työpaikkaa. Me pahoittelemme sitä, että Sakon tehtailla joudutaan supistamaan väkeä muutamalla kymmenellä. Täällä käy delegaatioita puhumassa muutaman kymmenen työpaikan puolesta ja me lupaamme antaa täyden tukemme heille, me lupaamme tehdä, mitä ikinä pystymme. Nyt kysymyksessä on 4 000 työpaikan menetyks. Kyllä minun mielestäni jo työllisyysyistä pitäisi tämä lakiesitys hylätä.

Enkä voi olla viittaamatta siihen keskusteluun, jota käytiin vuonna 1994, kun voimassa oleva laki hyväksyttiin. Silloin muun muassa ministeri Jaakonsaari, joka tänä päivänä on puhunut tämän lain puolesta, oli kyllä sitä mieltä, että käsittelyssä ollut laki on niin liberaali, että se pitää hylätä, ja äänesti myös sitä vastaan. Niin teki myös ed. C. Andersson, niin teki ministeri Lipponen ja niin tekivät monet, monet muut nykyisessä hallituksessa.

Yleinen mielipide eli kansan syvät rivit, kansanedustajat, kauppiat, työntekijät ja myös kirkko instituutiona on selkeästi puuttunut asiaan. Toiset pitävät tätä pahana asiana, mutta varsin usein kuitenkin toivomme, että kirkko joissakin asioissa sanoisi mielipiteensä. Kirkko pitää tätä asiaa erittäin suurena kysymyksenä, kirkko näkee, että koko elämänrytmi, suomalainen elämänmuoto muuttuu, kun sunnuntai menettää merkityksensä kauppojen aukiolojen takia.

Kyllä minä luulen, että jokainen keski-ikäinen tietää, miten elämänrytmi perheessä muuttuu silloin, kun liikkeet ovat sunnuntaisin auki. Oli perhe minkäläinen hyvänsä, niin kyllä nuo kymmenvuotiaat, 12-vuotiaat tahtovat lähteä kauppoihin sunnuntaipäivänä, eikä perhe-elämä ole samanlaista kuin sellaisena sunnuntaipäivänä, milloin kaupat ovat kiinni. Ne, jotka ovat käyneet Ruotsissa, Englannissa, ovat varmasti myös panneet merkille, ettei sunnuntaipäivä siellä poikkea ollenkaan arkipäivästä. Ihminen tarvitsee lepopäivän, ihminen tarvitsee päivän, joka on erilainen kuin muut päivät.

Arkkipiispa Vikströmhän totesi, että jos tämä lakiesitys hyväksytään, niin se on aimo askel

materialistisempaan suuntaan. Jos kirkko ja arkkipiispa pitää sellaista kehitystä huonona, niin minun mielestäni on aivan oikein, että arkkipiispa ja kirkko lausuu mielipiteensä. Jotkut kuuntelevat ja noteeraavat ja mahdollisesti jopa noudattavat, mutta ei sitä tarvitse pahoitella, jos kirkko kerran viidessä vuodessa lausuu asiasta mielipiteensä.

Lisäksi mielestäni meidän päätöksentekijöiden pitäisi tässä asiassa katsoa, kenen puolelle me asetumme, niin kuin jo yritin luetella ja luettelinkin, ketkä ovat lakiesitystä vastaan, ketkä ovat puolesta, puolesta muutama kansanedustaja ja iso raha, isot marketit. Kumman puolelle me sitten asetumme, pienen yksityisen kuluttajan, pienyrityksen, heikon työntekijän puolelle vai isojen markettien puolelle? Minulle tämä ei ole ongelma lainkaan eikä kristillisen liiton eduskuntaryhmälle. Kyllä me yksimielisesti olemme sitä mieltä, että päätöksentekijöiden pitää puolustaa heikompaa silloin, kun heikon ja vahvan intressit menevät ristiin. Tässä tapauksessa ne menevät varsin selkeästi ristiin.

Sitten vielä poliittiset seuraamukset ovat kyllä myös melko suuret. Jos eduskunta hyväksyy hallituksen esityksen tai kompromissin siitä, kyllä tämä on isku parlamentarismille. Kyllä kouluissa edelleen opetetaan, että parlamentarismi tarkoittaa sitä, että hallituksen tulee nauttia eduskunnan luottamusta ja eduskunnan tahto on — ainakin väitän — edelleen näiden käytyjen puheenvuorojen perusteella hyvin selkeä. Näin tuleekin toimia, puheiden mukaisesti eikä niin, että taipuu hallituksen tahdon alle. Ei eduskunnan tarvitse ylimpänä päättävänä elimenä yhteiskunnassa taipua hallituksen edessä. Kyllä hallituksen tulee nauttia eduskunnan luottamusta eikä päinvastoin.

Lisäksi uskottavuus politiikkoihin ja politiikkaan kärsii, jos kansanedustajat, eduskunta, näiden tietojen pohjalta tekee päätöksen, joka on ristiriidassa suuren enemmistön kanssa. Tästä syystä vetoan, niin kuin monet hallituspuolueiden edustajistakin hallitukseen: Vetäkää esityksenne takaisin! Ei hallituksen tarvitse sen takia erota. Kyllä hallitus voi jatkaa. Ei oppositio tule siitä kovin suurta numeroa nostamaan. Kaikkein tärkeintä on se, että tämä huono lakiesitys jää hyväksymättä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kallis antoi äsken jossain määrin kapean ja ehkä hiukan virheellisenkin todistuksen siitä, minkälaisia mielipiteitä tämän

asian ympärillä on esiintynyt. Sen vuoksi talousvaliokunnan puheenjohtajana haluan nyt kuitenkin oikaista hänen puheenvuoroaan.

On selvää, että eduskunnassakin on edustajilla monenlaisia näkemyksiä siitä, pitääkö sunnuntaina sallia kauppojen aukiolo vai ei. Mutta kun olen talousvaliokunnan puheenjohtajana harvinaisen paljon kuullut todistelua tämän asian ympärillä, voin todeta, ettei mikään ryhmä, ei sen paremmin kauppiaat, kuluttajat kuin mikään muukaan ryhmä tämän asian ympärillä ole yksimielinen. Osa kauppiaista kannattaa, osa vastustaa. Osa kuluttajista vastustaa. Jotkut kuluttajista toivovat tätä. Sama kahtiajako koskee eri toimialoja. Se koskee erikokoisia kaupanaloja ja erikokoisia yrityksiä. Ei edes voida sanoa niin, että pienet kauppiaat vastustavat, suuret tukevat. Kaikkien näiden ryhmien sisällä on erittäin suuri hajonta. Juuri se on tehnyt asian ratkaisemisen kovin monimutkaiseksi ja vaikeaksi myös eduskunnassa.

Ei edes kirkon piirissä, joka instituutioon on asettunut vastustamaan sunnuntiaukioloja, kirkon henkilöiden henkilökohtainen mielipide ole niin jakamaton. Olen nähnyt lausuntoja hyvin korkeaa-arvoisilta kirkon toimihenkilöiltä, joissa he ovat nähneet, että aika muuttuu ja ihmisten työajat ovat muuttuvia, niin että myös kauppa voi seurata aikaa.

Ed. Kalliksella on myös väärä käsitys siitä, mikä tässä asiassa on luottamus kysymys. Se ei ole lain sisältö, niin kuin hallitus on moneen kertaan sanonut. Hallitushan on sanonut, että sisällöstä voidaan neuvotella. Luottamus kysymys, arvoisa puhemies, on se, pitääkö hallituspuolueiden eduskuntaryhmien sana ja voivatko ne yhteisesti sopia ja viedä sopimansa asian päätökseen.

Ed. Kallis (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tuskinpa olen sanonut, että kaikki kauppiaat vastustaisivat, kaikki kuluttajat vastustaisivat. Olen sanonut, että suuri enemmistö kuluttajista, kauppiaista jne. vastustaa. Olen edelleen vahvasti tätä mieltä. Käsitykseni pohjautuu siihen, mitä olen lukenut, kuullut ja muuten saanut tietää.

Ed. Hämäläiselle sanoisin myös, että hallitus kysymys, onko se lakiesitys vai lakiesityksen sisältö, siitä hallitus saa itse keskenään riidellä. Muistan kuitenkin sen päivän, jolloin eduskunta sen hylkäsi. Muutama tunti tuon jälkeen uutisissa ilmoitettiin, että annetaan saman sisältöinen esitys ja silloin se on hallitus kysymys. On aivan

turha tästä riidellä ja kinastella. Viisainta olisi vetää se pois. Se vastaisi kansan tahtoa.

Ed. Ranta - Muotio: Arvoisa rouva puhemies! Kauppojen liikeaikaa koskevan lakiesityksen osalta on tullut todella paljon postia ja yhteydenottoja (Ed. Kallis: Siinä kuulette, ed. Hämäläinen!) varmasti meille kaikille. Itse henkilökohtaisesti olen todennut, että ehkä kaikkein eniten, enemmän kuin minkään muun asian osalta, mitä täällä on kahden vuoden aikana eteen tullut. Postia on tullut varsinkin joulun jälkeen ja kannanotot näissä ovat olleet yleensä hyvin saman suuntaisia. Yksityisiltä kauppailta on tullut postia ja yhteydenottoja, kaupan työntekijöiltä ja heidän järjestöiltään sekä sitten kirkon kannanotot, mitkä täällä ovat tulleet aiemmissa puheenvuoroissa esille.

Kannanottojen paljouden viesti on todella varsin yhdensuuntainen, että lakiesitystä on vastustettava. Herää väkisin kysymys, kuka tätä ajaa. Ilmeisesti suurten markettien omistajat markkinatalouden nimissä, poliittisesti kokoomus saman markkinatalouden ja markkinavoiimien nimissä. Toki täällä on nyt voinut todeta, että kokoomuksenkin taholta on hyvin paljon toisenlaisia mielipiteitä. Kauppiaista ja yksittäisistä yrittäjistä valtaosa on vastaan tätä lakia, oikein selkeästi valtaosa.

Minun kohdalleni on tullut vain muutamia puoltavia yrittäjiä, sellaisia, joilla oma perhe hoi-
taa esimerkiksi elintarvikekauppaa, ja lähettyvillä sattuu sitten olemaan huoltoasema, josta saa lähes kaikkea tarpeellista yötä päivää. Näiden yrittäjien kannalta tämän tilanteen kyllä hyvin ymmärtää. He voivat omia perheenjäseniä, poikia ja tyttäriä, vävyjä ja miniöitä laittaa sunnuntaityöhön ja välttää suuria sunnuntaikorvauksia ja kertautuvia palkan sivukuluja.

Asia ei siis aivan täysin mustavalkoinen ole, mutta kyllä tämä palaute on niin selkeästi, voitopuolisesti sen suuntaista, että nykyisen aukiolojärjestelmän mukaan voitaisiin edetä.

Myös kansalaispalaute on saman suuntainen. Oikeastaan kansalaiset kysyvät nyt itseissään, onko tämä todella Suomen politiikassa tärkein kysymys tällä hetkellä. Eikö teillä todella ole muuta yhtä tärkeää tekemistä? Kun eduskunta juuri asian on päättänyt, niin nyt te taas kulutat aikaa tämän liikkeen aukioloasian merkeissä. Kyllä näin kansalaisten mielipiteet ovat!

Itse joulukuussa äänestin tätä lakiesitystä vastaan ja tämä runsas palaute on aiheuttanut sen, että tässä ovat vain kirkastuneet vastustavat pe-

rusteet entistä selkeämmin. Kyllä nähdäkseni kansanedustajan täytyy ottaa huomioon kansalaisten suuren enemmistön mielipide. Mielipidetiedustelujen mukaan noin 70—80 prosenttia on tätä vastaan. Tämä täytyy meidän poliitikkoina ottaa huomioon.

Toinen vahva peruste itselläni on se, että myynnin markkamäärä kuitenkin ei lisäännä, vaikka kaupat olisivat sunnuntaisin auki, se vain jakautuu eri tavalla. Suuret marketit hyötyvät ja pienyrittäjät tästä kärsivät. Niin paljon kuin me nyt pienyrittäjien puolesta olemme tässäkin salissa kauniita sanoja lausuneet, niin tässä on yksi konkreettinen asia, jossa voidaan heidän puolestaan toimia, heidän suuren enemmistönsä puolesta.

Kolmas peruste on pyhäpäivän pitäminen lepopäivänä. Vaikka itse kuulun sellaiseen ammatikuntaan, että töitä tehdään myös pyhäpäivänä, niin kuitenkin se varsinainen päiväosa pyritään maataloudessakin kotieläinyrityksissä pyhittämään varsinkin talviaikaan lepopäiväksi ja perheen yhdessäolopäiväksi. Siinä mielessä hyvin ymmärrän kirkonmiesten kannanottoja. Kyllä meillä suomalaisessa yhteiskunnassa on korkea arvostus sillä, että meillä on lepopäivän pyhittäminen.

Toki kyllähän tässä on väärinymmärrystäkin tämän lain osalta, kun on ollut ihmisillä käsitys, että nyt on sitten pakko mennä kauppaan ja pakko pitää kauppoja auki. Siitä ei ole kysymys, mutta joka tapauksessa kyllä se sunnuntaiin muuttaa rauhattomaksi ja toisenlaiseksi päiväksi, jos marketit ovat auki.

Mielestäni lakiesitys olisi vedettävä pois, koska epäilen, että ei se kuitenkaan ainakaan esitettyä muodossa missään tapauksessa tule hyväksytyksi. Ennustan, että se jopa suuremmalla enemmistöllä hylätään kuin joulun alla. Kyllä minulla on vakaa käsitys, että myös kansalaiset odottavat, että tämä lakiesitys vedetään pois ja eduskunta keskittyy nyt keskustelemaan tärkeämmistä, meidän koko kansantalouttamme koskettavista ongelmista, vaikkapa keskittymään työttömyyden vähentämiseen.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Toteaisin ensin, että homoliitoista ja viehekalastuksesta on ainakin minulle tullut huomattavasti enemmän yhteydenottoja kuin tästä konsanaan.

Sitten toteaisin myös sen, että täällä jo ministeri Jaakonsaari muistutti, että kansanedustajan ei pidä painostuksen edessä taipua. Minunkaan

mielestäni meitä ei ole valittu tänne gallupien mukaisesti painamaan nappia, vaan käyttämään omaa arvostelukykymme ja järkeämme äänestäessämme asioista.

Kysyisin vielä sitä, missä te olitte silloin, kun maaseudun haja-asutusalueitten kauppojen aukioloajoista sunnuntaisin päätettiin. Onko mielestänne kaupungissa sunnuntai pyhempi päivä kuin maaseudulla?

Ed. R a n t a - M u o t i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En koe, kun vastustan tätä esitystä, että olisin hirveän painostuksen kohteena, vaan mielestäni meidän pitää kansan, yrittäjien ja työntekijöiden tuntoja ottaa huomioon. Tästä on kysymys. Minä en koe niin, että painostuksen edessä päätyisin jollekin kannalle, vaan tämä vastaa myös omaa vakaumustani.

Haja-asutusalueiden ongelma ei ole saman sorttinen. Siellä on, Lapissa, liikehdintä niin vähäistä, ettei siellä pyhäpäivän rauha millään tavalla muutu. Mutta uskon, että täällä väestörikkailta alueilla sunnuntai muuttuu rauhattomaksi, jos suuret marketit ovat auki.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Arvoisat kollegat ja muut kuulijat! Tänä aamuna herätessäni noin 7.40 avasin aamutelevision ja törmäsin tähän kysymykseen siinä mielessä, että aamutv:n juontaja sanoi, että tämä on johtanut vähitellen koko vapauden käsitteen pohdintaan. Sitten siellä olikin Siltala juttelemassa kansanedustaja Penttilän kanssa siitä, mitä on vapaus. Ed. Penttilä tuppasi aina palaamaan varsinaiseen liikeaikalakiin ja siihen, että kauppiaiden pitää olla niin vapaita, että he saavat pitää kauppoja auki ja läpä läpä läpä läpä läpä. Eli loppujen lopuksi keskustelu vapaudesta jäi kesken.

Itse aikoinani silloin, kun tästä viimeksi keskusteltiin, aloitin juuri sanomalla, että haluaisinkin ensin puhua vapauden käsitteen kannalta koko tästä kysymyksestä, koska täällä jotenkin tuntuu olevan edelleen tällainen mustavalkoinen alkeellinen käsitys vapaudesta siinä mielessä, että oikeistolaisuus edustaa edelleenkin Suomessa vapautta ja kaikkea muuta vastaavaa, joka liittyy tähän, kun sen sijaan vasemmistolaisuus ei ole missään mielessä minkäänlaisen vapauden kanssa synonyymi eikä muutenkaan tekemisissä.

Toin silloin jo esiin sen, missä vaiheessa kasvattaminen sitten on lopetettava, että me olisimme lastemme arvoisia, että antaisimme lastemme olla aikuisina ja kunnon yrittäjinä ja kunnon

kokoomuslaisina vapaita aikuisia tai vapaita ihmisiä päättämään itse asioistaan. Eli loppujen lopuksi niin yksinkertainen pikkuseikka, mikä on yhteiskunnan tai vanhempien vastuu omien lasten kasvatuksesta, missä kohtaa olet tyrannivanhempi, missä kohtaa opettaja astuu vapauden varpaille, kun hän kasvattaa vielä lasta.

Todellisuudessa, on sitten mitä tahansa sosiaalipsykologisia ja psykologisia tutkimuksia tehty, on todettu, että meidän ajan ongelma ennen kaikkea on se, että vapautta on kaiken näköisillä aloilla ihan liikaa, mutta varsinainen kasvatusta, välittävä, rakastava ja kasvattava kuri puuttuu nykyään kokonaan. Tämän asenteellisuuden takana on suurille markkinavoimille antautunut oikeistolainen käsitys ihmisluonteesta, että ihmisluonne on tavallaan ... On hassua sinänsä, että oikeistolainen käsitys vapaasta ihmisestä alkaa muistuttaa Rousseau'n villi-ihmistä, että loppujen lopuksi kaikkein paras markkinavoimille oleva ihminen on semmoinen, jota ei kasvateta ollenkaan.

Tämä kuulostaa hassulta, ettei kasvateta. Se tarkoittaa sitä, että mainokset kyllä tehdään. Aikoinaan, voin kertoa, että kun USA:ssa silloin 60-luvulla mainokset oikein keksimällä keksittiin, lähdettiin siitä, että mainoksen pitää olla noin 11—13-vuotiaan tasolle tehty, jotta se puhuttelee tehokkaimmin sitä yleisöä, joka katsoo kyseisiä ohjelmia. Jos jollain on joskus ollut se harhakuva, että tv-ohjelmat on tehty korkeatasoisiksi ja sitten niihin ympätään mainoksia ja mainostajat päättävät, mitä sitten laitetaan mihinkin ohjelmaan, niin on ollut kyllä todella harhainen käsitys maailman menosta. Suurimmat firmat ovat aina jo USA:ssa alusta asti vaatineet, että ohjelmat tehdään, jotta he rahoittaisivat ja panisivat mainoksensa ohjelmaan, sen tasoisiksi, että heidän mainoksiaan katsotaan.

Kun esimerkiksi suomalainen oikeistolainen koulutuspolitiikka on luopumassa kasvatuksesta, holhoamisesta, siitä, että meillä olisi demokraattinen yhteiskunta, jossa ihmisiä kasvatetaan yhteisvastuuseen ja tietynlaiseen kypsempään aikuisuuteen, niin silloin oikeistolaisuus tavallaan paljastaa oman mustavalkoisen petomaisen karvansa ja ehkä vähän syvemmätkin tasot kuin pelkät karvat. Nimittäin silloin me saamme periaatteessa ihmisen, joka jää kehityksestä jo nuorena, kun hänen aivonsa eivät kehity, kun hänen yhteiskunnallinen tietoisuutensa tai aikuisuutensa ei murtaudu murrosiästään aikuisuuteen, ei kehity. Silloin hänen kasvattajansa ei ole tosiaankaan enää äiti tai omat vanhemmat

tai joku koulu, vaan häntä kasvattaa liike-elämä — tai anteeksi, nykyään markkinavoimat. Se kasvattaa häntä sillä tasolla, millä markkinavoimat ja mainokset ja kauppa yleensä kasvattavat, eli se kasvattaa häntä ahneuden, pedon hirviömaisella logiikalla.

Minä viimeksi viittasin siihen, että tähänkin asti auki olleet kaupat ovat saaneet vastaansa äitien yhdistyksiä, joissa markkinakasvatus on otettu kyseeksi. Äidit ovat vaatineet markkinavoimilta, siis kauppiailta sitä, että viimeinen kuja, se karkkien, purukumien ja muiden kuja siirrettäisiin johonkin muualle kuin että se olisi siinä kassalla, siinä lopussa vasta ikään kuin viimeisenä ansana.

Mutta kauppiaat, markkinavoimat, edes pk-sektorin kauppiaat eivät välitä näistä pyynnöistä sen takia, että se on niin tärkeä asia. Minkä takia se on tärkeä asia? Ei se ole ainoastaan sitä, että rahat pois äidiltä ja isältä ja niiltä, jotka ne ovat tienanneet, vaan se, että äidit ja lapset oppivat kuluttajaksi, ja juuri sen ahneuden, tavallaan sen pedon kautta, joka ei ole kasvanut koskaan mihinkään vastuuseen esimerkiksi vanhempiensa rahoista, vaan jonka halua lietsotaan ainoastaan.

Esimerkiksi jos sunnuntai vielä otetaan äidiltä pois ... Siis minä väitän, että yhteiskunta parhaimmillaan, joku tällainen vanhempainneuvosto tai aikuisuuden kypsä elimistö on myös meidän tukemme ja turvamme, keino tavallaan tukeutua johonkin semmoiseen, ettei tämä täysin pyyteetön peto, jota näköjään vapaaksi päästetty markkinavoima pyrkii lietsomaan ja hyödyntämään, pääsisi esteettömästi vaikuttamaan. Minä väitän, että sunnuntain aukiolokiello heijastuu sillä tavalla, että vanhemmilla on oikeus sanoa jotakin sellaista lapsilleen, että nyt ei voi mennä kauppaan, kun kauppa ei ole auki. (Ed. Kokkonen: Mutta kioskit ovat auki!) — Mutta kioskillä on niin paljon kalliimpaa, että fiksu kasvattajaäiti saa lapsensa ahneudesta ainakin osan murjaitua pois jatkuvasti näyttämällä ja opastamalla sitä, että nyt asiat ovat eri tavalla.

Mutta kun K-kaupan Väiski ja T-kaupan Tarmo ja mitä niitä on, S-kaupan Seppo, tekevät tätä kasvattustyötä, niin esimerkiksi äitejä kohtaan kauppiaan linja, markkinavoiimien linja, äidin kasvatus lapsen kautta ... Karkit ovat siis siinä, niin että lapsen himo herää kunnolla. Voisin verrata tätä seksuaaliseen vapauteen. Monet täällä ovat sen ikäisiä, että muistavat, kun 60- ja 70-luvulla puhuttiin seksuaalisesta vapaudesta ja seksuaalisuuden vapauttamisesta. Monet teistä, jotka vielä ovat elossa, eivät siis ainoastaan kui-

vettuneita poliitikkoja ja tyhjän löpisiöitä, näkevät, mitä on seksille tapahtunut.

Seksi ei ole vapaata, päinvastoin siitä on tullut uskomaton pakkohimon, pakkoseksin muoto. Joka paikasta aina vain nuorempana lasten päälle, ihmisten päälle, heikoimpien päälle painostetaan seksuaalisuutta kaikissa asioissa. On jopa menty niin pitkälle, että kun meikälaisen alalla törmätään näihin ongelmiin, niin seksistä on tullut tavallaan vapautumisensa kautta uudenlainen psykologinen ongelma, uudenlainen sairauden muoto jopa, ja tämä on muka kaikki sitten seksuaalisen vapauden ansiota.

Okei, en lähde mihinkään shoppailuun enkä kulutushysteriaan, sanon vain, että miettikääpä, miten sitä äitiä siinä kassalla kasvatetaan. Kun siinä on toinen äiti, sanotaan vaikka kokoomuslainen hyvin pärjäävä äiti, tai sitten joku muu vastaava, ehkä alemmuudentuntainen työtön äiti tai joku uskovainen äiti, ja sitten he katsovat tätä äitiä, joka kasvattaa lastaan kassalla markkinataloudessa, siinä ansan syvimmissä kohdussa, ja sanoo lapselleen, että minä en osta karkkia, ei tänään. Sitten sen kakaran himo on nostatettu. Kun se K-kaupan Väiski, se imelä makkarapötkö kädessään äitiä lihatiskin takaa virnuileva tai jotenkin niin kuin liehittelevä ... (Ed. Aittoniemi: Kähmivä!) — henkisesti kähmivä, ettei tule taas toimittajille vääriä käsityksiä — kun se sitä pientä piiriään siinä pyörittää, niin mikä tämän äidin arvo on, kun nämä muut äidit tuomitsevat tämän lastaan kasvattavan? Huomatkaa siis tämä äiti, joka ei anna lapselleen sitä vapautta, että minä nyt annan sinulle markan tai viisi markkaa, että saat karamelleja tai purkkaa tai jotakin muuta. Miten siinä nämä hyvät äidit katsovat tätä äitiä? Onko tämä äiti huono äiti, onko tämä äiti köyhä äiti — voi voi kun ei ole lapselle ostaa, taitaa olla joku työtön ja saamaton vihreä polkupyöräilijä? Vai onko tämä tyhmä äiti, ei ymmärrä lapsen tarvetta, ei näe lapsen parasta? Kuinka voisi-kaan? Onko tämä paha äiti, onko tämä ilkeä äiti, huudattaa lastaan ja tekee kassajonon vieläkin inhottavammaksi meidän kestää, ei osaa kasvat-
taa, on huonosti kasvattava äiti?

Kaiken tämän aiheuttaa markkinavoima, kauppias, se, joka vapauden kautta pääsee lapsen kautta kiinni tähän asiaan. Tällä lapsella on nimittäin täysi vapaus riehua siinä kaupassa. Ei ole mitään puukalterisia häkkejä tai jotakin, johon hänet voisi laittaa odottamaan siksi aikaa, kun äiti hoitaa asiansa.

Tärkeintä on meidän yhteiskunnillemme se, että vapaus-käsitteestä tehdään mustavalkoinen,

kaikkien suussa jotenkin meidän etua ajava käsite, joka sitten johtaa siihen, että meillä ei ole enää puolustusta, meillä ei ole enää turvapaikkoja.

Vaikka nyt kristillisyydestä tähän sotketaan kaiken näköiset sunnuntaiaukiolot ja muut vastaavat, me tiedämme monet, mitä hömppää on kristillisyysskin saanut aikaiseksi tässä maailmassa. Silti, kun terapeutina olen ollut huippu-urheilijoiden kanssa hyvin paljon tekemisissä, tehnyt terapiaa seitsemän vuotta, sanon, että jokaiselle on erittäin terveellistä oppia muutama perusasia: oppia rentoutumaan, oppia ottamaan välillä todella rauhassa asiat, oppia, sanoisinko, unohtamaan se mitä tapahtuu.

Mutta kun meille tähän yhteiskuntaan, jos olette huomanneet, uutiset ovat lisääntyneet tiedotusvälineissä enemmän ja enemmän, nyt tiedetään, missä mennään, niin myös talousuutiset on keksitty pari kolme vuotta sitten ja niitä tulee jatkuvasti enemmän ja enemmän. Markkinavoimat, talous, rahanarvo, pörssi, joka ei kuulu suurimmalle osalle ihmisistä mitenkään, on tavallaan myrkyttämässä koko ajan tätä oravanpyörää, jossa se orava muuttaman päähinnänsä perässä juoksee. Sunnuntai on melkein viimeisiä turvapaikkoja, mitä tässä on enää ollut sille, ettei tavallaan tarvitse kuluttaa, ei tarvitse kuunnella niiden lasten, koulun ja muun väsyttämien lasten huutamista eikä tarvitse mennä siihen juttuun mukaan.

Päinvastoin, viisaudessaan tämä paikka jopa antoi meille upean viehekalastuslain, jossa mahdollistettiin jopa ihmisille, että ilman korttiakin saavat mennä pilkkimään vanhemmat, 65-vuotiaat, isovanhemmat, jotka yleensä ostavat sitä karkkia ja naksia ja napsua ja mitä muuta läskistyttyvää. Suomalainen on tällä hetkellä maailman toiseksi lihavin, laardisin, laardivammaisin otus amerikkalaisten jälkeen. Keneltä tulee tämä kuluttaminen, syöminen? Ihmisillä Suomessa on nälkä. Me olemme harvinaisen yksilöllinen kansa, harvinaisen itsenäinen ja vapaa, kuulemma. Mutta mitä me olemme tehneet sillä vapaudella, itsenäisyydellämme ja nälällämme? Me olemme ruvenneet syömään itseämme paksuksi, puolustautumaan sillä lössähtämisellä johonkin. Vielä jos tähän lisätään tätä kulutuksen ontuvaa onnenpyörää ja muuta vastaavaa, niin se vain tukee koko ajan sitä, että ole siinä television ääressä viihdyttääksesi, "sunnuntain ratoksi" mene kauppaan ja ole siellä ja tee kaikki ostoksesi ja muuta vastaavaa.

Sen sijaan vielä kerran: Jollei mikään muu auta, niin väitän, että meidän on suojeltava, ajet-

tava jotenkin ainakin vanhempien asiaa, jotka ovat tässä joko työttömyydessään tai, niin kuin tutkimuksessa on todettu, lopultakin kun on tehty, ovat yllättävän burnoutisia, yllättävän rasittuneita, annettava lain kannalta heille mahdollisuus kotirauhaan, johonkin harrastus- tai virkistystoimintaan, johonkin toipumiseen, pysähtymiseen, havahtumiseen, höllentymiseen, vertymiseen eikä lähdettävä palvomaan niitä suuria, isoja. Aivan kuin Soros, monen täällä jumala, monen vasemmallakin olevan. Täysin sitoutumattomana äärikeskustalaisena voisin sanoa, että jos Soros suomalais-ugrilaisena eli unkarilaisena suurena rahantekijänä sanoo, että hän on tullut siihen tulokseen, että vanha käsite kapitalistisesta pedosta on paljon todempaa ja vaarallisempaa kuin ikinä sosialismi, niin minä ainakin uskon Sorosta.

Olen nähnyt Suomen liian pieneksi maaksi sille, että markkinavoimissa tapahtuu oikeistolainen sosialisointi. Kansanedustajat, jotka tiettyjen puolueitten suhteen ostetaan isolla rahalla, että heidät voitaisiin edes äänestää tänne eduskuntaan, luopuvat ihanteistaan, yrittäjän, pk-sektorin ja pienen tukemisesta, tekevät meille kylmiä kauppia, sellaisia paikkoja, joissa loppujen lopuksi kuluttaminen tulee jo ahdistuksen takia luonnolliseksi. Ei olekaan enää sellaisia terapeuttisia pikkupuoteja. Jos ne olisivatkin auki sunnuntaisin ja lauantaisin. Jopa Ranskassa on noustu kapinaan supermarketteja vastaan juuri sen takia, että ne tuhoavat ranskalaisen omaleimaisen kulttuurin. Siellä on ollut yötä myöten auki kaupat, ja siellä luotu ihmisläheinen verkosto kuluttamisessa. Mitä haluavat meidän nirppanokat? He haluavat ainoastaan sellaisen julman paikan, jossa ei ole paljon työntekijöitäkään ja ihmiset sinne kolisevine ostoskärryineen kuluttamaan.

Täytyy välillä kääntää sivua. (Ed. Kokkonen: Tai lopettaa suorastaan!) — Turpa kiinni! (Toinen varapuhemies koputtaa) — Anteeksi, arvoisa puhemies, en tarkoittanut teitä.

Esimerkiksi vapaus on siinä mielessä kummallista, kuinka meillä tiedotetaan näistä asioista. Minä esimerkiksi, mainitakseni erään yrittäjäpuolueen, koin muutama päivä sitten, taisi olla maanantaina, kun eduskunta alkoi, sellaisen ilmiön, että jouduin katselemaan, kun erälle edustajalle koko ajan buuattiin, huudettiin, vihellettiin, ja loppujen lopuksi hän taisi saada jonkin äänen kuuluville. Mutta se, miten markkinatalous, tämä valinnanvapaus, toimii, johti siihen, että ehkä lähellä kyseistä tahoa oleva iltapäi-

välehti kirjoitti, että tätä edustajaa kuunneltiin ja häneen uskottiin ja tuntui, että hän puhui juuri oikeasta asiasta. Väitän, että tässä tullaan taas suureen yrittäjään, joka vapaasti valitsee sen, mitä hän antaa ihmisille.

Nyt tullaan juuri taas äitien ongelmaan, vanhempien ongelmaan, lasten ongelmaan, lukijoiden ongelmaan. Miten lukijat, jotka eivät olleet paikalla ja nähneet, kenelle hurrattiin ja kenelle buuattiin ja vihellettiin, voivat jälkeensä valita sen täysin keinotekoisen ja valheellisen informaation pohjalta, mikä se juttu oli. Ei mitenkään, koska joku on käyttänyt jo tätä vapautta hyväkseen ja valinnut heidän puolestaan jonkinlaisen totuuden.

Eli Suomi on liian pieni maa sille, että me pyöritämme koko ajan isojen yritysten noidankehää, pienten piiriä, joka koko ajan vaan pienee ja pienee ja lopulta kuristaa meidät.

Kun olemme täällä puhuneet siitä, mikä tämä juttu oikein on, että tämä on niin pieni juttu, sekin on osoittautunut mielestäni, että aivan kuin joku yrittäisi paeta ongelman yksinkertaista asiaa, sellaista asiaa, että Suomen kohtalon kannalta olemme käyttäneet huolimattomasti ja jotkut jopa poliittisesti sanoja itsenäisyys ja vapaus. Mutta nyt, kun meille on sitä tullut, nyt kun olemme koko ajan lähestyneet jotain sellaista, että Suomi todella pääsee itsenäisesti ja vapaasti päättämään asioista, niin tämä toinen siipi onkin antamassa sitä kuuluisaa takapuoltakin jo niin överisti sinne toiselle puolelle, että niin kuin olen sanonut, meillä ei ole mitään ajopuuteoriaa, vaan ajopuukäytäntö. Olemme menossa Natoon, olemme menossa joka paikkaan. Meidän vapautemme ja itsenäisyytemme on siis sitä, että me sitoudumme jonnekin toiseen puoleen uudestaan. Eli se vapaus tai itseys, mikä meillä vähän aikaa oli, on sitä, että ikään kuin revanssihenkisesti se oikea puoli nyt kallistuu, se, jolla on kaikkea, isot firmat takanaan, vie meidät niin kovaan sitoutumiseen, että ei mitään rajaa.

Puhuttko te jostakin vapaudesta vain siinä, että minulla oli vapaus mennä naimisiin ja sitten kun menin naimisiin, minulla ei enää ollut vapautta? Tai jostain sellaisesta käsitteestä, josta ei ole oikein omakohtaista kokemusta? On vain, niin kuin joku sanoi, että suomalaisessa yhteiskunnassa vuoden 2000 alussa on kollektiivinen, yhteisöllinen suuri tapahtuma, jossa pienten ihmisten, äitien, lasten ja pienten kauppiaitten, 90 prosenttia on pk-sektorin yrityksiä, edut yhtyvät. Mutta todellisuudessa täällä näköjään päättäjät joutuvatkin päättämään siitä, mitä on, mikä on

heidän käsityksensä siitä, minkälainen yhteiskunta Suomesta tulee. Ajetaanko muka tämänkin asia vielä vapauden nimissä niille, jotka sitovat sen lopullisesti?

Pk-sektori on siinä mielessä vaarallinen oikeistollekin, että se on elävien ihmisten, liikuttuneiden ihmisten paikka, jossa heillä on lähikontakti ihmisiin. Se yhteiskunta kehittyy ja muuttuu ja murrostuu. Mutta kun se annetaan suurelle, persoonattomalle, Soroksenkin pelkäämälle ja vanhakantaista sanaa käyttäen kapitalistille, suurkapitalistille, niin silloin meille tulee ainoastaan ulkoa ohjautuva, suuri, automaattinen koneisto, joka rahastaa ja rahastaa ja rahastaa ja jolla on muutama nöyrä palvelijatar ja juoksupoika täällä ruoskiensa kanssa, jotka vaativat joltain ryhmäkuria, ryhmäkuria, ryhmäkuria.

Hämmästyttävintä on se, että lehdistömme ja tiedotusvälineistömmeikin tässä asiassa paljasti tavallaan oman kykenemättömyytensä nähdä, mikä tilanne tässä on paljastettu. Kun eräs puolue tuli kokouksestaan tämän järkyttävän jutun jälkeen, niin kaikki olivat uskomattoman tyytyväisiä siitä, että nyt on saatu eräs puolue koukuun, he ovat pettäneet, he veivät luottamuksen, ai ai ai, tällä me kiristetään, ei anneta mitään. Yhtäkkiä ylpeä, persoonallinen, individualistinen Suomen, isänmaan, uskonnon ja minkä tahansa superpuolue olikin muuttunut pienien pelureitten, pienten nilkkien puolueeksi, tavallaan että nyt saatiin niistä ote, nyt näytetään niille ja kiristetään ja pannaan se isokokoinenkin niin jööhön. Yhtäkkiä täysin mitättömällä tasolla oleva kiristys, alhainen kaikelle sille, mitä edustetaan muka suomalaisilla arvoilla, suomalaisilla koti, uskonto ja isänmaa -arvoilla.

Satuin törmäämään Juha Rihtniemen vuonna 70 pitämän erään puheen yhteydessä kritisoiutuun kohtaan. Juha Rihtniemi oli minun mielestäni harvinaisen legendaarinen mies. Kun häntä oman puolueen keskuudessa kritisoiitiin siitä, että hän ei aktiivisesti puhu kodin, uskonnon ja isänmaan puolesta, niin hän puolustautui sanomalla, että hänen ei tarvitse niitä erikseen korostaa, koska hänen mielestään ne ovat kokoomukselle itsestäänselvyyksiä. Jospa Rihtniemi näkisi tämän, mitä nyt on tapahtunut ja paljon aikaisemmin, silloin kun isänmaa myytiin isojen firmojen kautta edellisen hallituksen aikana ja ne rahat, ne neljätsadat miljardit siirrettiin jonnekin pois tästä, kun uskonto, mihin täällä nyt muka vaan noin sivussa vähän viitataan, että kun kaikki muukin on mennyt, kun uskonnolla ei ole mitään merkitystä, ei pyhällä, ei sunnuntailla, ja

kun kotikaan ei saa olla enää muuta kuin sunnuntaisinkin auki oleva näyttöpäätteen paikka, että sinä kulutat ja kulutat ja kulutat.

Minä olen kuluttava tuli, sanoo Herra, sanoisin kristillisille. Mutta se kuluttava tuli, se paahtos, se poltto on sitä varten, että ihminen luo ja tekee jotakin asioita silloin, kun sillä on vapaata, silloin kun se tuntee itsensä vapautuneeksi siitä oravanpyörästä, joka antaa sille elintason, jolla se voi toteuttaa itseänsä. Mutta herra jumala, tässä väsyneessä, ylihiostetussa Suomessa sunnuntaikin annettuna markkinavoimien ohjattavaksi johtaa vielä pahempaan kierteseen, liian helpolla pääsyyn. Ei tule sitä pysähdystä, ei tule sitä hiljentymisen aikaa.

Minä vielä sanoisin vapaasta tahdosta, joka on hyvin vaikea käsite, mutta minun mielestäni sitä vapautta ja tahtoa on oltu kaventamassa ja viemässä myös tämän laitoksen puitteissa. Tämän asian vähättely, että tämä on niin mitätön asia, minun mielestäni tämä on suuri asia, tärkeä, ehkä tämän eduskunnan ratkaisevimpia päätöksiä, koska jos tähän jää tämä nilkkiys kahden pääpuolueen tasolla, niin se jossain vaiheessa kuitenkin tulee purskahtamaan aika kummallisena kasvaimena koko laitoksen päälle.

Eli nyt, kun tästä on saatu aikaan tai luultavasti tulee tällainen pyttipannukyhäelmä, semmoinen pikkuinen, pikkusievä kompromissi tai, niin kuin minä nimitin tätä sellaiseksi, että ei tullut kissalle takkia, ja nyt, kun hiiriä on hoidettu lisää tähän ompelemaan ja muuta vastaavaa, teeskennelmä ehkä tästä tulee lopulta, mistä te vielä soditte? Onko tämä puhuminen nyt teille juuri sitä, ettei kukaan vain ikään kuin menettäisi kasvoja tai jotakin sellaista? Oikeastaan minä voisin lainata yhtä lempispsykologi-filosofiani, kun minä ensin sanoisin sen, että kun tämä poliittinen juttu ...

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Ed. Virtanen, 25 minuuttia on kulunut!

P u h u j a : Hyvä, kiitos! Minä lopetan kohta.

Niin, onko tämä jokin poliittinen intohimo, jota minä en oikein kauheaksi sillä lailla passioksi enkä intohimoksi usko, mutta onko tämä poliittinen pelinpito täällä nyt sillä tasolla, tällainen poliittinen vietti, voitonpyyde missä tahansa asiassa toisen nujertamiseksi ja nöyryyttämiseksi nyt, kun se hakee tällaista pientä kompromissia, onko se jollakin sellaisella tasolla, niin kuin tämä herra sanoi, että jokainen vietti on vallanhimoinen ja sellaisena se yrittää filosofoida? Minä

naen, minkä voisiko sanoa tason keskustelu täällä on vyörynyt. Kun on yritetty filosofoida sillä, ettei ole selkeää omaa mielipidettä eikä rohkeutta sanoa, että näin minä tahdon tämän asian olevan Suomen parhaaksi, tästä on tullut tällainen puolivillainen, niin kuin sanoin, pyttipannu-mainen kyhäelmä jollekin täysin muulle asialle kuin sille, että jotkut joutuvat sunnuntainakin hylkäämään lapsensa ja tekemään työtänsä ja jotkut joutuvat pakosta menemään sinne ja kaikkea muuta vastaavaa.

Lopullisesti tässä viimeisessä farssinäytöksessä, kun tätä pyöritetään täällä, menetetään ajatus ja kosketus suomalaiseen ihmiseen ja kansaan, joka joutuu tämän lain kohteeksi. Mutta onnea heille ja kiitos kestämisestä tällä kertaa!

Toinen varapuhemies: Ed. Virtanen! Huomautan, että parlamentaariseen kielenkäyttöön kuuluu, että ei käytetä loukkaavia sanontoja. Pyydän, että ed. Virtanen ottaa tämän jatkossa huomioon.

Ed. J ä s k e l ä i n e n: Arvoisa rouva puhemies! Vielä muutama ajatus, joka tämän asian kohdalla on mielessäni, jokin ehkä uusikin näkökulma lyhyesti. Talousvaliokuntahan tämän asian kanssa käy töihin tai on jo käynytkin, ja tietysti siellä hallituspuolueiden ryhmäpuheenjohtajat tekevät omia ehdotuksiansa.

Haluan aikaisempaan keskusteluun syrjäalueista mainita sen, että tietysti on taustalla myös se, että noin vuonna 90 muistaakseni saatiin ministeri Salolaisen allekirjoittama asetus, jossa siihenastiset kilometrirajat — oliko se 5 kilometriä taajamasta, joka oli se raja, jonka ulkopuolella sai pitää kauppia auki — poistui-vat. Tässä on taustalla tietty asetus, jolla taajamakysymystä on muutettu ja sivukyliä. Siitä ei tietysti voi keskustaa eikä muitakaan syyttää, jotka nyt lakiesitystä ovat vastustaneet.

Arvoisa puhemies! Muutama ajatus näistä päivistä, juhlista ja pyhistä, joita hallitus täällä kuitenkin erityisesti suosii ja suojelee, mikä on aivan hyvä ajatus ja asia sinänsä, vaikka muuten en lakia pidä tarpeellisenä, mutta siinäkin jokin mieli on.

Parisenkymmentä vuotta sittenhän siirryttiin pysyvästi viisipäiväiseen työviikkoon. Me, jotka tuon prosessin näimme, ajattelimme silloin monien ongelmien ratkenneen. Perheille piti tulla lisää aikaa, vapaa-ajan harrastusten tuli mahtua hyvin lauantaille jne., mutta siitäkään ei näköjään kaikkea tätä etua saatu. Perheenjäsenillä ei

ole aina aikaa toisilleen entistäkään määrää, on niin kiirettä, ei vähiten meillä poliitikoilla. Urheilulla ei ole tarpeeksi vapaa-aikaa, eikä kaikille riitä edes töitä viideksi päiväksi puhumattakaan seitsemästä. Ennen kaikkea nyt näyttää siltä, ettei kaupassa ehdi käydä viitenä työpäivänä eikä kuudentena vapaapäivänä, tarvitaan vielä seitsemäskin kauppapäivä.

Tätä mieltä oli pari vuotta sitten myös silloinen kauppa-ministeri Pertti Salolainen. Muistan, että kun tingimme häneltä silloisten hallituspuolueitten talousvaliokuntavastaavina vähennystä silloiseen ehdotukseen, joka oli neljä joulukuun pyhää ja kahdeksan kauppapyhää muuten, kiireinen ministeri totesi meille, ettei niissä hommissa oikein muuten ehdi perheen kanssa kauppaan. No, ehkä hänkin nyt ehtii uusissa tehtävissä. Hänhän antoi sitten periksi 4+6-malliin.

Tänäänkin on puhuttu sunnuntaista, sapatista tai vapaapäivästä, aivan kuinka tahansa. Alun perinhän sunnuntai muodostui kristilliseksi juh-laksi nimenomaan Vapahtajan ylösnousemuk-sen juhlanä. Sunnuntai oli ja on muista päivistä erilainen juuri siinä mielessä, että sinä päivänä iloitaan tästä asiasta. Tästä näkökulmasta voi hieman katsoa myös sitä parempien sunnuntaiten, parempien pyhien luetteloa, jonka hallitus on esittänyt. Hallitushan esittää, että kansallisista juhlapäivistämme vappu ja itsenäisyyspäivä mukaan lukien olisi toistakymmentä sellaista pyhää, jolloin kaupat eivät ole auki. Osa näistä sunnuntaipäivistä sattuu keskelle viikkoa, joten varsinaisia sunnuntaipäiviä pelastettaisiin tältä kaupanteon hirmuisuudelta vain seitsemän. Olen yrittänyt sen laskea ja suurin piirtein tähän tulokseen tulen.

Luettelo tuntuu tutulta: joulupäivä, toinen joulupäivä, uudenvuoden päivä, loppiainen, pitkäperjantai, pääsiäispäivä, toinen pääsiäispäivä, helatorstai, helluntai, juhannuspäivä ja pyhäinpäivä — saattoi nyt jokin päivä jäädä pois, kun ulkomuistista tähän laitoin — ja siis vappu ja itsenäisyyspäivä. Hallitushan on tässä valinnas-saan sikäli oikeassa, että kaikilla näillä päivillä on oma erityinen sanomansa suomalaisessa kristillisessä kulttuurissa, nyt kun vielä loppiaisen-kin ja helatorstai saatiin pelastettua historian romukopasta takaisin pyhäpäiviksi, ei kokonaan vapaapäiviksi, koska toinenhan niistä pitää tehdä sitten sisään muuna päivänä, pyhäpäiviksi kuitenkin.

Hallituksella on ollut hyvät edellytykset onnistua tässä luetteloinnissa, koska se on kopioi-nut tämän luettelon suoraan kirkon paragrafeis-

ta, ja kaikki nämä päivät viittaavat vain taaksepäin ja nimenomaan taaksepäin menneeseen historiaan, ja hyvä, että näitäkin pyhiä muistetaan.

Mutta tuo lista on sillä tavalla mielenkiintoinen, että kannattaa ihan pieneksi hetkeksi tähän kohtaan myöskin pysähtyä. Meillähän kristillisessä yhtenäiskulttuurissa ja vielä nykyisessä moniarvoisessakin suomalaisessa kulttuurissa on selvää, että kristityt ja laajastikin me suomalaiset vietämme pääsiäistä ja helluntaita ja näitä muitakin pyhiä, mutta on syytä muistaa, että alun perin nuo juhlat olivat tavallaan piilossa ennen kuin ne saivat sen merkityksen, joka niillä on. Haluan tämän historian poljennon ottaa esille ja muistuttaa siitä, että kun nuo pyhät alun perin juutalaisille määrittiin — heillähän oli kolme pyhää: pääsiäinen, helluntai ja lehtimajanjuhla — kesti oikeastaan toistatuhatta vuotta ennen kuin ne saivat sen kristillisen merkityksensä, jonka ne saivat. Pääsiäisen merkityksen tiedämme ja helluntainkin kristillisen merkityksen muistamme. Joskus unohdamme vain sen, että niitten merkitys alun perin ei ollut tämä, vaan tämä ymmärrys tuli sitten myöhemmin. Kristilliseltä kannalta tähän liittyy ilmoitushistoria, jos tällaista teologiaa sallitaan käyttää.

Viime torstaina, kun pitkään puhuimme, kävin omalta osaltani lyhyesti läpi vapaapäivään liittyviä asioita. Totesin silloin, että seitsemäs päivä oli levon päivä. Juutalaisilta, joilta tämän olemme saaneet itse asiassa kristilliseen kulttuuriimme, seitsemäs vuosi oli sapattivuosi, jolloin velat tuli antaa anteeksi, orjat vapauttaa, ja kun korkoa ei saanut ottaa, näin toteutettiin sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Torstaina muistutin myös siitä kokonaisuudesta, että 50. vuotena saatiin menetetty maaomaisuus takaisin eli suomeksi sanottuna pääomat jaettiin uudelleen alkuperäisen mallin mukaan. Niin kuin ed. Lahtela silloin totesi, tällaista olisi tarvittu tai tarvittaisiin tämänkin päivän Suomessa, kun mietimme kaikkia niitä epäoikeudenmukaisuuksia, joita taloudessa on tapahtunut.

Arvoisa puhemies! Haluan aivan lyhyesti lähekköskustelupehenvuoroni, joka oikeastaan on nyt toinen, päätteeksi todeta, että juutalaisten kalenterissa, josta, niin kuin totesin, vapaapäiväajatus meille kiistatta on tullut, oli nuo kolme juhlaa, pääsiäinen, helluntai ja sitten kolmas, joka on meille vielä tuntematon, jota meillä ei vietetä, jota Israelissa tänäkin päivänä vietetään, lehtimajanjuhla, joka kuului juuri maaomaisuuden palautuksen hetkeen ja velkojen anteeksiantamisen hetkeen. Kun hallitus katsoo tuossa py-

häjuhllassaan vain taaksepäin historiaa, voisi tietysti katsoa vähän eteenkinpäin.

Arvoisa rouva puhemies! Muuten olen sitä mieltä, että hallitus voisi esityksensä kauppohen aukioloajan lisäämisestä vetää takaisin. Niin kuin ed. Kallis totesi, tuskinpa me oppositiossa tässä kovasti ilkkuisimme. Asioita tulee ja menee. Jos hallitus toimii järkevästi, luulen, että se ansaitsee myös opposition arvostuksen.

Ed. P a r t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Nyt, kun laki on uudelleen eduskuntaan käsitte-lyyn tuotu, täytyy ensinnäkin todeta se, että aika hupaisia piirteitä tämän lain käsittelyn yhteydessä on matkan varrella ollut. Vähintäänkin ihmettelen tapaa, jolla tätä nyt yritetään viedä eteenpäin.

Se, että kauppohen aukioloaika on muodostunut elämää tärkeämmäksi kysymykseksi, on myös eräällä tavalla ihmeteltävä asia. Tässä yhteiskunnassa ja myös tässä talossa on varmasti paljon suurempia ja tärkeämpiä kysymyksiä yhteiskunnallisesta olotilasta ja kansan hyvinvoinnin kannalta käsiteltävissä olevia asioita kuin tämä. Mutta kun kerran näin on, muutama sana aukioloajoista.

Ensinnäkin siitä, lisätäänkö kauppohen aukioloaika tavalla tai toisella, pitää todeta se, että ostovoima meidän omien päätöstemme seurauksena ei tässä yhteiskunnassa ole lisääntynyt. Yhtään enempää markkoja ei ole käytettävissä, vaikka aukioloaikoja lisätään. Seuraukset tämän laatuiseista käyttäytymisistä tulevat olemaan, jos sunnuntait avataan ihan valtoimenaan, katastrofaaliset lähiö- ja pienkaupoille. Esimerkkinä voi sanoa, että edustamallani alueella pienellä paikakunnalla Säynätsalossa, jossa on toistatuhatta eläkeläistä, montakohan kyläkauppaa siellä enää tämän jälkeen on. Neljä sieltä on kaatunut pienellä aikaa ja muutama on vielä jäljellä. Seuraavat ovat 15 kilometrin päässä. Millä tavalla tällainen eläkeläisporukka maitotölkkinsä ja leipänsä käy hakemassa tällaisen matkan päästä, jos keskittyminen tuhoaa alueelliset pienet kaupat? No, se ei varmasti hetkessä tapahdu, ja jokin sinne varmaan jääkin, mutta tämä esimerkki pätee syrjäseuduilla hyvin monissa paikoissa. Kun miettii ja ajattelee näitä vanhenevia ihmisiä ja heidän palvelujaan, ei tämä millään tavalla in-

nosta. Tässä laissa on muutamia epäkohtia myöskin siinä, minkä eduskunta jo hylkäsi. Ensinnäkin nämä neliörajat, jotka on ehdotettu, ovat käsitteellisesti vääriä sillä tavalla, että syntyy aivan

uusia ongelmia kaupparyhmittymien sisälle ja myöskin olemassa olevien liikkeiden sisälle. Jos neliömäärät pannaan tällä tavalla kuin ne on ehdotettu, syntyy keinotekoisia puoteja. Tämän jälkeen naruilla ja tyhjänpäiväisillä väliseinillä erotellaan erilaisia toimitiloja. Taitaa tulla ed. Juhantalon pakaste-esimerkki hyvin lähelle tässä mieleen.

Ensinnäkin epäterveen kilpailun ehkäisemiseksi tällaiset asiat kuten nämä neliöt on joka tapauksessa poistettava laista. Jos sunnuntai-puolella pitää jotain tehdä lisäksi ja jos pitää — eduskunta jossakin kompromissiehdotuksessaan näkee — lisätä aukioloaikoja, viimeksi vastustin lakia, mutta olen sitä mieltä, että jos toiseen suuntaan kompromississa edetään, sinne voi paripyhää minusta ottaa, ei niin että kunnan virkamiehet määrittelevät niitä aukioloaikoja eikä niin, että joku läänissä määrittelee, vaan se on kauppias, joka määrittelee. Tällä ajattelen sitä, että Suomessa on ainakin kesällä ja talvellakin hyvin paljon erilaisia tapahtumia. Syrjäseuduil-lekin saadaan kansanliikkeitä aikaan. Sellaisissa tapauksissa varmasti on suotavaa, että myöskin kauppapalvelut ovat auki silloin, kun muualta maakunnasta ja maasta tulee voimakkaasti väkeä jollekin paikkakunnalle ja tuo ostoarvoa lisää sinne. Tämä mahdollisuus minusta pitäisi suoda myöskin kauppiaille, että liikkeet ovat silloin auki, kun siellä on väkeä.

Sitten keinotekoiset rajat taajama — kaava-alueen ympärillä pitäisi myöskin katsoa uudestaan sillä tavalla, tai nehän on osittain jo huomiointukin, että tien toisella puolella on eri kunnan aluetta ja toisella puolella on kaupunkialuetta. Toisessa saa kaupat olla auki ja toisessa ei. Näin on vanhojen pykälien mukaan eletty. Se on myöskin eriarvostanut kauppojen toimintaa.

Arkiukioloajat minusta kyllä riittävät, nämä mitkä tänäkin päivänä ovat. Ne markat ja ne eväät, mitkä kansakunta tarvitsee, ehtii kyllä tuhoamaan taikka hakemaan näilläkin aukioloajoilla.

Perhepoliittisista ja kristillisistä syistä en sen enempää halua sanoa. Jokainen tutkikoon mielessään, mitä tällä puolella näkee, mutta sen minä sanon, että jos markkinavoimille kaikki avataan, kyllä sitten pitää avata paljon muutakin kuin kauppapuoli. Tämä ei ole mikään yksittäinen asia yhteiskunnassa tällä puolella.

Meillä hämmentää tietysti normaalia kaupan-käyntiä taajamien ulkopuolella se, että huolto-asemien yhteyteen on kehittynyt voimakkaita pienmyymäläkeskuksia ja sillä puolella näkee

myös pienkauppialla monenlaisia vaikeuksia, koska osto siirtynyt tämmöisiin. En tiedä, olenko kovin paljon väärässä, mutta kokonaiskaupankäynnistä noin 7,5 miljardia markkaa on siirtymä ollut huoltamo- ja kioskimyymälöihin ja vastaaviin. Kioski- ja huoltamopuolella pitää ase-tuksella katsoa se, mitkä ovat todella ruoka-kauppoja ja mitkä ovat sitten huoltamotoimintaa.

Monissa maaseutupaikoissa nämä kuitenkin alkavat olla ainoita myymälöitä, josta saa tava-raa. (Ed. Kankaanniemi: Ei siellä ole huoltamoi-ta!) — Kyllä huoltamoita on vielä niin kauan kuin on "Magiruksia ja riiseliä" maaseudulla, niin että löpöä ja huoltoa tarvitaan. Enemmän siellä maaseudulla huoltamoita on kuin kauppoja. (Ed. Rantanen: Sama kai se on, mistä ne maitonsa hakee!) — Minä en siihen puutukaan, mutta kysymys siitä, että keskinäinen kisa tällä alueella on rajaamaton ja jos nykyisten lakien mukaan mennään, niin poliisilla olisi vähän joka kulmakunnalle asiaa. Ja jos kerran maan tapa on tämmöinen tässäkin asiassa, niin minusta se on parempi virallistaa kuin jättää auki. Annetaan niiden huoltamoiden toimia sitten myös maito-kauppoina, mutta ei siten kuin naapurimaassamme; minä olen senkin nähnyt, että letkusta maito tulee.

Sitten tähän uskonnolliseen puoleen ja vaikka en hirveästi ole tätä harrastanut, niin kyllä minä myös tämän puolen näen sillä tavalla, että niille edustajatovereille ja niille, jotka ovat vakaumus-sensa mukaan vedonneet sunnuntai-ukioloaiko-jen kohdalla tähän, se on kuitenkin yhtä tärkeä asia kuin monelle oma puolueuskollisuus taikka mikä muu uskollisuus yhteiskunnassa. Uskonto on asia, jota on turha kiistää. Sen takana on myös paljon kansalaismielipiteitä ja myös eduskunnan tulee kunnioittaa niitä mielipiteitä.

Jos raa'alle, kylmälle rahataloudelle alistetaan elämä, niin alistetaan, mutta tässä yhteydessä minä en ole henkilökohtaisesti siihen valmis. Riippuu siitä muodosta sitten, mitä ryhmät kompromissiksi täällä rakentavat. Tulen muodostamaan siitä kantani, mutta niin kuin sanoin, edellisen kerran vastustin ja edelleenkin olen sitä mieltä, kunnes näen, mitä uutta on tulossa, mutta hyvin kapealla sektorilla minun näkökulmastani liikutaan tässä asiassa. En näe mitään merkitystä sillä, että valtoimenaan avataan nyt kaupan rajat.

Ed. J u h a n t a l o : Arvoisa puhemies! Oli mahdollottoman mukava kuunnella, miten ed.

Aura ja sen jälkeen ed. Partanen muistelivat viime torstai-illan puheenvuoroani, jossa vähän nyt huumorinkin varjolla ajattelin herätellä niitä tavallisia tunteja ja saada oikeat mittasuhteet sille hurjalle nälälle, joka saattaa uhata sunnuntai-iltaa ja ihminen pelkää kuolevansa nälkään. Otin esimerkiksi silloin tämän suomalaisten kovan innon pakastaa. Jos kerrankin olisi ilo ja huomaisi katsoa sinne omaan kotipakastimeen, missä mummovainaan hautajaisten vanhat pullan tähteet ja edellisen syksyn hirvipaistit ja kalat, marjat ja sienet ehkä toista vuotta hyrryttelevät kalliilla sähköllä, ja jossa kaikki ruoka on samankakuista ja kalat ja siiankylykset värinsä muuttaneet. Meillä siis on tosiasiaa ruokaa, mutta jos nyt tekee kahvia, maitoa ja sukkahousuja sunnuntaisin mieli, niin toki ne pitää nyky-yhteiskunnassa löytää.

On totta, kuten ed. Partanen, jonka puheenvuoroon aivan pääsääntöisesti melkein kaikessa yhdyn, toi esiin, että jostain syystä kullekin vaalikaudelle saattaa syntyä sellainen keskustelu jostakin lainsäädännöstä, josta etukäteen ei voida arvata, että se on tärkeä ja vie paljon aikaa. Muistan, miten sukunimilaki oli täällä kahdeksan vuotta. Välillä käytiin sukunimilaista vaalit ja tunnelmat olivat kireät. Eipä sitä enää paljon muistella. Nimet eivät ole paljon kummemmiksi tulleet. Me keskustelimme pitkään ja hartaasti, millä tavalla koiranhäntää saa lyhentää. Myös keskustelimme tällä vaalikaudella, että millainen koti kanalla pitää olla. Tämän laatuaset asiat valtaavat joskus mieleemme.

En silti sanoisi, että kaupan aukioloaika on sellainen, josta pitäisi pelkäänsä vitsejä murjooja sillä tavoin katsoa. Se on tärkeä yhteiskuntarakenteellinen asia ja valtaosalle meidän ihmisistämme tärkeä. Mutta kun näitä puheita on kuultu, niin kyllä tässä selvästi enemmistö tuntuu olevan sitä mieltä, että kyseessä ei ole mustavalkoinen asia, vaan asia, joka pitäisi tästä hullunkurisesta tilanteesta riippumatta voida palauttaa nyt arkipäiväiseksi ja normaaliksi.

Minun näkemykseni on vähän pidemmälle menevä kuin ed. Partasen, että periaatteessa Suomessa pienkauppias, huoltamon omistaja, kioskiki, sen pitäisi voida olla auki oikeastaan silloin, kun yrittäjäperhe haluaa ja jaksaa sitä ylläpitää. Ehkä meillä yöllä myöhällä, illalla myöhällä pitäisi olla joitakin rajoituksia, mutta palveluammati on sellainen, joka pääasiassa on kiinni työtä tekevistä ihmisistä. Tarkoitin siis tavanomaista pientä kauppa.

Kuten jo torstaina esitin mielipiteenäni, huol-

tamo- ja erityisesti kioskikulttuuri, joka on meillä vanhaa, paljon vanhempaa perua kuin tv:n Viljo-esitykset, ovat muuttuneet määrättyllä tavalla osaksi suomalaista kulttuuria myös kaupan alalla. Silloin kun haja-asutusalueelle myönnettiin kaupan aukioloaika, niin kyllä oikeastaan vastaavasti taajamiin ja muualle kuin haja-asutusalueille on vakiintunut meillä siisti, täydennystavaraa myyvä huoltamo- ja R-kioskiverkosto, yksityiset pienperhekauppiat, jotka illalla sunnuntaisin ovat palvelemassa ihmisiä. Minä pidän sitä normaalina, hyvänä yhteiskuntana enkä lähtisi sitä kieltämään, tietysti kirkkopyhiä ja ehkä jonkinlaista myöhäistyön kiellon rajamista lukuun ottamatta.

Sen sijaan minä pidän ranskalaisesta tavasta ratkaista yhteiskunnan liian nopean muuttumisen mahdollisuudet kaupakulttuurissa. Ranskassa suurmarketit ovat sunnuntaisin kiinni. Niiden ovia ei saa avata, ja siihen on perustellut, hyvät syyt. Kyllä tosiasia on se, että vapaapäivä luo mahdollisuuden sallittaessa aivan uudenselle liikkumiselle, kaupakäyntikulttuurille jne. ja silloin tapahtuu se, että markettien aukiolo väijäämättä tappaa kaupan pienyritykset ja monet muut siinä ohella. Siksi on aivan outoa kokoomuksen suuri into tukea automarkettiketjuja, antaa poliittinen tukensa niille. Niin kauan kuin minä muistan kokoomus on ollut siinä rintamassa, jossa on tuettu yrittäjää ja ainakin niin puhuttu. (Ed. Laakso: Keskolta tulee paljon mainoksia kokoomukselle!) — On syytäkin tulla.

Tässä on siis yrittäjien kohtalo ensinnäkin vaakalaudalla ja toisella kädellä täällä kovin puhumme yrittäjien tukemisesta, miten pienyritykset antavat työpaikkoja, miten niitä Suomessa tarvittaisiin ja toisella kädellä valtaosa täällä on tuhoamassa nämä työpaikat ja yrittäjien kunnioituksen.

Toiseksi minä ymmärrän levon välttämättömyyden. Miksi me kunnioitamme ja annamme suuren arvostuksen juutalaisten sapatille, kun tahdomme tässä keskustelussa ja vähän mediasakin kirkon hyvälle kannalle vähän niin kuin naurahdella ja tirkahdella? Miksi meillä on omaan valtakirkkoomme vähättelevä suhtautuminen, kun kunnioitamme kuitenkin suuresti toisen vähemmistöuskontokunnan mielipidettä Suomessa ja kunnioitamme heidän tapaansa viettää sapatia levon merkeissä?

Jos otamme vielä työntekijöiden kannan, joka on laidasta laitaa yhtäläinen, miksi me vielä sunnuntainakin asettaisimme pakon eteen suurmarketeissa työtä tekevät, joita eivät ole ainoas-

taan myyjät? Yön pimeydessä lauantain ja sunnuntain välisenä yönä siellä liikkuvat tavarankuljettajat, ovat työssä pakkaajat, tuotteiden lajittelijat, tuotteiden hyllyyn laittajat, siivoojat, valtava armada ihmisiä, jotka pakotetaan työpaikkansa säilyttääkseen työhön yöllä ja lepöpäivänä sunnuntaina.

Tämä ei ole asia, joka tuhrattaisiin täällä välinpitämättömästi ja arvovaltasyillä. Me ymmärrämme kyllä palveluyhteiskunnan, ja ainakin minä ymmärrän hyvin sen. Palveluyhteiskunta normaalisti toimiessaan tuo ymmärrettävällä tavalla ja vääjäämättä töitä lepopäivälle, sunnuntaille, eikä sitä kehitystä pidä jarruttaa. Se kuuluu siihen järjestelmään, joka nykymaailmassa luo entistä enemmän työpaikkoja. Se on palveluyhteiskunta.

Mutta kun hallitus kiukkupäissään ja, voi sanoa, ajattelemattomasti haluaa pakottaa eduskunnan nöyryyttävällä tavalla muuttamaan mieltänsä, ei siinä ole oikeudenmukaisuutta eikä tietenkään oikeata poliittista kulttuuria. Minusta ed. Hämäläinen vastauspuheenvuorossaan lausui totuuden ja aivan oikein, kun hän sanoi, ettei tässä ole kyse enää tämän lain sisällöstä vaan hallituksen arvovallasta, hallitusta ei nöyryytetä toista kertaa, hallituksen kantaa pitää täällä kuunnella. (Ed. Hämäläinen: En minä niin sanonut!)

Eli käytännössä tulee tapahtumaan niin, että suurten hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajat ovat jo kokeineet tai valio-kuntakäsittelyn aikana käyneet kovan keskustelun keskenään tavoitteena tietenkin hallituksen esityksen mukaisesti tämän lain läpivieminen. Puheenjohtajat käyvät ryhmittäin läpi ne edustajat, jotka toivottomina saavat jäädä vastustamaan rauhaansa, ja sitten ne edustajat, jotka periksi antamalla eri tavoin saadaa hallituksen taakse ja hallituksen kunnia pelastetuksi. Samalahan tämän hallituksen esityksen sisällön raja putoaa ja putoaa niin, että käytännössä sitä ei juuri enää ole, mutta äänestyksessä rima voidaan ikään kuin kunnia säilyttäen ja kohtuudella juuri ylittää.

Kokoomus tietysti ärhentelee edelleen, että emme saaneet riittävästi lyötyä pienyrittäjää, että saimme liian vähän. Minä ajattelin, kun ed. Partanen sanoi, että ehkä paria poikkeusta lukuun ottamatta, että tähän tulee johtamaan siihen, että esitykseen tehdään kosmeettisia pikku muutoksia kellonajoissa ja sunnuntaipäiviä kirkkopyhiin lisäksi lisätään muutama, neljä viisi ja tämä tuntuu menevän läpi. Minä ajattelin,

kun ed. Partanen sanoi, että sen lisäksi tulee vielä pari muuta, että hän varmaankin esittää, että kirkkopyhiä ja ehkä neljää sunnuntaipyhäpäivää lukuun ottamatta ja lisäksi, jos sunnuntaipäivä sattuu Paavon tai Saulin nimipäivän kohdalle. Tästähän tässä asiassa on kyse. Keskustalle tietysti tehdään ehdotus, että tämä kompromissi kävisi ja puheenjohtaja Aho pitää näitä lisäpäiviä liian yksipuolisina.

Vaikka yhdyin siihen vetoomukseen, että hallitus vetäisi tämän pois, se ei sovi tähän kunniakysymykseen. Mutta minusta olisi hyvä ottaa se maltillinen aika tasapainoinen keskustelu huomioon, joka salissa ja puhujakorokkeella on ollut siitä, että käytännössä laki tehtäisiin oikeudenmukaiseksi eikä lakia käytännössä juuri paljon mihinkään muutettaisi. Kuten sanoin, olen ranskalaisen mallin kannattaja: melkomoinen vapaus perheyrittäjille, pienille yrittäjille, ja ehdoton kielto automarkettien sunnuntaiaukiololle.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Kysymys liikeajoista näyttää jo aikaa sitten nousseen sellaisiin mittoihin, että se on noussut suuremmaksi kuin itse asiasisältö oikeastaan antaisi aihetta. Kysymys ei niinkään ole arvovallasta, kysymys on hallituspuolueiden yhteistyön toimivuudesta, ed. Juhantalo. Tätä äskeisessä vastauspuheenvuorossani myös korostin. Oli pikemminkin sattuma, että liikeaikalaki sattui olemaan juuri se kohta, jossa tätä mitattiin.

Minun tulkintani on se, että mittauksen kohteeksi ei tullut liikeaikalaki sen vuoksi, että se olisi niin tavattoman suuri ja merkittävä asia koko tälle yhteiskunnalle, vaan pikemminkin päinvastoin. Se oli ehkä riittävän vaaraton. Se ei vaarantanut budjetin tasapainoa eikä yhteiskunnallisesti suuria ratkaisuja, vaan se oli ehkä juuri sen kokoinen, että siinä saatettiin sitten erilaisia turhautumia purkaa.

Liikeaikalaisissa on tietysti kysymys myös hyvin tärkeistä asioista, mutta ei nyt niin suurista yhteiskuntaa järjestyttävistä asioista minun mielestäni, kuin täällä kuulluista puheenvuoroista voisi päätellä. Siinä on kysymys tietysti ennen kaikkea kaupan kilpailun ehdoista, erityyppisten liikkeiden, erikokoisten liikkeiden keskinäisestä kilpailusta. Kysymys on liikeväen työsuhteen ehdoista, työllisyydestä ja kaupan kyvystä palvella asiakkaitaan.

Sunnuntaiaukilosta on tehty runsaasti tutkimuksia ja kaikki varmaan hyvin ja oikeudenmukaisesti pyritty tekemään. Ei voi välttyä kuitenkaan siltä vaikutelmalta, että vastaus tutkimuk-

sisä esitettyihin kysymyksiin riippuu kuitenkin ennen kaikkea siitä, miten kysymys on asetettu. Uskon, että suuri osa kuluttajista suhtautuu jopa hieman välinpitämättömän huvittuneesti tähän asiaan, koska välttämättä kauppojen sunnuntaiaukioloa ei tarvita. Sitä mielestäni nämä tutkimuksetkin osoittavat.

Viimeksi tehdystä tutkimuksesta kerrottiin, että noin 70 prosenttia kuluttajista vastusti sunnuntaiaukioloa ja vain 25 prosenttia kannatti. Tietysti jää kysymään, olisivatko lopputulos ja suhdeluvut olleet toiset, ellei asetettu kysymys olisi kuulunut: "Pitäisikö kaupan olla avoinna sunnuntaina?" Olisiko tulos ollut toisenlainen, jos olisi kysytty: "Voisiko kaupan antaa olla auki, sallittaisiinko aukiolo sunnuntaina?"

Jos uskotaan, että suuri osa kuluttajista on vastannut harkitusti näissä tutkimuksissa, niin jopa 25 prosenttia kuluttajista on mielestäni kuitenkin hyvin suuri joukko. Sen vuoksi tietysti toivoisi, että tässäkin keskustelussa ja siinä, kun harkitaan lopullisia päätöksiä liikeaikalaisten suhteen, harkittaisiin, olisiko mahdollista ajatella, että jos noin neljäsosa kuluttajista kuitenkin toivoo palveluja myös sunnuntaipäivisin, se heille myös sallittaisiin.

Hyvin moni sunnuntaiaukiolojen vastustaja on puhunut perheiden ja äitien puolesta. He ovat nimenomaan nähneet sunnuntaiaukiolojen riistävän äidit perheiltään. Sunnuntaiaukioloista on tehty nimenomaan eräänlainen äitien painajainen, joka pakottaisi äidit kiittämään markettien hulinaa riippumatta siitä, onko heillä siihen halua tai tarvetta.

En tiedä, kuinka moni täällä äitien puolesta puhunut ja sunnuntaiaukioloja vastustamaan päätenyt edustaja on itse ollut siinä asemassa kuin monet työssäkäyvät äidit tällä hetkellä. Hyvin kiivaankin päivätyön jälkeen heillä on tavaton kiire noutaa lasta tai useampaakin päivähoitosta. Heillä on kiire bussiin tai lähiöjunaan. Heillä on kiire laittamaan ruokaa perheelleen, ja heitä painaa koko ajan tavattoman ahdas aika-tila, joka ei salli heidän keskittyä edes ostosten tekoon. He joutuvat myös ostoksensa tekemään tavattomassa kiireessä. Voi olla, että näille äideille olisi suorastaan helpotus, jos he tämän kiireisen työpaineisen päivärytminsä sijaan voisivat osan ostoksistaan tehdä rauhassa muista aika-tilausta kiirehtimättä esimerkiksi sunnuntaipäivisin. (Ed. Laakso: Esimerkiksi lauantaisin!) — Esimerkiksi lauantaisin, sanoo täällä edustaja, mutta lauantaipäiväkin sattuu kyllä olemaan näille tavallista työpäivää tekeville äideille ihan

yhtä kiireinen. Se sisältää leipomista, se sisältää ruoan laittoa, ja ennen kuin siihen saakka päästään, se sisältää siivoamista. Edelleenkin kaupassakäynti voi olla lauantairuuhkissa heillekin aika ikävä kokemus.

Minusta pitäisi kyllä kyetä asettumaan ihmisten asemaan. Voi olla niin, että me olemme sen tapaisia kuluttajia, jotka täällä eduskunnassa olemme, ja sen ikäisiä, että meille ei sunnuntaiaukiolo niin kovin tarpeellinen eikä välttämätön olisikaan, ja meillä voi olla ne suuret pakastimet, kuten ed. Juhantalolla, joissa ne mullin puolikkaat odottavat kevättä. Mutta näin ei ole kaikkialla. Kaikki eivät myöskään tee sitä tavanomaista viikkotyötä seitsemästä tai kahdeksasta iltapäivään. Hyvin monilla työ painottuu erittäin moninaisiin työaikoihin, jotka puolestaan saattavat tehdä viikolla ostosten tekemisen vaikeaksi. Jos heillä on tarvetta käydä vaikka kaupassa sunnuntaina ja jos meillä kaikilla ei ole, onko meillä oikeus ikään kuin isällisesti tai äidillisesti täältä kateederilta paheksua heidän toivomustaan tai elämäntapaansa, jonka heidän työrytminsä esimerkiksi aiheuttaa. Minua edelleenkin kiusaa se tapa, jolla tällä pyritään perheiden ajankäytön ympärillä nimenomaan moralisoidaan.

Monissa puheenvuoroissa on myös todettu, että sunnuntaiaukiolot veisivät pyhän, muuttaisivat pyhän arjeksi, lisäisivät sekularisoitumista yhteiskunnassa. Meillä on jo vuosia ollut haja-asutusalueilla maaseudulla kauppiaille vapaus pitää kauppansa auki myös sunnuntaisin. Lähes koko Lappi on poikkeusluvilla hoidettu niin, että kaupat ovat auki myöskin sunnuntaisin. Enkä minä ainakaan rohkenisi väittää, että näinä muutamana vuotena, jolloin nämä muutokset ovat olleet voimassa, maaseutu olisi sekularisoitunut. Päinvastoin ne puhujat, jotka ovat sekularisoinnin pelkoa tuoneet esille, ovat monissa muissa yhteyksissä pitäneet maaseutua suomalaisen yhteiskunnan terveenä selkärankana.

Minusta tähän liittyy mielenkiintoinen havainto. Vuosien mittaan on valiteltu, että kirkot eivät täyty, ja minun havaintojeni mukaan niitä harvinaisia tapauksia, jolloin kirkot todella täyttyvät ääriään myöten ja kuulijakunta on otollista ja hyvällä mielellä ja paljon tilaisuudesta saaneena poistuu sieltä, ovat nimenomaan joulunalusunnuntaitten tapahtumat. Silloin käydään laulamassa kauneimmat joululaulut ja hiljentymässä joulun sanomaan. Sitä ei ole lainkaan häirinnyt se, että samana päivänä on saatettu käydä ostoksilla tai ainakin, jollei itse ole käynyt, niin

naapuri on voinut käydä ja kaupat ovat olleet auki. Minusta pyhään hiljentyminen ja samalla myös joulunaluspaineen tasaaminen sunnuntai- aukioloissa ovat sopineet yhteen erittäin hyvin ilman, että on minkään näköistä häiriintymistä tapahtunut.

Moni on myös viitannut juutalaisten sapattiin ja puhunut siitä, että meillä lepopäivän pyhittäminen lähtee tästä liikkeelle. Meille on kerrottu, että tästä meidän tulee nimenomaan sunnuntain kohdalla ottaa mallia. Kun en ole teologisesti oppinut, olen kovin pitkään harkinnut, sanonko asiasta mitään, mutta tänään minulle sattumoisin toimitettiin kopioita Lutherin Isosta katkismuksesta, jossa muun muassa kolmatta käskyä ”Pyhitä lepopäivä” selitetään, enkä malta olla tässä yhteydessä kuitenkaan ottamatta muutamaa viittausta Lutherin tekstistä esille.

Luther nimenomaan toteaa, että vapaapäivän viettäminen Vanhan testamentin määräysten mukaan ei vapaan vuoksi olisi aikaan sidottu, kuten juutalaisten keskuudessa. Itse asiassa hän on sitä mieltä, että tämä Vanhan testamentin tulkinta ei luterilaisia sidokaan. Hän itse korostaa sitä, että pyhän pyhittämisen pitäisi tapahtua kaikkina päivinä, ei minään määräpäivänä, koska mikään päivä tässä asiassa ei ole toinen toistaan parempi, niin kuin selityksissä sanotaan.

Mutta Lutherilla on oikeastaan työsuojelullinen ja miksei papillinenkin näkökohta tähän. Hän on havainnut, että vapaapäivä täytyy järjestää oppimattomille kristityille, tavalliselle kansalle, reingeille ja piioille, jotta he saisivat koko viikon työn ja ponnistelujen jälkeen vetäytyä lepoon, jotta sitten taas tietysti jaksetaan tehdä töitä. Tärkein syy on, että tällä tavalla annetaan heille mahdollisuus osallistua jumalanpalvelukseen.

Mutta Luther on korostanut asioita, jotka mielestäni on hyvä tuoda esille, kun täällä niin kovin hartaasti liikeaika ja pyhän pyhittämistä on yhdistetty. Luther sanoo, miten tuollainen pyhittäminen tapahtuu. Täällä sanotaan, että ei vetelehtimällä kotona tekemättä mitään raskaita askareita tai sitomalla seppele päähän ja pukeutumalla parhaimpiinsa, vaan, kuten sanottu, tutkimalla ja harjoittamalla Jumalan sanaa. Luther erityisesti varoittaa sanoessaan, että pyhää eivät riko ainoastaan ne, jotka kevytmielisyydessään laiminlyövät Jumalan sanan kuulemisen ja lojuvat kapakoissa sikahumalassa, vaan sitä rikkoo myös toinen joukko, joka kuuntelee Jumalan sanaa kuin mitäkin satua ja vain tottumuksen voimasta ajautuu sanan kuuloon ja sieltä taas pois.

Kun on sanottu, että liikeaikalaki on itse asiassa ensimmäisiä työsuojelulakeja ja kansalaisten ajankäyttöä sääteleviä lakeja, niin näyttää siltä, että Luther on pitänyt kolmatta käskyä eräänlaisena työaikalakina, joka sallii tavalliselle kansalle, reingeille ja piioille levon ja joka toisaalta korostaa sitä, että pyhittäminen voi tapahtua kaikkina päivinä, se ei saa olla ulkokultaista, se ei saa olla farisealaista. Itse asiassa Luther muistuttaa myös siitä, että ensimmäisiä tämän käskyn rikkojia oli se Nasaretin mies, joka katsoi, että juutalainen tapa käsittää sapatti oli liian ahdas ja että sitä käytettiin pahasti väärin.

Minä toivoisin, että tässäkin suhtauduttaisiin myös täällä meidän maallisessa lainkäytössämme sillä tavalla suvaitsevaisesti ja armeliaasti, että kun me taiten ja toisiamme kunnioittaen elämme, niin me emme myöskään toistemme mieltä sillä tavoin pahoittaisi. Me ymmärtäisimme, että ihmisillä on erilaisia tarpeita, ihmisillä on erilaisia mahdollisuuksia hartauden harjoittamiseen ja hurskauteen. Niin kuin sanottu, en usko, että myöskään kirkot tyhjentyisivät tai sekularisoituminen lisääntyisi, jos kuluttajat voivat sunnuntaisin nykyistä enemmän asioida myös kaupoissa.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hämäläinen vähän enemmän maallisista asioista lähtien jotenkin ylimalkaisesti käsitteli tätä kysymystä, mitä tapahtuu kaupan alalla. Jotenkin tuntui siltä, että maaseudulla auki pitäminen olisi ollut pahaksi jollakin tavalla ja muiden pitää saada se oikeus kaupunkeihin. Täällähän on oikeastaan suojeltu maaseutujen kauppojen elinvoimaa sillä tavalla, että suurmarketit eivät ole nyt olleet auki, koska jos nyt suurmarketit, hypersupermarketit ovat auki, niin ihminen on semmoinen otus, että se kyllä lähtee matkustamaan halvan kahvipaketin perään sinne viikonloppuisin. Se on ihan varma juttu. Ed. Hämäläinen itse todisti vielä, että lauantaina ei oikein jouda siivouksien takia, mutta sunnuntaina koko perhe joutaa kyllä ostoksille ja näin tulee varmasti tapahtumaan.

Tähän liittyen amerikkalaisen talousgurun Rifkinin, joka kävikin täällä hiljattain, ennuste kyllä toteutuu aika hyvin, kun Rifkin totesi, että kaupan alalla tulee tapahtumaan valtava muutos. Se koskee kaikkea muutakin palvelutoimintaa. Mutta hän kuvasi sen tilanteen, mitä tapahtuu sitten, eli tulee uuden tietotekniikan myötä semmoiset kassat, joita varten välttämättä ei tarvitse enää nostaa korista kamoja. Sitten kun vielä

jatketaan sitä filosofiaa niinpäin, että kun on älykortti tai mikä pankkikortti taskussa sattuu olemaan, niin ei tarvitse ottaa edes kassalla välttämättä korttia taskusta, vaan rahat menevät sikäli kuin on työntänyt korin ohi siitä, mikä tarkoittaa, että pienkaupat eivät semmoista voi tehdä, mutta suurmarketit tulevat porukkaa heittämään jatkossa ulos hirveän paljon. Jos me tuhoamme pienkauppojen elinmahdollisuudet, niin sehän tarkoittaa, että tämä vaikuttaa työllisyyteen valtavasti paljon. Tämä on miinusmerkistä työllisyyden kannalta.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En haluaisi tätä keskustelua nyt enää pitkittää. Mutta kun edustaja edellä totesi, että maaseudulla kaikki kaupat ovat saaneet aikaisemmin jo olla auki ja nyt pitäisi kaupungeissa saada myös kaupat auki sunnuntaiksi, niin haluaisin vain todeta, että tällainen vastakainasettelu kaupungit—maaseutu ei minusta ole mitenkään hyödyllinen.

Olisin vielä halunnut todeta, että eivät maaseudullakaan kaikki kaupat ole ollenkaan auki. Siellä ovat auki vain kioskit ja hyvin pienet perhekaupat, eivät suuret marketit sielläkään saa olla auki. Minusta kun kaupungeissa voi mennä hakemaan kioskista jotakin ja maaseudulla voi mennä ostamaan jostakin perhepohjaisesta kaupasta, niin tässä asiassa on aika tasavertainen tilanne.

Muuten tästä keskustelusta toteaisin, että uskoisin, että tämän keskustelun vilkkauskina johtuu siitä, että koko eduskunta haluaa tälle Lipposen—Niinistön diktatuurille osoittaa, että täällä on kyllä toisenlaisiakin mielipiteitä. Eduskunta haluaa itse tämän asian päättää eikä alistua siihen, että kaksi miestä määrää, miten koko eduskunnan täytyy täällä asioista päättää.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä aukioloissa on tietysti ennen kaikkea kysymys kaupan kilpailuehdoista ja sen takia riippuen siitä, miltä näkökulmasta tarkastellaan, siinä voi päätyä erilaisiin ratkaisuihin.

Mutta kun minä puhuin tästä haja-asutusalueiden kaupasta, totesin, että en ole havainnut, että maaseudulla kauppojen pitäminen sunnuntaisin auki olisi lisännyt sekularisoitumista, maallistumista. Sen vuoksi en jaksa ymmärtää, miten kauppojen aukiolo sunnuntaina kaupungeissa, taajamissa sitä tekisi. Kysymys oli tästä. En puuttunut muuten siihen kilpailuasetaukseen,

joka kaupunkien ja maaseudun ja taajamien kauppojen välillä on.

Ed. D r o m b e r g : Arvoisa puhemies! Kun ed. Partanen, joka ei tällä hetkellä ole täällä paikalla, ja monet muutkin ovat siitä sanoneet, että lähipalvelut häviävät, jos liikkeiden aukioloajat vapautetaan, niin totuushan on se, että ne lähipalvelut ovat jo tänä päivänä hävinneet monilta alueilta ja ne ovat keskittyneet jo nyt marketteihin. Siinä ei oikeastaan mitään uutta tapahdu, vaan Keski-Euroopassa on tapahtumassa samalla lailla; palvelut ovat keskittyneet ja sieltä ihmiset niitä hakevat. Siinä mielessä kun hän sanoi, että kioskeilla ja huoltoasemilla pitäisi olla myös rajoitetut aukioloajat, niin olen aivan ehdottomasti eri mieltä. Niillä tulee olla samanlainen vapaus kuin myös vähittäiskaupoilla ja muilla kauppaliikkeillä. Palvelu kuitenkin on tärkeintä, mitä ihmiset odottavat, ja ne tuotteet, mitä siellä on myytävänä.

Ed. Juhantalo antaisi olla maaseutukauppojen, kioskien ja huoltamoiden auki, mutta hän ottaisi kuitenkin tämän etuuden pois suurmyymälöiltä. Hän sillä myös tähdensi levon tärkeyden ymmärtämistä, että suurmyymälöissä on massoittain ihmisiä töissä ja heidän elämänsä muutetaan tällä lainsäädännöllä. Ihmettelen sitä, että hän tässä tapauksessa asettaa levon tärkeyden ainoastaan suurmyymälöiden työntekijöille, mutta ei huoltamoiden ja kioskien ja haja-asutusalueiden henkilökunnalle. Tässä on valtaisa ristiiri.

Ed. L a i t i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tätä kysymystä on jauhattu eduskunnassa vuosikymmeniä, näin historiankirjat kertovat. Taitaa olla niin, että aina 70-luvun alusta alkaen jokainen hallitus on tuonut eduskunnan käsitellyn liikeaikalain muutoksen. Ovat hallitukset olleet koostumukseltaan tai väriltään minkälaisia tahansa, ne ovat esittäneet, että kauppojen sääntelystä tulisi luopua.

Nykyinen kauppojen liikeaikalaki tuli voimaan 1994. Hyvin monet meistä muistavat, kun silloista lakiehdotusta, nykyistä lakia eduskunnassa käsiteltiin, miten se syntyi. Silloin Esko Ahon hallitus esitti, että kaupat voisivat vapaasti olla auki, mutta päädyttiin sellaiseen kompromissiin, joka aika tavalla tuli hyväksytyksi myös opposition puolella, myös silloisen sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän toimesta, ei täysin yksimielisesti, mutta joka tapauksessa. Sen hyväksyivät myös liikealan työntekijäliitto sekä

myös työnantajaliitto. Näyttää siltä, että myös kuluttajat, ainakin tämän johtopäätöksen voi tehdä heidän käyttäytymisensä pohjalta, ovat hyvin tyytyväisiä nykyiseen käytäntöön. Tosi-asiahan on se, että nykyisinkään kauppojen aukioloaikoja ei täysimääräisesti hyödynnetä.

Tästä johtuen tulee väistämättä kysymykseen, miksi lähteä muuttamaan nykyisiä. Haetaan kokemuksia, miten tämä laki nyt käytännössä toimii, ja tutkitaan asiaa joidenkin vuosien päästä uudestaan ja katsotaan, onko tarvetta muuttaa nykyistä lakia. Myönnän sen, että joitakin heikkouksia ja puutteita nykyisessäkin laissa on, mutta tällaista remonttia ei tarvitse tehdä. Kyllä tässä kysymys on siitä, että ollaan rähmällään aika tavalla markkinavoimien edessä. Nehän tätä kaikkein voimakkaimmin ajavat, kaupan työnantajaliitto, kaupan keskusliikkeet, suurmarketit, suurpääoma. Tässä kysymyksessä on tietysti sanottava, että kokoomus nyt on kyllä kumartanut suurpääomalle, mutta samalla myös sitten pyllistänyt pienyrittäjiin päin. Nimittäin kyllä se palaute, mikä meille kaikille on tullut kaupan pienyrittäjiltä, on hyvin yksisuuntainen ja yksituumainen. Älkää tehkö tällaista muutosta, älkää hyväksykö hallituksen ehdotusta.

Meidän on tunnustettava ja myönnettävä se, että hyvin monet kaupan pienyrittäjät ovat perheyrittäjiä, jotka tekevät jo hyvin pitkiä työpäiviä, kuutena päivänä viikossa pitävät kauppaa auki, ja sunnuntaina tietysti joutuvat myös yritysten asioihin puuttumaan, mutta eivät halua, että sunnuntaisin kauppojen aukioloja lisätään. Ei kuluttajien enemmistö myöskään tätä halua. Tämähän ei tuo heille ostovoimaa yhtään lisää. Tämä merkitsee sitä, että ne markat käytetään nyt vain sitten vähän eri tavalla.

Tämä ehdotus erittäin voimakkaasti kiihdyttää kaupan rakennemuutosta ja merkitsee sitä, että siirrytään yhä suurempiin kauppoihin. Jyväskylän seudulla tehtiin aivan hiljakkoin tutkimus siitä, miten kansalaiset kokevat automarketien tulon seutukunnalle ja toivovatko he, että automarketteja vielä sinne lisättäisiin. Ainoastaan 5 prosenttia asiakkaita oli sitä mieltä, että marketteja tulisi Jyväskylän seudulle lisätä.

On myös selvitetty sitä, mitä Jyväskylän seudulla on merkinnyt se, kun on useita automarketteja tullut. Se on merkinnyt pienkauppojen kuolemaa. Tämä siis nopeuttaa pienkauppojen kuolemaa. Näin tulee käymään, se kiihdyttää sitä. Samalla se merkitsee tietenkin sitä, että jos sunnuntaisin pidetään kauppiaa auki, niin kustannukset lisääntyvät. Se taas merkitsee sitä, että

paine hintojen kohottamiseen kasvaa. Näin on tosiasia. (Ed. Dromberg: Ruotsissa ei ainakaan ole tapahtunut niin!) — Ruotsissa viimeisten tutkimusten mukaan on käynyt sillä tavalla, että arkipäivänä on lyhennetty kauppojen aukioloaikoja, sunnuntaisin lisätty. — Samalla tämä merkitsee myös sitä, että jotta pystyttäisiin kustannusten kasvua hidastamaan, niin työsuhteiden rakenne oleellisesti muuttuu, tulee pätkätyötä, ne tulevat lisääntymään voimakkaasti, osa-aikaisuus kasvaa, (Ed. Dromberg: Hinnat eivät ole nousseet!) mikä merkitsee taas sitä, että työntekijän työaika muodostuu hyvin useista, ehkä 2—4 työrupeamasta, työpätkästä, jotta hän saa sen ehkä 6—8 tuntia työpäivänä täyteen. Kuitenkin on niin, että ei meillä ole lainsäädäntöä, sosiaaliturva näissä epätyypillisissä työsuhteissa ajan tasalla.

Voi vain kuvitella, mitä se merkitsee yhden työntekijän kohdalla. Hän tulee aamulla töihin kenties kahdeksaan, yhdeksään, on muutaman tunnin työssä, muutaman tunnin vapaana, taas 2—3 tuntia työssä, taas vapaana ja ehkä menee tunniksi sitten illalla vielä uudestaan. Itse asiassa koko päivän ajan olet työhön sidottu. Kuitenkin palkka, joka näissä osa-aikaisissa työsuhteissa on tavattoman pieni, pätkätyöissä erittäin heikko, maksetaan vain tehdyiltä työtunneilta. Siinä on ikään kuin varallaoloa, mutta varallaolosta ei makseta. Meillä on koke-musta muuten tällaisista työsuhteista jo linja-autoliikenteessä linja-autokuskiensa osalta. Kannattaisi muuten joskus haastatella linja-autokuskeja ja kysellä, miten heidän työpäivänsä aikana työaika kertyy.

Minusta tässä tilanteessa Paavo Lipposen muuten hyvä hallitus olisi tehnyt järkevästi, jos olisi vetänyt ehdotuksen eduskunnasta pois. Minusta tämä ei ole oikeata parlamentarismia, kun viime joulukuussa eduskunnan enemmistö hylkäsi lakiehdotuksen. Viisautta olisi ollut se, että siihen olisi tyydytty ja haettu, niin kuin mainitsin, nykylain pohjalta kokemuksia ja mahdollisesti joskus tulevaisuudessa palattu asiaan. Täysin käsittämätöntä mielestäni on se, että tästä tehtiin hallituskysymys. Kyllähän ihmiset tätä ihmettelevät, eiväthän he tätä ymmärrä alkuunkaan. Pellenähän he meitä pitävät. Mutta kun tästä on tehty hallituskysymys, tietysti sillä vakavuudella asia tulee eduskunnassa ja valiokunnassa käsitellä.

Itse olen edelleenkin sitä mieltä, että jos hallituksen ehdotukseen ei tule aivan oleellisia muutoksia, en voi olla tukemassa sellaista ehdotusta.

Ihan, puhemies, lopuksi, kun tätä kysymystä on myös perusteltu työllisyysin aika voimakkaasti, olen lukenut viimeaikaisia tutkimuksia, myös sen kauppa- ja teollisuusministeriön ja työministeriön teettämän selvityksen jnp. Luin myös viimeksi ilmestyneen Sami Kajalan selvityksen vähittäiskaupan aukioloaikojen vapautumisen työllisyysvaikutuksista. Yhteenvedossa hän toteaa seuraavaa: "Yhteenvetona Suomessa ja ulkomailla aukiolorajoitusten vaikutuksista tehdyistä tutkimuksista voidaan todeta, etteivät ne tue käsitystä vapaiden aukioloaikojen työllisyyttä parantavasta vaikutuksesta. Pikemminkin tilanne vaikuttaisi päinvastaiselta. Tutkimukset viittaavat siihen, että vapaat aukioloajat tehostavat vähittäiskaupan toimintaa siten, että työvoiman tarve vain pienenee." — Ei siis ole myöskään näitä perusteita olemassa, jotka liittyvät hallituksen perusteluihin.

Toivon, että nyt kun hallituspuolueiden eduskuntaryhmät ja ryhmän johdot käyvät neuvottelua asiasta, he päätyisivät neuvotteluissa sellaiselle kannalle, että pidetään nykyinen laki voimassa. Joitakin pieniä viilauksia voitaisiin tehdä, mutta ei vapaita kaupan aukioloaikoja.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Mitä tulee gallupeihin, niitä on luonnollisesti monenlaisia ja niitä on julkaistu tämänkin asian tiimoilta. Itse olen myös tehnyt gallupia. Olen haastatellut yrittäjiä ja työntekijöitä näistä asioista, tosin se on tuolla provinsseissa tapahtunut lähinnä. Siellä ei ole kukaan yrittäjästäkään puoltanut asiaa, puhumattakaan työntekijöistä. Toiselta puolelta itse olen aikaisemmassa työssä ollut vuorotyössä ja tunnen myös, mitä on olla viikonloppuisin työssä, mitä se merkitsee perhe-elämään ja muihin asioihin, joten se on myös tuttua asiaa.

Mitä tulee elintarvikkeisiin, esimerkiksi täällä on sanottu, että Suomi on pakastinkansaa. Se pitää paikkansa. Meillä on mahdollisuus elintarvikkeet hankkia. On puhtaasti järjestelykysymys, jos ne eivät pyhänä riitä. Itselläni on melkoinen perhe. Lapset ovat jo aikuisia. Heillä on perhettä ja he tulevat usein viikonloppuisin käymään kotona ja tulee paljon muitakin vieraita. Hyvin on eväs piisannut, kun on vain ajoissa mietitty, mitä tarvitsee varalla olla. Muita ostoksia en näe niinkään tärkeinä kuin elintarvikkeet, koska yleensä muut asiat hankitaan harkiten ja niitä on aikaa ostaa. Kyllä varmasti löytyy sellainen aika, jolloin on mentävä puotiin näissä asioissa.

Tämän lain kohdalla on eräs mielenkiintoinen kysymys tehty, jota en malta olla kommentoimatta. On kysytty, onko tästä laista tehty elämää suurempi kysymys. Mieleeni on noussut kysymys, mikä yleensä voi olla elämää suurempi asia. Vastaus on mielestäni varsin selvä. Tärkein ja suurin asia on sittenkin, missä ihminen viettää iäisyyden. Tämä on elämää suurempi kysymys. Joskus sanotaan, että kuolema on sellainen vakava ja tärkeä asia. Ei se ole, se on vain sellainen sinetti, joka sinetöi sen, mitä täällä eläessämme olemme tehneet, olemmeko täällä tehneet siunasta vai kirousta.

Tämäkin laki on sellainen elämän valinta, rikommeko elämää suojelevaa lakia: muista pyhitää lepopäivää. Täällä on haasteltu näistä asioista, mikä se lepopäivä on, onko se sunnuntai vai lauantai, sapatti vai mikä. Siitä jokainen voi ottaa omassa kirkkokunnassaan selvää. Jos joku tarvitsee, minä olen kyllä kahden kesken valmis näistä asioista keskustelemaan ja haastelemaan.

Kun me rikomme Jumalan lakia, me vedämme kirousta kansamme ylle. Olen miettinyt sitä, onko meillä syytä enää lisätä tällaista kuormaa kansamme ylle. Meillä on jo kova työttömyys, valtion velka jne.

Tämän lain puoltajat ovat painottaneet voimakkaasti vapautta. Ei saa holhota. Eikö holhous kuitenkin useasti ole ihan suotava asia? Minkä takia juuri tässä kohti otetaan, että kaiken pitäisi olla vapaata? Mihin vastuun painotus on jäänyt puoltajien taholta? Lain vastustajat kyllä ovat kantaneet huolta monin sanoin. On todettu, että työttömyys ei parane, taloudellisesti laki hyödyttäisi ilmeisesti vain suuria marketteja, pienet yritykset ja työntekijät kärsivät. Vaikka miinusmerkit ovat suuremmat kuin plussat, miksi lakia silti ajetaan voimakkaasti läpi?

Kysymys on: Turmellako säännöllinen lepopäivä? Hyökkäys lepopäiviä kohti on noussut esiin aina silloin tällöin, niin kuin täällä on esimerkkejä ollut. Muun muassa Ranskan vallankumoushan yritti tehdä kymmenpäiväistä työjaksoa, mutta pois siitä oli luovuttava ja palattava seitsenpäiväiseen jaksoon, koska ihmiset väsyivät siinä. Tämä on historiaa.

Laki ei myöskään parane kompromisseilla. Lain läpivienti vaikuttaisi vain eduskunnan arvovaltaan. Siksi paras esitys on vetää laki pois. Hallitus ei voi olla elämän lakien yläpuolella. Vastuu heikommista ja Jumalan lakien kunnioittamisesta ei ole holhoamista, vaan suurta viisautta.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kun olen sitkeästi kuunnellut tätä keskustelua täällä salissa, niin siitä on oppinut paljon enemmän kuin silloin, jos on aina joka välissä itse äänessä. (Ed. Kautto: Muistaisittepa itsekin!) — Minä yritän muistaa, ed. Kautto, tämän asian. Minä olen tullut vähän uskoon tässä asiassa.

Tässä asiassa on kaksi eri puolta. Toinen on kysymys siitä, onko hallitus tehnyt oikein vai väärin, kun on tuonut asian uudelleen eduskunnan käsittelyyn joulun alla tapahtuneen haverikin jälkeen. Toinen on sitten tietysti ydinkysymys siitä, miten tähän asiaan pitäisi lopullisessa päätöksenteossa suhtautua, hyväksyä vai hylätä uudelleen tänne tuotu esitys.

Omalta osaltani asia on täysin selvä. Siinä eivät auta minkäänlaiset kompromissit. Tässä asiassa tulen käyttäytymään samalla tavalla kuin ennen joulua ja se perustuu kovin yksinkertaisiin asioihin. Ensinnäkään tästä ei ole minkäänlaista taloudellista hyötyä sen paremmin yhteiskunnalle kuin näille firmoille ja liikkeillekään. Toisekseen tämä ajaa tietyn kokoisten liikkeiden omistajat uskomattoman vaikeaan asemaan. Jo tänä päivänä he nousevat kuutena päivänä viikossa kello viiden kuuden aikaan aamulla, tulevat liikkeisiinsä, asettavat ne palvelukuntoon, illalla taas toisinpäin, niin että he pääsevät joskus kymmenen, yhdentoista aikaan takaisin kotiinsa. Jos tässä ei tule lainkaan katkoa viikoittain, se on samaa amok-juoksua ja sitä ei kukaan kestä. Se on täysin mahdottomuus.

Kolmanneksi myös tietysti vanhakantaisena ihmisenä näen, että yhtenä päivänä viikossa yhteiskunnan pitäisi rauhoittua. Pitäisi voida kävellä kadulla vapaasti niin, että ei kuule tavaratalon ovesta musiikinsointia ja houkutusia tulla tuhlailemaan rahojaan tai katselemaan tavaroita. Kyllä pyhän täytyy olla pyhä, perustuu se sitten Mooseksen kirjaan, Vanhaan testamenttiin tai mihin hyvänsä juutalaisiin perinteisiin. Se on minulle toisaalta yhdentekevää.

Mitä tulee sitten tähän, että Lipposen hallitus toi asian uudelleen eduskuntaan, niin kyllä minä vähän väitän, että mikä hallitus tahansa tällaisessa tilanteessa olisi harkinnut näin tehtävän, vaikka sitä nyt ollaan niin tekopyhiä tänä päivänä. Ensinnäkin Lipposen hallituksessa tämä päätös liikkeiden aukioloajasta tapahtui yksimielisesti. Tosin väitetään, että muut kuin kokoomus eivät tunteneet kovin suuria intohimoja tähän suuntaan, mutta monipuoluehallituksessa tietysti pyritään vaikka vastenmielisestikin kuulemaan myös näkemyksiä laidasta laitaan.

Mitä täällä eduskunnassa sitten tapahtuu, niin minun mielestäni Lipposen hallitukselle se oli vahinko. Se oli vahinko sillä tavalla, että Lipponen luotti liian paljon hallituksen leveisiin harpuihin, toisin sanoen siihen, että sillä on 3/4 tämän eduskunnan kansanedustajista takanaan. Lipponen ilmeisesti näki, että muutaman edustajan sinnittely sinne taikka tänne ei asiaa kaada, ja asiaan suhtauduttiin tietyllä tavalla välinpitämättömästi. Kävi vähän samalla tavalla kuin kissalle, jos olette nähneet maalla, kun se ottaa elävän hiiren kiinni ja lähtee leikkimään, päästää sen aina vähän kauemmas ja kauemmas kuin unohtaen ja hyökkää perään, mutta sitten käy loppujen lopuksi sillä tavalla, että hiiri pääseekin liian pitkälle ja pääsee aitan alle ja kissa ei enää pääsekään perään. Tässä kävi vähän samalla tavalla Lipposen hallitukselle.

Olemmehan me täällä nähneet oppositiosta katsellen, miten hallitusryhmien sisäinen yhtenäisyys on pikkuhiljaa rapistunut. Eihän täällä oppositio enää taistele hallitusryhmien kanssa, vaan hallitusryhmät tappelevat keskenään yli opposition, kokoomus ja vasemmistopuolueet. Pikkuhiljaa tämä yhtenäisyys on rapautunut, mutta se on rapautunut jo niin pitkälle, että tässä tapauksessa Lipponenkaan ei uskonut, että näin käy. Näin vain kävi. Kansanedustajat olivat puhelinkopeissa, booleilla ja missä muualla karkuteillä, ja sitten kävi tällainen tapaus, jota ei olisi lainkaan uskonutkaan.

Tässä nyt joka tapauksessa ollaan, ja tässä on Lipposen hallituksella kolme mahdollisuutta. Yksi on se, että se voittaa äänestyksessä, joka aikanaan tulee, ja laki hyväksytään. Toinen on se, että vetää pois ehdotuksensa. Kolmas, ehdottomasti pahin, on se, että se häviää vielä toisen kerran täällä eduskunnassa. Se on kaikkein suurin katastrofi. Toinen, aikamoinen katastrofi on sekin, että se vetää sen täältä pois, mihin minä en lainkaan usko. Kolmas, Lipposen hallitukselle tietysti välttävä tulos on, että se voittaa täällä, mutta siitä huolimatta, vaikka se voittaisi asian täällä aikanaan kolmannessa käsittelyssä, se tulee jättämään hallituksen sisälle tietyn sairauden, tietyn bakteerin. Lipposen hallituksessa mikään ei palaa enää sille tasolle, kuin hallituksen ollessa aikanaan voimiensa tunnossa. Tämä on ollut paha haveri Lipposen hallitukselle, ja sillä tulee olemaan suuri merkitys.

Toisaalta kuitenkin, kun tällainen vahinko on tapahtunut, minä en pidä tätä niin luonnottomana, vaikka se onkin luonnotonta tällaisessa tapauksessa. Asia on tänne uudelleen tuotu ottaen

huomioon hallituksen sisäiset pelisuhteet ja sen, että aikanaan asiasta on yksimielisesti päätetty. Se on kuulunut tiettyyn suurempaan kokonaisuuteen, jota täällä tietysti arvostellaan. Ei ole oikeastaan Lipposen hallituksella ollut paljon muuta mahdollisuutta, kuin tuoda tänne esitys uudelleen.

Tulevaisuus näyttää, mikä näistä kolmesta vaihtoehdosta sitten tulee. Jos Lipponen, niin kuin toivotaan, häviää asian täällä, se on todella niin katkera pala, että sen jälkeen Lipposen hallitus tuskin pystyissä pysyy. Se kaatuu sitten muihin ristiriitoihinsa sen jälkeen.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. K a n k a a n n i e m i: Herra puhemies! Kauppojen aukioloasia on puhuttanut moneen kertaan ja pitkään. Tässähän on kysymyksessä alunperin syksyiltä kolmen asian koplaus, joka tämän ongelman pitkälti aiheutti, eli suurten hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajat pienten seurattessa kiltisti perässä koplasivat kolme lakia yhteen, kaksi budjettilakia ja tämän lain, joka ei ole budjettilaki.

On normaalia, perinteistä parlamentaarista käytöstä, että budjettilaeista tehdään paketti ja ne viedään läpi, koska aikataulu vaatii tällaista ja niistä tehdään kompromisseja, joiden perusteella ne sitten saadaan läpi. Mutta se on täysin historiallista ja ennenkuulumatonta ja mielestäni täysin tuomittavaa, että tällaiseen koplaukseen sisällytetään myös laki, joka ei ole budjettilaki, ja vielä laki, joka ei ole valtiontaloudellisesti eikä muutoinkaan mitenkään erityisen merkittävä, ei esimerkiksi tällä hetkellä työllisyyttä lainkaan parantava vaan huonontava laki, kun sentään maassa on työllisyyden ja yhteisvastuun hallitus. Tällainen koplaus on siis täysin käsittämätön ja johtaa sitten tällaiseen näytelmään, mitä täällä on nyt näytelty hyvin pitkään.

No, eduskunta hyväksyi ne kaksi budjettilakia silloin syksyllä ja tämä kolmas laki kaadettiin. Sen perusteena oli pitkälti myös se vanha kunioitettava periaate, että uskontoon ja alkoholiin liittyvät kysymykset eivät ole ryhmäkuriasioita, vaan ne ovat omantunnon kysymyksiä. Ja niin kuin tämäkin keskustelu on osoittanut, tässä kauppojen aukioloasiassa on paljon uskonnollisia tekijöitä mukana, eli tämä on meille monelle omantunnon kysymys, ja omantunnon kysy-

myksenä siitä ei pitäisi tehdä tällaista koplausta, ei käydä tällaista kauppaa, mitä täällä on käyty.

Siksi on erittäin ikävää, että asia täällä nyt tällä tavalla etenee. Eduskunnan suuri porukka oli silloin paikalla ja siitä enemmistö oli hylkäyksen kannalla, ja niin sitten tämä kaatui, ja välittömästi, toisin kuin muistaakseni ed. Hämäläinen totesi, että tämä vasta joskus myöhemmin tehtiin hallituskysymykseksi, saman tien tuli ilmoitus, että tämä on hallituskysymys, kun hallitus antaa uuden esityksensä heti välittömästi eduskunnalle vanhan kaaduttua ja vielä pilkulleen saman sisältoisenä. (Ed. Aura: Ei ole!) — No, jos siellä nyt pilkkua on vaihdettu, niin asiasisältö on täysin sama. — Kun siitä tuli hallituskysymys pääministerin tekemänä, niin siitä tuli samalla kiristykseen ja jossain mielessä jopa uhkailun kohde, ja se on meidän poliittiselle järjestelmällemme kohta-lokasta.

Eli mielestäni kaksi vakavaa menettelytapaan liittyvää ongelmaa tähän liittyy. Ensimmäinen on omantunnon kysymyksen tällä tavalla sitominen. Pelkään, että jos tässä näin annetaan mennä ja tapahtua, niin tätä tulee jatkumaan ja meidät sidotaan eri tavoin kaikenlaisissa asioissa omantunnon vastaisiin ratkaisuihin. Ja kun siihen liittyy toisaalta lisäksi hyvin arveluttava ja suorastaan tuomittava tapa ja menettely, että tästä on tehty hallituskysymys ja sillä yritetään kiristää ja uhkailla eduskuntaa, niin tämä on tältäkin osin hyvin, hyvin ikävä asia.

Täytyy muistaa myös tämän sisällön osalta vielä se, minkä jo aikaisemmassa puheenvuorossani olen tuonut esille, että 70 prosenttia kansasta on tutkimusten mukaan esitystä vastaan, haluaa pitää pyhäpäivät lepopäivinä. Ay-liike on laajasti vastaan. Yrittäjät, pienkauppiat ovat vastaan. Kirkko ja monet uskonnolliset yhdyskunnat ovat selkeästi ilmoittaneet, että ne eivät esitystä tue, vaan pitävät sitä virheellisenä. Edelleen, niin kuin mittausta osoitti, eduskunnan enemmistö on esitystä vastaan.

Kuitenkin hallitus tämän tänne toi ja nyt keskustelun aikana varsinkin tänään ja viime torstaina on varsin laajasti vaadittu, että hallituksen pitäisi vetää esitys pois. Niin kuin ed. Aittoniemi äsken totesi, sitä hallitus ei varmastikaan tee. Se on nyt sellainen arvovaltakysymys, ettei hallitus tällaiseen alistu. Se olisi sille tappio. Sellainen nöyrytyminen olisi tietysti hienoa, jos niin tapahtuisi, että tämä täälläkin laajasti tuomittu ja kertaalleen hylätty esitys vedettäisiin pois ja todettaisiin, että tuli liikaa hosuttua ja yön yli nukuttaminen olisi tuonut toisen tuloksen. Tämä vaihto-

ehto kuitenkin lieene poissa käytettävien keinojen joukosta.

Sitten joudumme sen asian eteen, onko eduskunnan tahto kaataa hallitus. Minun mielestäni ei tällä asialla pitäisi kuitenkaan hallitusta kaataa. Ei minulla tietenkään mitään erityistä rakautta tätä hallitusta kohtaan ole, mutta kyllä se voisi työtään tästä asiasta riippumatta jatkaa. Arvelen, että kokoomus, sosialidemokraatit, vasemmistoliitto, vihreät ja ruotsalaiset haluavat hallituksen jatkavan varsin laajasti. Nekin näyttävät haluavan, jotka ovat tätä nimenomaista lakiesitystä vastaan. Ollaan ihmeellisesti pättitilanteessa: Ilmeisesti eduskunnan enemmistö ei halua kaataa hallitusta mutta vastustaa tätä lakiesitystä, josta pääministeri arvovallallaan teki hallituskysymyksen. Olemme siis aika mielenkiintoisessa ja monimutkaisessa tilanteessa.

Miten tästä päästään? Ed. Aittoniemi mainitsi kolme vaihtoehtoa. Yksi oli pois vetäminen, josta todetaan nyt yhdessäkin, että se ei varmasti tule toteutumaan. Toinen on se, että eduskunta hyväksyy tämän. Mutta enemmistö oli ja näyttävät edelleenkin kannat olevan selkeästi ja jopa entistä laajemmin sitä mieltä, että tätä ei voida hyväksyä. Jos se hyväksyttäisiin, niin se olisi kansan enemmistön, se olisi kauppiaiden, kirkon ja monien muiden vastaavien tahojen mielipiteen vastaista. Olisi aika ihmeellistä, että eduskunta tekisi toisenlaisen ratkaisun, kun täällä puhuttiin, että kansan painostuksen edessä eduskunta tekee tällaisen ratkaisun. Minusta on ihan oikein, että kansan painostus otetaan huomioon. Se on väärin, että eduskunta hallituksen painostuksesta tekee kansan edun ja kansan tahdon vastaisia lakeja. Sitä minä en ymmärrä enkä hyväksy, että näin tapahtuisi.

Asia on siinä pisteessä, että esitys saattaa kaataa ja hallitus sen mukana. Sitä me emme välttämättä todellakaan toivo, vaikkei se Suomen kansalle erinomainen vahinko olisi. Ennustaisin, että likipitään samalta pohjalta syntyisi uusi hallitus. Ei tässä välttämättä saataisi mitään ihmeempiä aikaan, mutta uusia vaaleja ajatellen esimerkiksi näyttää olevan niin, että kristillinen liitto on ainoa velaton puolue, jollakin on 17 miljoonaa, jollakin vähän vähemmän, mutta velkaa kuitenkin. Ilmeisesti vaaleihin eivät tämän asian tähden puolueet kauhealla innolla olisi menossa, joten ei hallituksen kaataminen siinä mielessäkään niin kauhean tarpeellista olisi. Uusi hallitus olisi tietysti ihan paikallaan sen tähden, että se voisi rakentaa uuden hallitusohjelman ja ottaa siihen

asiat, jotka parantaisivat työllisyyttä, esimerkiksi yritystoiminnan edistäminen järkevällä ja vastuullisella tavalla. Paljon esityksiä on, mutta hallitus ei niissä pääse eteenpäin, kun se ei löydä yksimielisyyttä. Sen pitäisi tehdä uusi ohjelma ja toteuttaa asiat, mitä se vie eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Olen syvästi miettinyt tänä päivänä, millä tästä kuviosta päästäisiin kauniisti eteenpäin niin, ettei tapahtuisi arvovaltatappioita kenellekään tai että ainakin eduskunnan tahto voisi toteutua. Olen tullut siihen tulokseen, että tässä lähete keskustelussa olisi asia syytä jättää nyt pöydälle ja palata siihen vasta sitten, kun asia on rauhassa mietitty. Parasta olisi, että tähän palattaisiin aika tasan kahden vuoden kuluttua, helmikuussa 1999 juuri eduskuntavaalien alla, jolloin voitaisiin katsoa, viedäänkö se läpi vai eikö viedä, ja mahdollisesti jättää sitten raukeamaan vaaleihin. Näin ollen päästäisiin siihen, että hallitus ei siihen kaatuisi, koska keväällä 1999 se joutuu joka tapauksessa jättämään paikansa, ja asia poistuisi ja jäisi hautumaan tuonne, mihin se sitten jääkin, keskuskanslian arkistoihin niin pitkäksi aikaa.

Näin tapahtuen ei tätä huonoa hallituksen esitystä eikä ehkä vielä huononpaa kompromissia vietäisi läpi, vaan nykytilanne, joka on aivan tyydyttävä loppujen lopuksi, voisi jatkua. Se nykytilanne, jota kansan valtava enemmistö, jota ay-liikkeen enemmistö, jota yrittäjien enemmistö, jota kirkko ja mitä eduskunnan enemmistökin haluaa, jatkuisi.

Arvoisa puhemies! Saattaa olla niin, en tarkemmin tunne valtiopäiväjärjestystä, että asiaa ei voida jättää pöydälle ihan kuinka pitkälle tahansa. Mutta, herra puhemies, ehdotan, että esitys pantaisiin pöydälle tämän vuoden joulukuussa pidettävään istuntoon.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että asia pantaisiin pöydälle ensi torstain täysistuntoon.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Ala-Harjan ehdotusta.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kankaanniemen ehdotusta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päätyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kankaanniemi ed. Pehkonen kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi joulukuussa pidettävään täysistuntoon.

Ed. Ala-Harja on ed. Härmäläisen kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi torstain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska ed. Kankaanniemen ehdotus on valtiopäiväjärjestyksen 64 §:n vastainen, jonka mukaan asia on pantava pöydälle johonkin lähinnä seuraavista istunnoista, katson, että en voi ottaa äänestykseen ed. Kankaanniemen ehdotusta.

Puhemiehen menettely hyväksytään.

Ed. Ala-Harjan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi torstain täysistuntoon.

9) Hallituksen esitys laiksi vapaaehtoisista huutokaupoista annetun asetuksen ja lähempiä määräyksiä huutokaupantoinittajan-ammatin harjoittamisesta kaupungissa sisältävän julistuksen kumoamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 259/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 260/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Karpio: Arvoisa puhemies! Poliisin hallinnosta annetun asetuksen muuttamisesta tehty hallituksen esitys toteaa, että esitys mahdollistaa poliisikorkeakoulun perustamisen sisä-

asiainministeriön alaisuuteen poliisiopiston sijaan, mikä sinänsä on aivan kannatettavaa. Päälystön kouluttamisen kehittäminen on myönteistä, koska lainsäädäntö lisääntyy kaiken aikaa sekä rikollisuus kansainvälistyy ja ammattimaisuutta. Onkin hyvä, että poliisipäälystön tehtävissä olevien henkilöiden ammatillista osaamista lisätään muuttamalla opetus ammatillista korkeakoulututkintoa vastaavaksi tutkinnoksi. Toinen asia sitten on, voidaanko ammattikorkeakoulututkintoa missään olosuhteissa rinnastaa tiede- ja korkeakouluissa suoritettuun tutkintoon tai kehittää siihen rinnastettavaksi, vaikka opintojen sisältö opintoviikkoina laskettuna vastaisikin toisiaan.

Hallituksen esityksessähän ehdotetaan kuitenkin nyt kumottavaksi poliisin hallinnosta annetun lain 6 §:n 2 momentti, jossa on säädetty edellytykseksi poliisipäälystön virkaan oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Vajaa vuosi sitten, siis vuoden 96 maaliskuussa, me lähes keskusteluista päätimme, että kihlakunnanvirastoissa tai erillisvirastoissa poliisipäälystön viran edellytyksenä on voutien ja kihlakunnansyyttäjien tapaan oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Hallintovaliokunnassa käsittely tältäkin osin oli varsin perusteellista, ja totesimme mietinnössämme, ettei ole asiallisia perusteita säätää poliisipäälystön viran kelpoisuusvaatimuksia alemmalle tasolle kuin kihlakunnansyyttäjän ja voutien osalta tehdään. Tämä kohta myös istunnossa meni muistaakseni läpi keskusteluista.

Nyt kuitenkin tätä edellytystä ollaan muuttamassa, kun uusimuotoisen poliisipäälystötutkinnon suorittanut henkilö voi Turun tai Tampereen yliopistossa suorittaa hallinto- ja valtiotieteen kandidaatin tutkinnon. Pitemmällä aikavälillä poliisihallinnon ylimmät virat täytetään siis ammatillisen linjan kautta tulleilla kandidaateilla, jotka eivät ole suurimmalta osin juristeja. Kyseiseen tilanteeseen tullaan vääjäämättä myös, kun poliisipäälystökoulutuksen suorittaneilla poliisimiehillä on jo virka organisaation sisällä, jolloin he saavat luonnollisesti etusijan täytettäessä mahdollisesti avautuvaa poliisipäälystön vakanssia. Onko tämä tarkoituksenmukaista ja järkevää, sitä sopii pohtia perusteellisesti jo valiokuntatyöskentelyssä. En välttämättä väitä, että hallituksen esitys on huononnut nykyiseen verrattuna, mutta kovin vähän on aikaa siitä — vajaa vuosi — kun päätimme kelpoisuusvaatimuksista toisin.

Voidaan myös oikeutetusti kysyä, mitä haitta-vaikutuksia olisi järjestelmässä, jossa suurin osa

organisaation ylimmistä viroista täytetään talon sisältä ammatillisen linjan kautta tulleilla henkilöillä. Myönnettävä toki on, ettei esimerkiksi oikeustieteen kandidaatin tutkinto välttämättä johda poliisipäällikön virkaa täytettäessä aina hyvään lopputulokseen, mutta joka tapauksessa valiokuntatyöskentelyssä kannattaa paneutua tähän kohtaan perusteellisesti.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Karpio on juristien vankkumaton puolestapuhuja, ja tässäkin tapauksessa hän katsoo, että sellainenkin juristi, jolla ei ole mitään muuta kokemusta kuin että hän on istunut oppikoulun jälkeen yliopiston penkillä, on parempi poliisipäällikön virkaan kuin sellainen henkilö, joka nuoremasta konstaapelista alkaen on kulkenut kaikki portaavat ylentyen poliisiuralla ja sen jälkeen suorittanut nyt tarkoitettua korkeakoulututkinnon, josta saanut mainitun maisterin pätevyyden. Jokainen varmasti ymmärtää, kumpi on parempi poliisipäällikön virkaan, tällaisen pitkän kokemuksen jälkeen korkeakoululoppututkinnon suorittanut henkilö vai sellainen juristi, joka on oppikoulun jälkeen istunut yliopiston penkillä ja kävelee sieltä suoraan kihlakuntaan. Se on itsestäänselvää. Mielestäni ed. Karpio, jota suuresti arvostan näkemyksiltään ja muuten, tässä asiassa on pahasti hakoteillä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 11) asia.

12) Hallituksen esitys laiksi eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä annetun lain muuttamisesta ja laiksi rikoslain 46 luvun 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 262/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

13) Hallituksen esitys yliopistolaiksi ja laiksi yliopistolain voimaannaposta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 263/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. M. Pietikäinen: Herr talman! Som medlem av den parlamentariska utbildningskommissionen, som avgav sitt betänkande i mars 1996, har jag med spänning väntat på regeringens proposition med förslag till universitetslag.

Låt mig genast med tillfredsställelse konstatera att alla de viktiga huvudlinjer, som kommissionen föreslog, finns med också i regeringens propositionen.

Maaliskuussa 1996 mietintönsä jättäneen parlamentaarisen koulutustoimikunnan jäsenenä olen odottanut jännityksellä hallituksen esitystä yliopistolaiksi. Haluan heti aluksi todeta tyytyväisyyteni siihen, että kaikki toimikunnan esittämät merkittävät päälinjat sisältyvät myös hallituksen esitykseen.

Nyt 20 yliopistolakia on koottu yhdeksi ainoaksi laiksi, mikä takaa suuremman joustavuuden ja paremmat kehittämismahdollisuudet. Tämän mukaisesti toivonkin, että hallitus toteuttaa myös toimikunnan ehdotuksen yhden ainoan yliopistoasetuksen antamisesta. Korkeakoulukohtaisten määräysten tulisi puolestaan sisältyä yliopistojen omiin johtosääntöihin, joita yliopistot voivat tarvittaessa muuttaa itsenäisesti.

Yliopistojen itsenäisyys turvataan laissa. Rehtorinsa yliopistot valitsisivat itse 5 vuoden toimikaudeksi. Lisäjoustoa tarjoaa mahdollisuus rehtorin valitsemiseen oman korkeakoulun piirin ulkopuolelta. Yliopiston hallitukseen voidaan myös valita henkilöitä, joilla ei ole kytkeä yliopistoon. Kyseeseen voisi esimerkiksi tulla henkilöitä kulttuuri- tai elinkeinoelämästä.

On ilahduttavaa todeta, että tärkeä periaate opetuksen maksuttomuudesta korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa sisältyy ehdotukseen.

Herr talman! Landets tvåspråkighet beaktas på ett förtjänstfullt sätt. Det slås bl.a. fast att

undervisnings- och examensspråken vid Helsingfors universitet, Tekniska högskolan, Bildkonstakademien, Sibelius-Akademien, Konstindustriella högskolan och Teaterhögskolan är finska och svenska. Undervisnings- och examensspråket vid Åbo Akademi och Svenska handelshögskolan samt Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet är svenska.

Om Åbo Akademi konstateras bl.a. att akademien särskilt skall tillgodose den svenskspråkiga befolkningens behov av utbildning och forskning samt i sin verksamhet beakta landets tvåspråkighet.

I fråga om Helsingfors universitet finns det särskilda bestämmelser om svenskspråkiga professorstjänster, om en samordningsnämnd för den svenska undervisningen och om utbildning av personer som kan svenska inom vissa ämnesområden.

Hallitus on päinvastoin kuin parlamentaarinen toimikunta halunnut rajoittaa opiskelijoiden valinnan mahdollisuuksia ottamalla 18 §:ään seuraavan sanamuodon: "Opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan."

Toivon sivistysvaliokunnan selvittävän tarkkaan tällaisen sanamuodon vaikutukset. Elämehän yhteiskunnassa, jossa tieto ja monipuolinen osaaminen käy yhä tärkeämmäksi. Tämän päivän nuoret joutuvat ottamaan huomioon, että yksi loppututkinto ei riitä taisteltaessa paikasta työmarkkinoilla. Sen vuoksi onkin yhä tavallista, että esimerkiksi heti ylioppilaaksi pääsemisen tai varusmiespalveluksen jälkeen omistetaan useita kuukausia, jopa kokonainen vuosi pääsykokeisiin lukemiseen. Jotkut nuoret onnistuvat saamaan tilapäistöitä tänä aikana. Toiset taas omistautuvat tenttikirjoilleen kokoaikaisesti. Monet osallistuvat tämän jälkeen kahteen pääsykokeeseen. Kyse voi olla esimerkiksi taloustieteen opinnoista ja oikeustieteestä. Jos opiskelija onnistuu pääsemään kahteen koulutukseen, molempien vastaanottaminen ei saisi mielestäni olla mahdotonta. On varmasti viisasta säätää opintojen aloittamisesta vain yhdessä aineessa ensimmäisenä opintovuotena, mutta opiskelijan tulisi voida laajentaa opintojaan seuraavana vuonna joutumatta osallistumaan uudestaan samaan pääsykokeeseen, josta hän on selvinnyt vuotta aiemmin.

Uskon, että käytännössä tämän toteuttamiseen on luotavissa menettelytapoja esimerkiksi siten, että opiskelija anoisii hyvissä ajoin lykkäys-

tä vuodeksi, jotta toinen opiskelija puolestaan pääsisi aloittamaan opintonsa. Kehotankin valiokuntaa miettimään vaihtoehtoisia ratkaisuja tähän asiaan.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Nyt lähetekeskustelussa oleva esitys yliopistolaiksi on ensimmäinen osa niin sanotusta koulutuksen lainsäädännön kokonaisuudistuspaketista. Tuon kokonaisuudistuksen perusajatuksen voi mielestäni kiteyttää niin, että kyse on tavallaan mahdollistavasta, erilaisia järjestämistapoja sallivasta lainsäädännöstä, ei niinkään ylhäältäpäin lähtevästä järjestelmien muutoksesta. Tämä sama perusidea näkyy mielestäni hyvin myös tässä ehdotuksessa uudeksi yliopistolaiksi.

Mielestäni lakiehdotus on varsin onnistunut, ja se onkin saavuttanut yliopistojen piirissä kohtuullisen hyvän vastaanoton. Tässä yliopiston toimivaltaa sen sisäisissä asioissa lisätään niin, että yliopisto voi aiempaa vapaammin päättää oman hallintonsa järjestämisestä sekä tiedekunnista ja muista vastaavista yksiköistä. Laki myös mahdollistaa ulkopuolisten osallistumisen yliopiston hallintoon mutta ei mitenkään velvoita siihen. Samoin rehtori voidaan nimittää myös yliopiston ulkopuolelta tai kansleri nimittää yhteiseksi useammalle yliopistolle, jos näin yliopiston sisällä halutaan.

Yliopistojen kannalta olennaiset perusasiat eli autonomia sekä tieteen ja tutkimuksen vapaus on selkeästi kirjattu uuteen lakiin. Pidän perusteltuna myös sitä, että opetuksen ja tutkimuksen arviointi on lakitasolla kirjattu osaksi yliopistojenkin toimintatapaa. Yliopistojen kohdalla tietysti juuri autonomian näkökulmasta itsearviointilla pitää olla hyvin keskeinen paino.

Opiskelijoiden kannalta tilannetta selkeyttää se, että perusopetus yliopistossa säädetään maksuttomaksi. On arvokasta, että tämä tärkeä tasarvon periaate on lakiin selkeästi kirjattu. Näin ollen uusi yliopistolaki ei sinänsä pakota yliopistoja muuttamaan toimintaansa tai hallintoaan millään tavalla mutta antaa mahdollisuuksia uudellaisiin järjestelyihin.

Kun nyt jokaisella yliopistolla on ollut oma lakinsa, niin tähän uuteen yliopistolakiin on siis yhdistetty kaikkiaan 20 nykyisen erillisen lain sisältö. Lain 1 §:ssään on lueteltu, mitä yliopistoja maassa on ja mitä yliopistoja laki koskee. Uuden yliopiston perustaminen tai nykyisten yliopistojen uudelleenjärjestely siis vaatii edelleen lainmuutosta. Mielestäni tämä lähestymistapa on perusteltu.

Selvitäänkö sitten myös yhdellä asetuksella vai tulisiko jokaiselle yliopistolle olla oma asetuksensa? Tuohon kysymykseen en ole kyennyt aivan lopullista kantaa määrittämään. Mielestäni sivistysvaliokunta voi ja sen tulee tätä asiaa työssään pohtia. Saattaa olla niinkin, että yliopistojen toiminnan luonteen ja koon erot voivat edellyttää yliopistokohtaisia asetuksia. Ainakin yliopistojen ja ylioppilaskuntien lausunnot, joita on annettu lakia valmistelleen parlamentaarisen toimikunnan mietinnöstä, viittasivat kovasti tähän suuntaan.

Eniten kritiikkiä tätä lakiehdotusta kohtaan on esittänyt Helsingin yliopisto. Kritiikin kärki on ollut sikäli mielenkiintoinen, että toisaalta autonomian ja toisaalta oman sisäisen toimintansa vakauden nimissä Helsingin yliopisto on vaatinut yksityiskohtaisempaa lain ja asetuksen tasoista säätelyä omasta sisäisestä hallinnostaan ja organisaatiostaan. Hallitusmuodon 77 § edellyttää Helsingin yliopiston mielestä, että sen organisaation keskeiset piirteet on säädettävä asetuksella, eikä yliopiston sisäinen johtosääntö voi täyttää tätä tehtävää. Yliopisto näyttää jollakin tavalla siis epäilevän sisäisen päätöksentekonsa vakautta ja järkevyyttä.

Perustuslakivaliokuntakin voi tietenkin näitä Helsingin yliopiston huolia tutkia ja sivistysvaliokunta tätä asiaa selvittää, mutta mistä syystä Helsingin yliopiston sisäinen elämä olisi sitten niin paljon epävakampaa kuin vaikka Tampereen tai Turun yliopiston, etteikö saman tyyppinen väljyys tai säätely voisi soveltua myös Helsingin yliopistolle. Varmasti taustalla on se, että Helsingin yliopistossahan tavallaan tähän uuteen hallintoyhteistämiseen, muun muassa tähän ns. kolmikanta-ajatteluun, kaiken kaikkiaan siirryttiin niin paljon myöhempään kuin muissa yliopistoissa, elikkä vasta 90-luvun alussa, että ilmeisesti tämä tilanne aiheuttaa vielä jonkinlaista epäselvyyttä tai epävarmuutta yliopiston sisällä sen omasta toimintakulttuurista.

Ed. M. Pietikäinen jo kiinnitti täällä huomiota tähän yliopistolakiin valmistelevan toimikunnan työn jälkeen tulleeeseen lisäykseen, jossa opiskelijan mahdollisuuksia hakeutua useampaan yliopistoon rajataan. Olen ed. Pietikäisen kanssa tästä aivan samaa mieltä, että ei ole järkevää rajata opiskelijoiden mahdollisuuksia. Esimerkiksi täällä Helsingin seudulla on varmasti monia mahdollisuuksia opiskella myös kahta tutkintoa yhtä aikaa. Ja aina eivät myöskään yliopistojen yhteistyömenettelyt ole niin hyvin ajan tasalla, että ne mahdollistaisivat sitä kautta suoraan

opiskelijoiden erilaiset valinnat. Toivon, että sivistysvaliokunta tätä asiaa vakavasti miettii.

Laissa on säädetty myös ylioppilaskuntien ns. pakkojäsenyydestä. Pidän tätä perusteltuna. Ylioppilaskunnat eivät ole ns. aatteellisia yhdistyksiä, vaan julkisoikeudellisia yhteisöjä, jotka hoitavat myös yliopistoyhteisön sisällä monia tärkeitä tehtäviä, jolloin on aivan niiden toiminnan kannalta olennaista, että kaikki opiskelijat ovat ylioppilaskunnan jäseniä. Tässä on kyse vähän samasta asiasta kuin siitä, että kunnan jäsenyys olisi vapaaehtoinen. Lähemmehän myös siitä, että kaikki kuntalaiset, jotka kunnassa asuvat, ovat kunnan jäseniä.

Yliopistoissa erittäin ajankohtainen asia on tämän uuden lain ohella rahoitusjärjestelmien uudistaminen. Suuntana on ollut se, että yhä enemmän yliopistojen rahoitus määräytyisi niissä suoritettujen tutkintojen lukumäärien mukaan. Tässä asiassa mielestäni opetusministeriön tulisi olla tarkkana, että ei jouduttaisi sellaiseen tilanteeseen, että vain tutkintojen määrä sinänsä tulisi yliopistojen toiminnan kannalta ratkaisevaksi, vaan ennen kaikkea tutkimuksen ja opetuksen laatuun kiinnitettäisiin entistä enemmän huomiota.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa puhemies! Nyt lähetekeskustelussa oleva yliopistolaki on monessa suhteessa tavattoman merkityksellinen. Ensinnäkin se tulee korvaamaan, kuten täällä on jo todettu, noin parikymmentä voimassa olevaa lakia. On ehkä paikallaan, syytä todeta se, että tätä lakia eivät alunperin yliopistot ole itse halunneet eivätkä esittäneet. Lain valmistelupaineet tulivat muualta. Laki onkin matkan varrella huomattavasti parantunut nimenomaan jos sitä verrataan parlamentaarisen työryhmän esitykseen. On onni, että yliopistot ovat saaneet olla myöhemmässä vaiheessa lain valmistelussa mukana. Nyt, kuten yliopistojen puolelta on todettu, laki on siedettävässä muodossa.

Tässä laissa on monia tärkeitä periaatteita, kuten korkeakoulujen itsehallinnon lujittaminen, ilmaisen opetuksen takaaminen, arvioinnin tuominen lainsäädäntötasolle, yhteistyön lisääminen jne. Nämä kaikki ovat varsin kannatettavia ja varmasti on paikallaan, että laissa näistä on periaatteet kirjoitettu.

Arvoisa puhemies! Toivoisin sivistysvaliokunnan edellä mainittujen asioiden ohella keskittyvän vielä eräiden asioiden selvittelyyn. Ensinnäkin tässä lain perustelujen alkupuolella koroste-

taan aivan oikein yliopistojen itsehallintoa, sitä että yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta ja myös huolehtia opetuksen vapaudesta. Laissa ehdotetaan säädettäväksi sekä tutkimuksen että opetuksen vapaudesta, myös luonnollisesti opetuksen julkisuudesta. Edelleen yliopiston itsehallinnon keskeisenä periaatteena on se, että tutkimusta ja opetusta koskevat päätökset tehdään tulevaisuudessa yliopiston omissa hallintoelimissä, lailla ja asetuksella annettujen säännösten puitteissa luonnollisesti.

Yliopistojen piirissä on pitkään kaivattu lisääntynyttä itsehallintoa. Verrattuna 70- ja 80-lukuihin ollaan nyt todella aivan uudessa tilanteessa. Aikaisemmin esimerkiksi eduskunta on virkojen nimiketarkkuudella säättänyt yliopistojen sisäiseen autonomiaan kuuluvista asioista.

Kuitenkin syntyy mielestäni pieni ristiriita siinä, että yliopistojen toiminnan ohjaus tapahtuu hyvin vahvasti opetusministeriön tulossopimusten ja niihin sisältyvien tavoitteiden kautta. On tunnettua, että raha ratkaisee monessa. Kun on niukkuudesta kyse, niin juuri tulossopimusten ja tavoitteiden asettamisella opetusministeriö voi tulevaisuudessa säädellä kovinkin paljon yliopiston sisäiseen autonomiaan kuuluvista asioista, esimerkiksi juuri siitä, mitä yliopistossa opetetaan ja tutkitaan. Minusta on hieman ristiriitaa havaittavissa yhdessä hyvin oleellisessa periaatteessa. Ehkä sivistysvaliokunta tätä pohtii ja löytää siihen joitakin hyviä ohjeita. En pidä sitäkaan oikein hyvänä, että opetusministeriölle noin virkamiestasolle siirtyy kovin paljon yliopiston toimintaa ajatellen tärkeitä tavoitteenasettelumahdollisuuksia.

Laissa on, kuten täällä jo tuli myös hiukan esille, erittäin hyvin turvattu maamme ruotsinkielisen vähemmistön asema. Ehkä valiokunta voisi selvittää sitä, miten saamenkielisten opiskelijoiden pääsy yliopistoihin turvattaisiin ja antaa siitä joitakin vihjeitä ja ohjeita yliopistoille. Meillä on jonkinlaisia kiintiöitä jo nyt ollut käytössä ja niillä on selvästi päästy hyvin tuloksiin. Myös kansainvälisesti tähän on kiinnitetty myönteistä huomiota.

Positiivisena asiana pidän myös sitä, että ulkopuolisilla on lain kautta tulevaisuudessa mahdollisuus osallistua yliopistojen kehittämiseen yliopistojen niin sitä halutessa. On aivan varmaa, että ulkopuoliset tahot voivat antaa yliopistoille hyvinkin paljon arvokasta mietittävää ja olla yhteistyössä mukana.

Täällä myös kiinnitettiin huomiota lain 5 §:ään, arviointiin yliopistoissa. Tämä on hyvin

vaikea asia. Nyt jo tiedämme sen, että yliopistoista on esitetty perusteltua kritiikkiä tähän mennessä tehtyä arviointia kohtaan, kuten myös niistä kriteereistä, joita nykyään käytetään yliopistojen rahoitusta säädeltäessä. Näissä molemmissa katson itse, että ei olla vielä onnistuttu löytämään sellaista tasapainoa, joka tyydyttäisi eri osapuolia. Arviointityön kehittäminen, sekä ulkopuolisen että yliopiston sisäisen arviointityön tekeminen ja kehittäminen on äärettömän tärkeätä, samoin kuin myös uusien rahoituskriteerien löytäminen.

Kuten ed. Aula totesi, Helsingin yliopisto on onnistunut säilyttämään laissa omia erityispiirteitään. Siitä huolimatta näyttää siltä, että sieltä tulee edelleen kritiikkiä. On varmasti paikallaan kysyä, miksi Helsingin yliopisto on erityisasemassa. Muutama yksityiskohta tulkoon tässä esimerkinomaisesti mainituksi. 20 §:hän antaa Helsingin yliopiston kanslerille puhevallan valtioneuvostossa silloin, kun yliopiston asioita käsitellään. Kun itse seurasin jonkin aikaa tätä pykälää käytännössä, en oikein löydä enää tänä päivänä järkeviä perusteita sille, että yksi yliopisto on valtioneuvostotasolle suorassa yhteydessä. Yhtä hyvin voisimme kysyä, minkä takia muilla yliopistoilla samaa oikeutta ei ole.

Arvoisa puhemies! Vielä eräaseen seikkaan toivoisin valiokunnan paneutuvan. Se on harjoittelukoulujen asema. Meillä on ollut välillä sellaista mielipidetä vallalla, että harjoittelukouluja maassamme ei välttämättä enää tulevaisuudessa tarvittaisi. Nyt tässä lakiesityksessä on kuitenkin ratkaistu asia niin, että harjoittelukoulut kuuluvat yliopistoihin silloin, kun siellä opettajankoulutusta järjestetään, tai voivat kuulua. Minusta 39 § on varsin väljästi muotoiltu. Se antaa ymmärtää, että opetusharjoittelua ja opettajankoulutusta voisi toteuttaa yliopistoissa myös ilman omia harjoittelukouluja. Kuitenkin suomalainen käytäntö on osoittautunut erittäin hyväksi. Siitä on käytännössä mielestäni vain positiivisia kokemuksia. Toivon, että valiokunta tätä asiaa tarkastelee myös erityisen syvällisesti ja mahdollisesti siitä kannanottonsa sanoo aikaan eduskunnalle.

Opetusministeri Heino: Arvoisa puhemies! Yliopistojen toimintaympäristö ja yliopistoihin kohdistuvat vaatimukset ovat voimakkaasti muuttuneet niistä ajoista, jolloin perinteiset akateemiset hallintomallit luotiin. Kansainvälisessä yliopistokeskustelussa viitataan usein siihen, että yliopistoihin kohdistuneet odo-

tukset ovat lisääntyneet paljon nopeammassa tahdissa kuin yliopistot ovat pystyneet näihin odotuksiin vastaamaan. Usein on todettu, että yliopistojen perinteiset rakenteet ja hallinnolliset toimintatavat eivät ole riittävästi muuttuneet vastaamaan uusiin tutkimuksen, opetuksen, kansallisen innovaatiojärjestelmän ja kansainvälistymisen tarpeisiin.

Yliopistojen antama opetus käy tällä hetkellä läpi suurta muutosvaihetta. Opetuksen laatu on ollut myös Suomessa arvostelun kohteena. Työelämä vaatii toisaalta syvällistä alakohtaista asiantuntemusta, mutta toisaalta yhä enemmän painotetaan yli oppiainerajojen menevää osaamista, oppimaan oppimista, menetelmällisiä valmiuksia, kansainvälisiä taitoja ja yhteistyökykyä. Yliopistoilta odotetaan korkealaatuista koulutusta, joka kuitenkin pitäisi antaa nykyistä lyhyemmässä ajassa. Niin ikään uusiin koulutustarpeisiin tulisi voida vastata nopeasti voimavaroja uudelleenkohdentamalla.

Lisäksi yliopistot ovat nykyisin kilpailutilanteissa. Ne ovat menettäneet aikaisemman korkeamman opetuksen monopoliasemansa. Ammattikorkeakoulut ja muut kolmannen asteen instituutiot antavat kilpailevaa koulutusta. Kansalliset rajat myös ylitetään. Yliopistot ovat osa kansainvälisiä korkeakoulumarkkinoita ja käyvät muiden maiden yliopistojen kanssa laatukilpailua.

Ehkä vieläkin nopeammin ovat lisääntyneet yliopistojen tutkimustehtävään kohdistuvat odotukset. Yhtäältä yliopistoilta edellytetään syvällistä ja korkealaatuista perustutkimusta ja tutkijakoulutusta, jotka vaativat pitkäjänteistä työtä ja riittävää vapautta. Toisaalta yhteiskunta ja kansalaiset odottavat yliopistojen ratkaisevan globaaleja, kansallisia ja alueellisia ongelmia. Niiltä toivotaan tutkimustuloksia, jotka voisivat muuttua tuotteiksi ja taloutta ja työllisyyttä parantavaksi tuotannoksi.

Tutkimustoiminnan kehitys on viime vuosina kulkenut monitieteisten tutkimushankkeiden suuntaan. Usein tutkimushankkeissa on myös useita eri osapuolia ja rahoittajia. Tutkimuksessa kansainvälisten tutkimushankkeiden osuus kasvaa voimakkaasti. Kaikkialla maailmassa yliopistojen on voidakseen pysyä huipulla tai päästä sinne pystyttävä kaikkinaiset rajat ylittävään yhteistyöhön. Omassa yliopistossa, yliopistojen välillä ja maiden välillä ei saisi olla esteitä, jotka haittaavat tätä yhteistyötä. Tutkimustyötä ei voi enää lokeroida minkäänlaisten hallinnollisten rajojen mukaan tapahtuvaksi. Tässäkin suhteessa

sa voidaan kysyä, luoko yksityiskohtainen hallintolainsäädäntö enemmän esteitä kuin tukee toimintaa.

Edellä mainitsemani tapahtunut tai tapahtumassa oleva kehitys on suorassa yhteydessä yliopistolainsäädäntöön. Kehityksen suunta ja uudet yliopistoihin kohdistuvat odotukset viittaavat siihen, ettei yksityiskohtainen ja hajanainen hallintolainsäädäntö vastaa ajan vaatimuksia. Valtiovallalla on yliopistojen kehittämisessä omat velvoitteensa, ja sillä on yliopistopolitiikan ohella erityinen vastuu yliopistojen yleisten toimintaedellytysten luomisesta. Tämä tarkoittaa ainakin asianmukaista rahoitusta, toiminnalle myönteistä yleistä ilmapiiriä ja lainsäädännöllistä perustaa, joka takaa yliopistoille riittävät toimintavapaudet vastata esille nouseviin haasteisiin.

Yliopistoilla on omat erityispiirteensä, joita tulee kunnioittaa, mutta on syytä selvästi todeta, että yliopistojen sisäisen hallinnon rakenne on perinteisesti kankeaa ja monet toimintatavat tästä syystä jäykkiä. Akateemisen yhteisön piirissä on myös suhtauduttu johtamiseen penseästi, vaikka yliopistoilta olisi tässäkin suhteessa voitava odottaa tiettyä edelläkävijän roolia. Toisaalta on todettava, että kysymys ei useinkaan ole siitä, etteikö yliopisto olisi halukas kehittämään johtamis- ja hallintojärjestelmiään, vaan siitä, että kehittämisen jarruna ovat lainsäädännön sitomat rakenteet, jotka eivät tue asiantuntijaorganisaation edellyttämiä toimintamuotoja.

Tietointensiivinen yhteiskunta rakentuu yhä enemmän matalaan asiantuntijaorganisaatioon, jolle ovat ominaisia joustavat rakenteet ja vähäinen hierarkia. On välttämätöntä, että yliopisto itse todellisenä tietointensiivisenä asiantuntijaorganisaationa myös rakentaa organisaatiotaan asiantuntijaorganisaatioksi hierarkkisen hallinto-organisaation sijasta. Voidaan hyvällä syyllä kysyä, eikö yliopiston työyhteisönä tulisi antaa kasvateilleen malli modernia yhteiskuntaa ja sen työelämää varten.

Suomen koulutusta koskeva lainsäädäntö on nykyisellään hajanaista, sisällöllisesti osittain vanhentunutta ja tarpeettoman yksityiskohtaista sekä nykyisiin vaatimuksiin ja hallintokulttuuriin soveltumatonta. Vaikka yliopistolainsäädännön uudistaminen on tarpeen jo pelkästään nykyisen lainsäädännön hajanaisuuden vuoksi, ehdotetun yliopistolainsäädännön päätavoitteena on lisätä ja vahvistaa yliopistojen itsehallintoa ja toimintamahdollisuuksia sekä selkeyttää niitä koskevat säännökset sellaisiksi, että niiden puit-

teissa yliopistot voisivat toimia mahdollisimman vapaasti ja tuloksellisesti.

Hallituksen esitys yliopistolaiksi liittyy opetusministeriön valmistelemaan koulutusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistukseen. Opetusministeriö asetti 9 päivänä syyskuuta 1993 hankkeen, jonka tehtävänä oli arvioida koulutusta koskevan lainsäädännön nykyinen rakenne ja sisältö sekä valmistella säädös- ja muut ehdotukset koulutusta koskevan lainsäädännön yhtenäistämiseksi ja pelkistämiseksi. Tämä työ valmistui tammikuussa 1995.

Hanke valmistui luonnokset hallituksen esityksiksi eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä yliopistolaiksi ja yliopistolain voimaannpanosta annettavaksi laiksi. Yliopistolakiehdotuksessa ehdotettiin yliopistoja ja korkeakouluja koskevan lainsäädännön kokoamista yhteen lakiin ammattikorkeakouluja lukuun ottamatta.

Jatkovalmistelua varten opetusministeriö tammikuussa 1995 asetti parlamentaarisesti kokoonpannun toimikunnan, jonka tuli edellä mainitun hankkeen työn pohjalta selvittää koulutusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksen toteuttamisen edellytykset, arvioida esitettyjen sisällöllisten uudistusten toteuttamista ja jatkaa aiempaa selvitystyötä ja uudistuksen valmistelua. Toimikunta luovutti mietintönsä maaliskuussa 96. Toimikunta päätyi hankkeen tavoin edellä mainittuihin kahteen hallituksen esitykseen. Nyt käsissämme oleva hallituksen esitys perustuu toimikunnan ehdotukseen.

Valtiovalta on perinteisesti ohjannut yliopistojen toimintaa korkeakoulupolitiikan tavoitteenasetteluin, säädöksin ja muin normein määrärahoilla ja näiden kohdentamisella sekä henkilöstöhallinnollisin toimin. Viime vuosina valtiovaltan yliopistoihin kohdistamaa ohjausta on määrätietoisesti kehitetty strategiseen suuntaan. Samalla on pyritty takaamaan yliopistojen toiminnalle riittävä taloudellinen perusta. Kuluvan vuoden alussa voimaan tullut laki korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain muuttamisesta takaa yliopistojen toimintamenoihin tarkoitetun määrärahan korottamisen vuosittain vähintään määrällä, joka vastaa palkkasopimuksista aiheutuvaa palkkakustannusten nousua. Hallituksen viime syksynä päättämä tutkimuksen rahoitusohjelma luo myös osaltaan taloudelliset edellytykset tutkimuksen määrän ja laadun merkittävälle parantamiselle.

Uusi tilanne on edellyttänyt yliopistojen oman päättävällän ratkaisevaa lisäämistä. Aikai-

semmasta joustamattomasta, käyttötarkoituksen mukaisesta budjetoinnista on siirrytty toimintamenobudjettiin, jossa määrärahat osoitetaan yliopistoille kokonaisuutena ja ne ovat yliopiston itsensä kohdennettavissa tarpeidensa mukaisesti. Uusi virkamieslainsäädäntö ja muut uudistukset ovat antaneet yliopistoille vapauden virkoja ja palkkauksia koskeviin järjestelyihin. Yliopisto itse perustaa tai lakkauttaa virkansa ja järjestää niiden palkkauksen. Yliopisto myös täyttää virkansa omilla päätöksillään. Poikkeuksen tästä muodostavat professorin virat, mutta myös niiden täyttäminen on tarkoitus siirtää yliopistojen itsensä tehtäväksi.

Päätösvallan siirtäminen yliopistoille ja opetusministeriön keskittyminen lähinnä strategiseen ohjaukseen edellyttää kokonaan uudenlaisia yliopistojen toiminnan ohjauskulttuuria. Opetusministeriö on yhdessä korkeakoulujen kanssa kehittännyt normiohjaukseen, määrärahojen kohdentamiseen ja henkilöstöpolitiikan kontrolliin perustuneen hallinnollisen ohjauksen tilalle uuden järjestelmän. Se perustuu ministeriön ja yliopistojen väliseen tulosneuvotteluprosessiin, joka päättyy yliopistojen kanssa tehtäviin tulossopimuksiin.

Olenneisen osan uutta ohjausjärjestelmää muodostaa yliopistojen toiminnan arviointineettely, jossa niillä itsellään on aivan keskeinen rooli. Arviointi voi kohdistua muun muassa laadullisiin ja määrällisiin tuloksiin sekä toimintaprosesseihin ja johtamiseen. Yliopistojen arviointia tukemaan ja avustamaan on vuoden 1996 alusta lukien perustettu korkeakoulujen arviointineuvosto, joka arvioinnin riippumattomuuden takaamiseksi on irrotettu opetusministeriön välittömästä toiminnasta. Yliopistot ovat velvollisia osallistumaan myös ulkopuoliseen arviointiin. Arviointien tulokset tulee julkistaa.

Uusi ohjausmalli ei ole vielä täydellinen, ja sitä on myös arvosteltu. Suomen korkeakoulupolitiikan tutkinnassa vuonna 94 Oecd:n tutkijat pitivät tätä ohjaustapaa kuitenkin järkevänä sekä kansallisen politiikan että yliopistojen kehityksen varmistamiseksi. Tutkijat korostivat sopimusten tekemisen merkitystä ei vain muodolliselta vaan myös moraaliselta kannalta. Joka tapauksessa sopimusmenettely korostaa dialogia aikaisemman määräyskulttuurin sijasta.

Samalla kun päätösvaltaa on viime vuosina nopeassa tahdissa siirretty yliopistoille, on niitä koskevaa normiohjausta purettu vähentämällä säännösten määrää ja yksityiskohtaisuutta. Uuteen tulosohtausjärjestelmään siirtyminen edel-

lyttää kuitenkin, että yliopistojen säädöspohja antaa niille nykyistä laajemman autonomian oman toimintansa järjestämisessä. Myös tutkimuksen kehittyminen monitieteiseen suuntaan edellyttää nykyistä joustavampia hallinnon rakenteita. Yleensäkin yliopistojen nykyinen tiedekuntapainotteinen sisäinen rakenne ei kykene riittävän nopeasti vastaamaan tutkimuksen ja opetuksen nopeasti muuttuviin tarpeisiin. Vastaisuudessa yliopistojen on voitava joustavamin itse päättää sisäisestä päätösvallastaan, organisaationsa rakenteista ja toiminnasta.

Ehdotetulla lailla taataan yliopistoille nykyistä laajempi itsehallinto. Toisaalta lailla säädetään yliopistoille niiden toiminnan ja hallinnon lainsäädännöllinen perusta ja periaatteet. Yksityskohdista päättäisi yliopisto itse sisäisellä johtosäännöllä ja muilla määräyksillä. Lailla poistetaan rakenteelliset ja periaatteelliset esteet ja luodaan yliopistoille riittävät, uuden tilanteen edellyttämät toimintavapaudet. Tällä taattaisiin mahdollisuus nopeisiin muutoksiin yliopiston omin päätöksin.

Yliopistojen perinteiset tehtävät säilyisivät. Niiden tehtävänä olisi nykyiseen tapaan edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja yhteiskuntaa. Uusina lain tasolla lausuttuina periaatteina yliopistot velvoitettaisiin pyrkimään keskenään tarkoituksenmukaiseen työnjakoon sekä järjestämään toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

Yliopistolaki toisi mukanaan myös eräitä merkittäviä muutoksia yliopistojen hallinnon perusteisiin. Nykyisestä lainsäädännöstä poiketen useammalla yliopistolla voisi olla yhteinen kansleri. Yliopiston rehtoriksi voitaisiin valita yliopistoon kuulumaton henkilö. Monijäsenisiin hallintoelimiin voitaisiin valita yliopiston ulkopuolisia henkilöitä, ja yliopistoilla olisi oikeus itse päättää tiedekunnistaan ja muista vastaavista yksiköistään. Laki myös toteaisi nykyisen käytännön, jonka mukaan tutkintoihin johtava opetus on opiskelijoille maksutonta.

Arvoisa puhemies! Tämän ehdotetun lain nojalla kukin yliopisto voi kehittää organisaationsa yliopiston omat ominaispiirteet huomioon ottaen asiantuntijaorganisaatioksi, jolle on ominaista joustavat rakenteet ja vähäinen hierarkia. Samalla yliopistoille lankeaisi entistä suurempi vastuu maan ylimmästä koulutuksesta ja tutki-

muksesta. Se merkitsee myös sitä, että yliopistojen on uskallettava tehdä itse myös vaikeita ratkaisuja ja vastattava vaatimansa autonomian toteutumisesta näin myös käytännön tasolla.

Olen ymmärtänyt, että sivistysvaliokunta on huolellisesti valmistautunut käsittelemään tätä lakikokonaisuutta, ja toivon, että tämän lain käsitteystä syntyy eduskunnassa rakentava ja hedelmällinen keskustelu.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri omassa esityksessään ja erityisesti myös hallitus omassa esityksessään on kiinnittänyt siihen seikkaan huomiota, miten opiskelijamäärät kehittyvät. Lähtökohdaksi on otettu esityksen 18 §, että yliopisto päättää itse opiskelijoidensa määrästä.

Esityksessä on kuitenkin todettu se ongelma, että hakijoita on yleensä yliopistoihin tälläkin hetkellä keskimäärin kolme kertaa enemmän kuin sisään otettavien määrä. Tähän liittyen on pyritty ratkaisuun, jossa nimenomaan opiskelija voi ottaa vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Tämä olisi uudistus tässä hallituksen esityksessä, jolla pyritään vastaamaan kysynnän synnyttämään paineeseen suhteessa opiskelijapaikkoihin.

Itse en ole varma siitä, että tämä on paras mahdollinen ratkaisuvaihtoehto. Näkemykseni mukaan olisi tarkoituksenmukaista myös Suomessa pyrkiä tutkimaan sitä vaihtoehtoa, että periaatteessa ensimmäiseen vaiheeseen voitaisiin ottaa kaikki opiskelijat, jotka pyrkivät yliopistoihin. Nythän meillä nimenomaan avoin korkeakoulu on ollut se kanava, jota kautta opiskeluhaluukkuuden paine on osittain purettu.

Kuten hyvin tiedämme, korkeakouluopinnoissa kuten yleensä opinnoissa motivaatio on kaikkein tärkein tekijä opintomenetyksen kannalta. Nimenomaan se, että kaikille mahdollistettaisiin korkeakoulupaikka alkuvaiheessa ja asteittain korkeakouluopintojen kuluessa tapahtuisi karsinta, saattaisi olla tarkoituksenmukaisempi tapa kuin se, mitä hallitus on nyt esittänyt.

Ed. Jäättelä: Herra puhemies! Sivistysvaliokunnan ulkopuolisena haluaisin kiinnittää huomiota asiaan, joka on jo tullut esille, eli lakiesityksen 18 §:ään, jossa rajoitetaan opiskelijoiden mahdollisuuksia hakeutua useammalle opiskelualalle. Onneksi lakiesityksessä rajoitus on kirjoitettu siten, että samana vuonna ei saa aloittaa kuin yhdessä tiedekunnassa, mutta silti minusta tämä pykälä on huono. Toivoisin,

että sivistysvaliokunta todella miettisi, onko tämä tarpeellinen lainkaan vai ei. Minusta tämä osoittaa myös erittäin kapeaa sivistys- ja ihmis-käsitystä. Yliopistot ja opiskelijatkin nähdään vain tuotantolaitoksena eikä lainkaan ajatella sitä, että kaikki koulutus ja sivistys on satsaus, sijoitus tulevaisuuteen eikä sen arvoa voida mitata rahassa.

Minusta hallitus on nyt mennyt säästämisen-nossaan vähän liian pitkälle, kun jopa halua hankkia koulutusta ja sivistystä rajoitetaan. Olisikin erittäin mielenkiintoista kuulla ministeri Heinosen perusteluja, onko tähän mitään muita perusteluja kuin vain taloudelliset.

Ed. Olin: Arvoisa puhemies! Yliopistolaki on tuomassa selvästi uutta tervetullutta puhtia tiedekorkeakouluihin. Oikeastaan lain valmistelussa on onnistuttu välttämättään se kiistakysymys, joka näytti vielä vuosi sitten olevan, että monet yliopistot olisivat halunneet sittenkin omansa. Mielestäni opetusministerin valmisteleva esitys on huomattava parannus, joka luo ikään kuin aikaisempaan verrattuna järkevämmät puitteet yliopistolaitokselle.

Kun lisäksi otetaan huomioon, että kyse on yhteiskunnallisesti varsin mittavasta laitoksesta, jossa opiskelijoita on yhteensä näissä 20:ssä nyt puheena olevassa korkeakoulussa yli 135 000, niin on se melkoinen määrä nuoria ihmisiä ja heillä tulee olla oikeus mahdollisimman pätevään opetukseen ja korkeatasoisen tutkimuksen tulosten hyödyntämiseen.

Panin merkille, että perusteluissa juuri opiskelijoiden määrän osalta näyttää opetusministerin viittaama yliopistojen kilpailutilanne tuovan sellaisen uuden tilanteen, että kilpailu opiskelijoista on selvästi lisääntynyt. Näyttää myös siltä, että yliopistojen suuruusluokassa, jos ajatellaan opiskelijamääriä, tulee ilmeisesti lähivuosina tapahtumaan kiinnostavia ikään kuin muutoksia. Tiedän esimerkiksi oman yliopistoni, Jyväskylän yliopiston osalta, että opiskelijamäärä on nyt jo kohoamassa lähes 12 000:een. Tiedetään, että se yliopisto, joka saavuttaa 13 000 opiskelijan määrän, on silloin maan toiseksi suurin. Helsingin yliopistohan on tässä ehdottoman ylivoimainen.

Täällä on moneen asiaan jo keskustelussa puututtu. Toteaisin, että tämä laki on siis parannus, se vahvistaa yliopistojen itsehallintoa. Se tuo toimintabudjetoinnin uudet mahdollisuudet. Se suo pitkään kaivatun ja odotetun yliopistojen mahdollisuuden järjestellä omia asioitaan, kehittä-

tämisasioitaan. Myös virkajärjestelyn osalta sitä on tervehdittävä myönteisesti. Itse esimerkiksi en oikeastaan rojhennut vielä odottaa, että tällaisen esityksen voisi nähdä, olla jopa itse mukana, että virkojen täyttö voitaisiin saada myös korkeakoulu-kohtaiseksi.

Se esimerkiksi, että professorit nimittää tasavallan presidentti, tulee kai muuttumaan lähiaikoina. Se on herättänyt kansainvälisissä kanssakäymisissä aina aikamoisen kulmakarvojen ko-hoamisilmion, todella näinkö korkealla tasolla asia käsitellään. Keskusteltaessa se on kuitenkin myönteisenä kertonut tieteellisen yhteisön arvostuksen suomalaisessa yhteiskunnassa. Mutta kyllä ministerin esitys, että tässäkin virantäyttö saadaan korkeakoulu- ja yliopistokohtaiseksi, on ehdottomasti tässä ajassa kiinni ja vastaa myös kansainvälistä alan käytäntöä muualla.

Rehtorin valinnasta totean, kun ministeri mainitsi, että johtamiseen on suhtauduttu penseästi yliopistoissa, en käyttäisi ihan penseä-käsitettä. Se vain ehkä kuvastanee sitä, että ihmiset on koulutettu muuhun tarkoitukseen kuin johtamistarkoitukseen. Varsin moni tiedemies ja tiedenainen on joutunut tilanteeseen, että omatoimisesti rehtorin, dekaanin tai laitosten johtamistehtävät ovat tulleet hoidettaviksi. Sitä puutetta tämä laki ei kuitenkaan korjaa, että johtajuus yliopistoissa on yhä toisen käden asia rehtoria lukuun ottamatta, hänhän voi keskittyä kokopäiväisesti tehtävään. Mutta siinä suhteessa tämä laki jää vielä ikään kuin kansainvälisestä hyvien yliopistojen tilanteesta, että muualla tietyin kokoisten suurien tiedekuntien dekaanit ovat hallinnollisesti myös kokopäivätoimisia ja silloin heidän velvoitteisiinsa kuuluu myös budjetoinnin ulkopuolella olevan taloudellisen resurssin etsiminen ja löytäminen.

Täällä on uutena myös se, että yliopistojen hallitukseen ja rehtoriksi voi tulla yliopiston ulkopuolinen henkilö, mutta kuitenkin tietyin pätevyystason täyttäen. Se oli muistaakseni vähintään tohtorin tutkinto tai sitten todettu professorin pätevyys. Kyllä se on tervetullut piirre, kunhan sitä käytetään oikein, ja se on erityisesti huomattavasti parempi ehdotus kuin se, joka vielä parisen vuotta sitten tulla tupsahti — tai kolme vuotta sitten — esitys opetusministeriön taholta, että opetusministeriö nimittäisi yliopistojen rehtorit. Sitä kyllä ihmettelin ja esityksen ontous onkin luettavissa siitä kohdasta, että asiasta on vaiettu viime aikoina täysin. Se olisi nimittäin toteutuessaan politisoitunut pahemman kerran yliopistojen rehtorin tehtävät. On niissä

toki jotain politiikkaa joissakin korkeakouluissa havaittavissa tänäkin päivänä, mutta se on kuitenkin sen verran latenttina, ettei se samalla muodolla pääse esiin kuin tuo sinänsä varsin erikoinen esitys olisi toteutuessaan voinut asiat tiettyyn tilanteeseen viedä.

Arvoisa puhemies! Haluaisin todeta myös sen, että uudistuksia tehtäessä on hyvä muistaa joitakin menneitä uudistuksia yliopistojen osalta ja miettiä aina, mihin voimavarat satsataan. Olen tältä paikalta maininnut aikanaan lyhenteen Fytt, siis filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan mietintö, joka aikanaan laadittiin suurella innostuksella. En ollut itse siinä mukana, mutta kuitenkin ne voimavarat, jotka uudistukseen laitettiin, olisi pitänyt opetusministeriön taholta tarkemmin harkita, koska siinä tuki tapahtui paljon myönteistä 70-luvulla ja 80-luvulle tultaessa, mutta paljon niistä henkisistä voimavaroista olisi voitu käyttää parempaankin tarkoitukseen. Ehkä nyt näissä uudistuksissa on kuitenkin opittu jotain tuosta.

Opetusministeri totesi, että yliopistot ovat ikään kuin uudessa kilpailutilanteessa. Arvioni mukaan ne ovat kilpailutilanteessa olleet aina aikaisemminkin ja kun otetaan huomioon, että tie on kansainvälinen sosiaalinen instituutio yhteiskunnassa, maailmassa, niin se jo sinänsä kertoo, että kilpailu on todella myös kansainvälistä.

Arvoisa puhemies! Tervehdin uudistusta. Toki siellä on joitakin kohtia, joihin täällä on puututtu. Esimerkiksi aikaisempi opetusministeri totesi ja varmasti tuntee tilanteen, että totta kai näihin aina jotain jää, mutta kokonaisuudessaan tämä on huomattava askel eteenpäin. Kun ed. Kiljunen vastauspuheenvuorossaan otti esille eräissä maissa, Etelä-Euroopan maissakin käytössä olevan tavan, kaksi vuotta kaikki sisään ja sen jälkeen karsinta, toki niinkin voitaisiin menettellä, mutta sitä kyllä olisi harkittava, niin kuin tässä on varmasti harkittu, kun sitä ei ole tuotu, koska opintososiaaliset näkökulmat huomioon ottaen se on arvaamaton syväne opiskelijalle.

Tällä hetkellä olen ihan vakaasti itse siinä käsityksessä, että meidän nykyinen järjestelmämme on kannatettavampi. Karsitaan ensin ja ne, joilla on paikka, voivat satsata siihen ja myös yhteiskunta voi satsata. Maksuttomuudessa on toki erittäin hyvä asia Suomessa, että voidaan varsin pitkälle näin mennä ja opintososiaalinen tuki on huomattavan hyvin Suomessa järjestetty kaikes-

Mutta ulkomaalaisten opiskelijoiden opiskelu

Suomessa varmasti kyllä ansaitsee pohdinnan, koska se on ikään kuin ilmainen paketti monelle myös kehittyneestä valtiosta tulleelle opiskelijalle. Kehityksistä tuleville se on toki erittäin hyvää kehitysyhteistyötä, sitä mahdollisuutta en halua heittää pois sulkea, mutta ne, joilla on varallisuutta, voisivat osallistua ja auttaa Suomen kansantalouden kehittymistä.

Oliko se ed. Kiljunen, joka esitti kritiikkiä siihen, että vain yksi pääaineopiskelupaikka tässä nyt tarjotaan. Minä tervehdin opetusministeriötä. Tilanteessa, jossa niin moni jää ulkopuolelle, tekisin aivan samoin. Muistan omallakin kohdallani, että muutama opiskelupaikka oli tallella, ja kyllä siinä omatunto kolkutti. Kyllä on opetusministerille sanottava, että se on rohkea esitys, ja ainakin itse olen valmis sitä puolustamaan.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Harvoin kuulee näin positiivista lähetekeskustelua kuin tässä yliopistolain lähetekeskustelussa on saanut kuunnella. Se varmaan johtuu siitä, että laki on todella hyvin valmisteltu. Opetusministeri on kuunnellut lausunnon antajia ja on myös ollut valmis muuttamaan lakiesitystä, kun on katsonut aiheelliseksi.

Täällä on tuotu esiin muutamia kohtia kuten esimerkiksi 18 §, jossa on juuri tämä, että opiskelija voi ottaa vain yhden opiskelupaikan vastaan. Jos tällä saamme 2 000 opiskelijalle opiskelupaikan, niin minusta tämä on oikein hyvä uudistus. On myös täällä arvosteltu, että tarvitaan kaksi ammattia, kaksi tutkintoa. Voidaanhan ne suorittaa peräkkäin. Tarvitseeko niitä suorittaa samanaikaisesti? Tällä hetkellä joitakin paikkoja kyllä pidetään vähän turhan takia varalla ja silloin todella yliopistojen tehokas toiminta estyy. Todella 2/3 opiskelijoista jää ilman opiskelupaikkaa, ja näin voitaisiin siis lisätä opiskelupaikkoja.

Täällä myös arvosteltiin sitä, että yliopiston rahoitus on liian riippuvainen tuloksista. Uskon kuitenkin, että arviointi on erittäin hyvä mittari. Ei mikään yliopisto halua tulla toisen luokan yliopistoksi.

Paljon hyviä eväitä on tullut täällä lähetekeskustelussa ja on ilo valiokunnassa ruveta kuulemaan asiantuntijoita. Meillä on siihen valmius ja haluamme todella tehdä hyvän lain sen mukaan kun kerran valmistelukin on annettu näin hyvänä meille. Perustuslakivaliokunnan lausuntoa vain odottelemme.

Opetusministeri H e i n o n e n : Arvoisa puhemies! Muutama kommentti keskustelussa esiin

tulleisiin asioihin. Ensinnäkin täällä tuli esille näkökulmia liittyen tulossopimusprosessiin ja niihin kriteereihin, joihin yliopistojen rahoitus perustuu, sekä myös arviointimenettelyyn sekä ed. Aulan että ed. Isohookana-Asunmaan puheenvuorossa.

On niin, että sekä arvioinnin kriteerien että myös yliopistojen perusrahoituksen määräytymisen osalta on oltava varsin tarkkana sen suhteen, että niistä ei muodostu uudenlaista tiukkaa ohjausväylää, ja myös sen suhteen, että näitä kriteerejä jatkuvasti pyritään kehittämään siihen suuntaan, että avoimen keskustelun kautta yliopistoyhteisö mahdollisimman laajasti voisi olla niistä yksimielinen.

Ed. Kiljunen otti esille tosiaankin kysymyksen siitä, miksi emme voisi ottaa kaikkia sisälle samalla kertaa ja karsinta tapahtuisi sitten yliopiston sisällä. Ed. Olin tähän jo esittikin perusteita, miksi tämä ei ole mahdollista. Yksi hyvin olennainen peruste mielestäni on myös se, että kun jo tänä päivänä yliopistojen opetusta syytetään siitä, että se on liian luentomaista, että se ei mahdollista keskustelemaa lähestymistapaa, niin silloin jos mentäisiin todella tilanteeseen, että kaikki otettaisiin sisälle yhdellä kertaa, niin silloin näitten ensimmäisten vuosien osalta yliopisto-opetus olisi todellista massaluennointia, eikä se varmasti olisi opetuksen laadulle eikä myöskään yliopistojen kokonaisarvostukselle eduksi.

Sen pykälän motiivi, joka määrittää sen, että saa ottaa ainoastaan yhden opiskelupaikan vastaan yhtenä vuonna, ei suinkaan ole säästämisintä, niin kuin ed. Jäätteenmäki epäili, vaan kysymys on yksinkertaisesti siitä, että haluttaisiin antaa mahdollisuus nykyisen tilanteen puitteissa mahdollisimman monille päästä kiinni yliopisto-opintoihin. Meillä pyrkii yliopistoihin kolme kertaa enemmän opiskelijoita kuin on mahdollista ottaa sisälle. Niitä, jotka todellakin ottavat kaksi tai useamman koulutuspaikan yhtenä vuonna vastaan, on lähemmäksi 2 000 eli sen verran käytännössä joka vuosi tämän käytännön takia jää opiskelijoita ulkopuolelle. Tällä uudistuksella pyritään siihen, että noin 2 000 voisi tulla lisää samana vuonna yliopistoihin sisälle.

Tämä pykälä ei tietenkään poista sitä mahdollisuutta, etteikö yksittäinen opiskelija voisi täydentääopintojaan sivuaineopinnoin muusta tiedekunnasta tai yliopistosta. Se on täysin mahdollista tämän jälkeenkin. Samoin on täysin mahdollista se, että hän halutessaan suorittaa

kaksi tutkintoa hakee esimerkiksi seuraavana vuonna toista koulutuspaikkaa ja sitä kautta todellakin suorittaa näin kaksi tutkintoa. Tätä mahdollisuutta ei ole haluttu tällä esityksellä sulkea pois.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Haluan kyllä lämpimästi tukea ministeri Heinosta siinä, että hän on ratkaissut tässä laissa opiskelijavalinnan niin, että yliopisto saisi itse valita opiskelijat eikä avaisi ovia suoraan kaikille opiskelijoille. Kysymys on hyvin ajankohtainen Euroopassa. Monissa maissa tällä hetkellä keskustellaan erittäin kiivaasti siitä, miksi opiskelijat pääsevät yliopistoon, mutta parin kolmen vuoden kuluttua heidän tiensä katkaistaan. Tietääkseni erityisen paha tämä ongelma on tällä hetkellä Italiassa, jossa on jopa opiskelijoitten mielenilmauksia ollut. Itsekin satuin erääseen sellaiseen, jossa jopa presidentti yritti hillitä opiskelijoita. Minusta olisi aika kohtuutonta se, jos opiskelijoille annettaisiin mahdollisuus mennä yliopistoon, mutta sitten parin kolmen vuoden kuluttua joutuisimme suurelle osalle opiskelijoita sanomaan, että tie on nyt poikki. Tämä vasta turhauttaisi ja veisi motivaatiota opiskelulta, eli kyllä tässä uskon, että on parhaaseen mahdolliseen ratkaisuun päästy.

Ed. M. Pietikäinen: Arvoisa puhemies! Olen ministeri Heinosen kanssa siinä aivan samaa mieltä, että yliopistoon pääsy tapahtuu vasta pääsykokeiden jälkeen, enkä ole ed. Kiljusen tuoman mallin takana. Mutta sen sijaan uskon ja toivonkin, niin kuin puheenvuorossani aikaisemmin totesin, että voitaisiin myös luoda sellaista menettelytapaa, että opiskelijalla, joka on samana vuonna päässyt opiskelemaan kahteen eri tiedekuntaan, jos hänellä on ollut aikaa valmistautua näihin tentteihin, voisi olla mahdollisuus pyytää lisää aikaa, lykkäystä vuodeksi, jotta opiskelija ei joutu sellaiseen tilanteeseen, että hän vuoden kuluttua joutuu taas tavallaan lukemaan tenttikirjoja puoli vuotta päästäkseen sellaiseen tiedekuntaan, johon hän jo on päässyt. Uskon, että voitaisiin luoda systeemi, joka merkitsee, että toinen opiskelija hyvissä ajoin saa tietää, että paikka on vapautunut, ja odotuslistalla oleva pääsee opiskelemaan.

Ed. Olin: Arvoisa puhemies! Tosiaan tämä ed. Isohookana-Asunmaan viittaus Italiaan on aika osuva tässä asiassa. Siellä on, tiedän, sosio-
logikollega, jolla on 1 200 opiskelijaa hoidettava-

na. Se on aivan mahdoton tilanne ja sellaisiin ei todella meillä kannata mennä.

Ei nyt sattunut silmiini, onko lain arvioitu nopeuttavan opiskelijoiden valmistumista, niin että neljässä vuodessa ylempi akateeminen tutkinto saataisiin valmiiksi, jos tämä laki voi sitä todella edistää. Myöskään kesälukukauden käyttöön ottoon ei ole ilmeisesti katsottu tarpeen nyt tähän mennä, niin kuin monissa hyvissä kansainvälisissä yliopistoissa kesälukukautta käytetään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

14) Hallituksen esitys laiksi valtion riskipääomatakuista annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 264/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Kantalainen: Arvoisa puhemies! On ihan hyvä, että meidän riskirahoitusjärjestelmämme lähdetään uudistamaan, ja oikeastaan on hyvin korkea aikakin tässä mielessä, kun näitä perusteita seurataan. Me olemme varsin alhaisella tasolla, kun verrataan eurooppalaiseen tai kansainväliseen järjestelmään. Sitten kun elämme vielä EU-ympyrässä, niin tässä on vielä yksi sellainen perusongelma, että keskitytään selvästi EU-mitoituksilla ns. pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, ja ne mittasuhteiltaan ovat sitten vähän toisenlaista luokkaa kuin esimerkiksi meillä täällä Suomessa, koska meidän yrityskokoluokitus on aika tavalla erilainen. Elikä todella olemme huomattavasti pienyritysvaltaisempi kuin meidän eurooppalaiset kumppanimme.

Tässä on monta hyvää lähtökohtaa, ennen kaikkea riskienjakojärjestelmä, missä pääomasijoitus- ja takuujärjestelmän puitteissa ollaan viemässä asioita eteenpäin. Ne ovat äärimmäisen hyviä. Sen sijaan sitten rajoituksena nähdään se, että pääasiallisesti tätä sijoitusta kohdennetaan julkisesti noteerattuihin pk-yrityksiin. Näitä

meillä on todella vielä suhteellisen vähän. Tässä mielessä evästäisinkin valiokuntaa siitä, että kun näitä asioita jatkossa katsotaan, niin todella voisi kehittää sekä yritystutkimusvälineitä että seurantajärjestelmiä niin, että tätä riskipääomasijoitusta, riskitakausjärjestelmää voitaisiin viedä myös aivan pieniin yrityksiin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

15) Hallituksen esitys laiksi öljysuojarahastosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 265/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ympäristövaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

16) Hallituksen esitys Arabiemiraattien liiton kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja molempipuolista suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 1/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan.

17) Hallituksen esitys Kuwaitin kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojelemista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 2/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan.

18) Hallituksen esitys laeiksi alkoholilain 3 ja 60 §:n ja vuoden 1968 alkoholilain 93 §:n sekä alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 3/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Kiinnitän huomiota siihen, että hallitus on tässä pienillä askelilla palaamassa vanhan, voimassa olleen alkoholilain säädöksiin sikäli, että julkisella paikalla tapahtuvaan alkoholin nauttimiseen voi poliisi tämän lain uudistuksen jälkeen puuttua. Itseäni harmittaa se, ettei hallitus ottanut vähän pitempääkin askelta. Eduskunnassa on paljon esiintynyt sellaisia mielipiteitä, että julkisella paikalla tapahtuva alkoholin nauttiminen olisi voitu kokonaan kieltää, niin kuin se oli ennen edellistä suurta alkoholilain uudistusta. Mutta tällainen pienikin askel on tietysti ilolla merkille pantava ja toivottava, että se nopeasti saadaan voimaan.

Sen sijaan toinen harmillinen puoli, mikä tähän liittyy, on se, että hallitus esittää nyt alkoholijuomien sallitun pitoisuuden ylärajan poistamista. Tämä tuntuu todella ihmeelliseltä, kun lukee esityksen perusteluja, joissa viitataan siihen, että yläraja on ollut kansalaisten terveyden suojelemista varten ja todetaan, että on tapahtunut tällaisia kuolemaan johtaneita alkoholimyrkytyksiä siksi, että on ollut mahdollista nauttia niin väkevää alkoholia. Sitten viereisellä palstalla samalla sivulla perusteluissa todetaan, että nyt sitten palataan siihen, että erittäin väkevätkin alkoholijuomat sallitaan ja ne tulevat kuluttajien ulottuville, mihin ne on valmistettaessa tarkoitettu. Minun logiikkani olisi sellainen, että kun terveyssyistä on tällaisia ylärajoja aikanaan asetettu, niitä pidettäisiin voimassa. Toivon, että kun tämä menee sosiaali- ja terveystieteiden käsitteilyyn, niin siellä valiokuntakäsittelyssä paino olisi sanalla terveys.

Ed. Aittomäki: Herra puhemies! Olen oikeastaan samaa mieltä kummastakin asiasta ed. Alarannan kanssa. Katseltuani hallituksen esitystä olen vähän hämmentynyt tästä 60 prosentin pitoisuudesta. Vanhana, ainakin entisenä juoppona voin sanoa lääkäreidenkin kanssa asiasta keskusteltuani pari päivää sitten, että on todettu, että tämä jopa 60 prosentin alkoholi on aika tavalla vaarallista nautittuna. Vaikka se lantrataankin kohtuullisen pitoiseksi, siitä huolimatta sitä nauttiva ei osaa oikeassa suhteessa laimentaa, vaan ottaa liian vahvaa alkoholia. Tästä on erittäin usein seurannut alkoholimyrkytys, jollaiset olivat hyvin tunnettuja aikanaan pirttuaikaan, jolloin muuta ei ollut saatavissa kuin 96-prosenttista. Siihen aikaan ihmisiä kuoli

tällaiseen myrkytykseen juuri siitä syystä, että alkoholijuoman vahvuutta ei osattu ennustaa.

Nyt jos yli 60-prosenttisia juomia aletaan myydä alkoholiliikkeistä ja niitä ostavat varsinakin nuoret, kokemattomat ihmiset, minä vain pahaa pelkään, että joissakin tapauksissa saattaa olla hyvin hankalat seuraukset. Olen ollut sitä mieltä, että tuollainen 60-prosenttinen Absolut Vodka sellaisenaan on jo liian vahvaa. Kyllä 38 prosentin Koskenkorvasta saa sen vaikutuksen, mitä haluaakin, mutta siinä riskitekijät eivät ole niin suuret.

Suhtaudun kyllä hyvin arvostelevasti tähän lakimuutokseen ja toivoisin, että asianomaisessa valiokunnassa lääkäreitä myös kuultaisiin niistä riskeistä, mitä saattaa olla tämänlaisen alkoholijuoman nauttimisen seurauksena.

Toinen asia on poliisin oikeus ottaa järjestyksen säilyttämiseksi tai palauttamiseksi henkilön hallussa olevat alkoholijuomat tai muut hallussa pidettävänä sallitut alkoholipitoiset aineet pois ja hävittää ne todisteellisesti, jos hän alkoholilain tai muun lain tai niiden nojalla annetun säännöksen, esimerkiksi kunnallisen järjestyssäännöksen vastaisesti nauttii alkoholijuomaa tai muuta tällaista alkoholipitoista ainetta julkisella paikalla. Mielestäni eduskunta teki pahan virheen alkoholilakia aikanaan käsitellessään, kun sallittiin alkoholijuomien nauttiminen yleisellä paikalla. On aika inhottavaa seurata, vaikei muuten mikään raittiusintoilija olekaan, sitä käyttäytymistä, mitä alkoholijuomien kanssa tapahtuu yleisillä paikoilla puistoissa varsinkin kesäisin. Nuoret miehet suorastaan ärsyttävät vanhempia ihmisiä, jotka haluaisivat olla rauhassa, näyttämällä, että nyt ette mitään voi, kutsukaa vain poliisi, jos haluatte, ette mitään voi, laki on nyt meidän puolellamme ja nautimme missä haluamme.

Herättää ihmetystä se, että kun tässä puhutaan, että alkoholilain perusteella voitaisiin nauttiminen jossakin julkisella paikalla sitten kieltää. Nämä perustelut aivan selvästi viittaavat siihen, että myös alkoholilain perusteella jossakin julkisella paikalla voitaisiin vielä kieltää alkoholin nauttiminen, ja tähän viitaten sitten on alkoholijuomien poisottomahdollisuuskin. Saattaa olla, että alkoholilaissa on mainittu jokin sellainen julkinen paikka, missä alkoholin nauttiminen olisi kiellettyä. Silloin tämä olisi perusteltua, mutta, herra puhemies, minun mieleeni ei nyt tule sellaista julkista paikkaa, missä se olisi kiellettyä. Kyllä näillä julkisilla paikoilla, muistaakseni joka paikassa tämä kielto aikanaan kumottiin.

Mitä tulee kunnallisten järjestyssääntöjen

kautta alkoholijuoman nauttimisen kieltämiseen julkisella paikalla, jolloin tähän liittyisi myös poisotto-oikeus, muistan, että joissakin tapauksissa, oliko se korkein oikeus vai korkein hallinto-oikeus, mitä latua tämä nyt kiersikin, on katsonut, että kunnallisella järjestyssäännöllä ei voida alkoholilain säännöksiä muuttaa eikä kunnallisilla järjestyssäännöillä voida kieltää alkoholin nauttimista julkisella paikalla. Tästä on olemassa päätös. Se oli aika hämmäntävä päätös.

Miten lainsäätäjä nyt sitten on suhtautunut tähän asiaan, jolloin tämäkin säännös oli tältä osin ristiriidassa lakiehdotuksen mukaan, se ehkä selviää aikanaan, kun sitä valiokunnassa käsitellään. Joka tapauksessa tämä esitys on äärettömän ristiriitainen, vaikkakin olen lukenut vain esityksen pääasiallisen sisällön ja siltä pohjalta asiaa arvuuttelen.

Minun mielestäni pitäisi asia eduskunnassa ottaa kokonaisuudessaan uuteen käsittelyyn eikä tällaisia osin ehkä virheellisiäkin paikkauksia tehdä lainkaan, vaan palauttaa yksinkertaisesti tilanne sellaiseksi, että alkoholin nauttiminen julkisella paikalla on kielletty. Suomessa on kyllä paikkoja jokaisella ihmisellä, niin köyhällä kuin rikkaalla, missä pääsee laillisesti känniin, vaikka ei julkisella paikalla tarvitsisi ryyppytelläkään. Tällaisista säännöksistä, joista seuraa harmia, mitä täällä aikanaan päätettiin, kun tämä asia vapautettiin, seuraa sitten, että tällaisilla tilkku-täkeillä yritetään näitä ongelmia parannella ja korjailla eikä tilanne tule muuta kuin pahemmaksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystoimikuntaan.

19) Hallituksen esitys laiksi vuokratalolainojen laina-ehdojen muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 4/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ympäristövaliokuntaan.

20) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Irakia koskeviin päätöksiin perustuvien velvoitusten täyttämistä annetun asetuksen muuttamisesta

Asetus 1/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan.

21) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995

Lähetekeskustelu
Kertomus 11/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ministeri Haavisto: Arvoisa puhemies! Käsillä on vuoden 1995 kehitysyhteistyökertomus. Tietysti on aina noloa, kun ne tulevat eduskunnan käsittelyyn kovin viivästyneinä. Kerron vain, että yritämme saada parannusta aikaan niin, että vuoden 1996 kertomus olisi jo tänä keväänä käsittelyssä. Tämä tulee tosin hiukan aikaisemmassa vaiheessa kuin edellinen kertomus, jos se riittää tässä puolustukseksi.

Muutama sana niistä ajatuksista ja asioista, joita myös tämä kertomus pitää kansiensa välissä.

Kehitysyhteistyöhallinnossa on pyritty ennen kaikkea keskittymään nyt Suomen kehitysyhteistyöstrategian toiminnallistamiseen. Strategiahan hyväksyttiin vuonna 93 ja kehitysyhteistyötä koskeva periaatepäätös, jossa oli myös kehitysyhteistyön määrälliset tavoitteet, hyväksyttiin syyskuussa hallituksessa. Siinä tavoitteeksi määrällisellä puolella asetettiin 0,4 prosentin bruttokansantuoteosuus vuoteen 2000. Tätä linjaa on nyt sen jälkeisessä budjetoinnissa seurattu muun muassa siten, että tänä vuonna kehitysyhteistyön varat kasvavat noin 53 miljoonan markan verran, ja olemme aallonpohjan käyneet lävitse ja lähteneet nyt sekä markkamääräiseen että prosentuaaliseen nousuun.

Suomen kehitysyhteistyöstrategian keskeiset tavoitteet, voi sanoa, ovat pysyneet entisellään. Ne ovat köyhyyden vähentäminen, ympäristöuhkien torjuminen ja kestävä kehityksen tukeminen sekä yhteiskunnallisen tasa-arvon, kansanvallan ja ihmisoikeuksien edistäminen kehityksessä.

Tänä vuonna tapahtuu kehitysyhteistyöpolitiikassa myös uusia asioita. Hallitus on sopinut, että se tulee laatimaan kehityskaupoliittisen strategian, joka poikkeaa vuoden 93 kehitysyhteistyöpolitiikan strategiasta siinä, että pyrimme

katsomaan itse asiassa ensimmäistä kertaa yhdessä Suomen poliittisia suhteita, Suomen kaupapoliittisia suhteita ja Suomen kehitysyhteistyösuhdetta eri maihin ja käymään myös hyvin systemaattisesti läpi sen, mitä suhteita eri ministeriöillä, eri järjestöillä kehitysmaihin ja kehitysmaakenttään on. Lähestymme myös niin tutkijoita kuin talouselämän edustajia tämän kehitysmaapoliittisen strategian laatimisessa, ja siinä myös kehitysmaasuhteiden neuvottelukunnalla tulee olemaan keskeinen rooli.

Tarkoituksena on ikään kuin kerrankin koota yhteen kaikki se tieto, ne näkemykset ja ne tavoitteet, joita Suomella kehitysmaiden suhteen on. Useinhan kritisoidaan kehitysyhteistyöpolitiikkaakin siitä, että vasen käsi ei tiedä, mitä oikea tekee. Kauppapoliittisessa mielessä saatetaan olla esimerkiksi hyvin varjelevia tai pidättyväisiä, estää kehitysmaatuotteiden pääsyä Euroopan tai Suomen markkinoille ja toisella kädellä pyritään auttamaan kehitysmaita niiden taloudellisessa kehityksessä saamaan näitä samoja tuotteita markkinoille. Tämän tyyppiset ristiriidat voitaisiin ehkä tällaisella yhtenäisellä suunnittelulla välttää.

Monenkeskisen kehitysyhteistyön osalta tietysti huomio kiintyy ennen kaikkea YK-järjestelmään ja YK-järjestöihin sekä kansainvälisiin rahoituslaitoksiin, pankkeihin. Strategiassa on painotettu samaten kuin periaatepäätöksessä joidenkin YK-järjestöjen merkitystä Suomelle. Ennen kaikkea Undp, Unicef, Unfpa ja Wfp ovat sellaisia YK-järjestöjä, joiden toiminnasta Suomella on varsin hyvät kokemukset ja joiden rahoitusta tietysti normaalisti tullaan jatkamaan. Samaten on tarkoitus keskittää ja on jo keskitettykin varoja sellaisiin järjestöihin, jotka toimivat Suomen painopistesektoreilla, painopistealueilla. Näistä voisi merkitä esimerkiksi YK:n ympäristöohjelman Unep:in ja sen rahoituksen tai YK:n naisjärjestön Unifem:in erityisrahoituksen.

Kansainvälisten rahoituslaitosten ja pankkien osalta Suomi on erityisesti, voisi sanoa, rakentanut uutta suhdetta Aasian Kehityspankkiin. Meillähan silloin, kun kehitysyhteistyövarat kävivät kovin niukoiksi, leikattiin monilta järjestöiltä avustuksia ja Aasian Kehityspankin rahoitusohjelmien osalta tehtiin se päätös, että niistä luovuttiin 90-luvun alussa kokonaan. Viimeksi tänään hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta on käsitellyt Aasian Kehityspankin lisärahoitusohjelmia ja todennut, että Suomi on näissä uusissa ohjelmissa mukana ja pyrkii saa-

maan myös sen hyödyn, mikä tällaisen pankin toimintaan osallistumisella on.

Suomen kannalta ehkä Aasian Kehityspankki on siinäkin mielessä kiinnostava, että Aasia, voisi sanoa, ulottuu jossakin mielessä myös hyvin länteen tai pohjoiseen, miten tätä määritelläänkin, nimittäin Keski-Aasian alueelle, entisen Neuvostoliiton alueelle. Kun puhutaan Kirgistanista tai Turkmenistanista tai näistä alueista, niin näillä alueilla toimivat niin Aasian Kehityspankki kuin Euroopan Kehitys- ja jälleenrakennuspankki, tosin melko hyvässä koordinaatiossa keskenään, mutta on hyvin kiinnostavaa, että Aasian Kehityspankilla on toimintoja myös entisen Neuvostoliiton alueella muun muassa ympäristö- ja sosiaalisektoreilla.

Kehitysyhteistyökertomuksessa eritellään myös Suomen maa- ja aluekohtaisia tavoitteita, meidän bilateraalisen kehitysyhteistyömme tavoitteita. Usein eduskunta on toivonut, että näitä tavoitteita ilmaistaisiin selkeämmin, maakohtaiset tavoitteet kirjattaisiin selkeästi ja myös niin hyvät kuin huonot tulokset raportoitaisiin kehitysyhteistyökertomuksen yhteydessä. Voi sanoa, että kehitys on kulkemassa tähän suuntaan. Ehkä emme vielä ole aivan sille tasolle päässeet, mitä monet kansanedustajat ovat toivoneet, mutta tämän tyyppinen jaottelu tässä kehitysyhteistyökertomuksessa nyt on esillä ja Suomen suhdetta kuhunkin maahan ja alueeseen on pyritty erikseen kuvaamaan ja vähän yhdistetysti kuvaamaan, mitä kaikkia toimintoja Suomella tällä alueella bilateraalisesti ja sitten multijärjestöjen kautta on.

Meillä edelleen on niin sanottuina ensisijaisina kehitysyhteistyökohteina kymmenen kehitysmaan ryhmä, ja uskon, että määrärahakehitys on sen tyyppinen, että voimavaroja kovin moniin uusiin ensisijaisiin kohteisiin ei tule olemaan. Toisaalta kehitysyhteistyöpolitiikassa korostetaan ehkä entistä enemmän joustavuutta, joka tarkoittaa sitä, että juuri poliittisen yhteistyön aspektia, ihmisoikeuskysymyksiä, myös humanitaarisen avun kysymyksiä voidaan katsoa hyvin joustavasti. Jos mainisen joitakin tällaisia jouston esimerkkejä, niin niitä ovat esimerkiksi Suomen jälleenrakennushankkeet Bosniassa, jonne lähdimme hyvin nopeasti. Lähdimme mukaan Bosnian jälleenrakennukseen, Sarajevon suuriin kaukolämpöhankkeisiin suomalaisella osuudella. Menimme mukaan Etelä-Afrikan demokratisoimishankkeeseen, joka on kolmen vuoden erityisohjelma tukena demokratisoituvalla Etelä-Afrikalla. Olemme olleet myös

liikkeellä Gazassa ja Länsirannalla tällaisilla ohjelmilla.

Hyvin nopeastikin tarvitaan reagointikykyä silloin, kun kehitysyhteistyöllä voidaan tukea, voisi sanoa, hyviä ulkopoliittikan tavoitteita, ihmisoikeustavoitteita, demokratian tukemista jne. Uskon, että tämä linja tulee jatkumaan. Ehkä usein, kun puhutaan ehdollistamisesta, unohdetaan juuri myönteiset puolet. Voidaan ehdollistaa myös positiivisesti, tukea niitä maita, jotka ovat demokratiakehityksensä alussa. Ehdollistaminen hyvin usein nähdään vain negatiivisena asiana, otetaanko rahat pois tuolta tai tuolta, täyttääkö tämä tai tämä maa kehitysyhteistyön antamisen edellytykset.

Meillä on myös totta kai ollut takaiskuja kehitysyhteistyön saralla tai ylipäättään Suomen tai EU-maiden suhteissa joihinkin maihin. Tällaiset takaiskut ovat konkretisoituneet vaikkapa Sansibarilla, jossa selvästikin epäselvä tai vilpillinen vaalitulokset aiheutti osassa Tansaniaa poliittisesti epäselvän tilanteen, jonka aikana on ollut lähes mahdotonta aloittaa järkevästi uusia kehitysyhteistyöhankkeita. Tässä mielessä uusien hankkeiden valmistelu siellä on jäädytetty. Samaten kansainvälinen yhteisö on kiinnittänyt erittäin paljon huomiota Sambian nykyiseen tilanteeseen, poliittiseen epävakauteen siellä, ja hyvin monet maat ovat tehneet saman ratkaisun, että eivät tässä tilanteessa aloita uusia hankkeita.

Ääriesimerkinä kansainvälisestä keskustelusta on varmasti Nigeria ja ihmisoikeusaktiivien murhat Nigeriassa, joiden jälkeen EU-maiden reaktio Nigeriaa kohtaan oli hyvin jyrkkä. Monet maat lopettivat siellä apuohjelmansa. Suomellahan Nigeria ei ole kuulunut ensisijaisiin apukohteisiin.

Ehkä tärkeintä kuitenkin on huomata, että kaikissa näissäkään tapauksissa, jotka mainitsin, poliittista vuoropuhelua edelleen jatketaan, pyritään etsimään sellainen poliittinen ratkaisu, jossa myös kehitysyhteistyösuhteet ja projektien jatkotyö voitaisiin avata uudestaan. Tässä mielessä kysymys ei ole siis suhteiden katkaisemisesta vaan avun käyttämisestä sellaisena välineenä, jolla pyritään myös poliittista vuoropuhelua autamaan.

Eduskunta on myös useaan otteeseen kiinnittänyt huomiota kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön, sen välttämättömyyteen, sen kasvaaviin tarpeisiin ja myös siihen, että kansalaisjärjestöjä toimii hyvin monilla sektoreilla, niin ihmisoikeus-, ympäristö- kuin sosiaalkysymysten sek-

toreilla, ja eduskunnassa on toivottu, että kansalaisjärjestöjä rahoitettaisiin nykyistä enemmän. Syksyisessä periaatepäätöksessä asetettiin tavoitteeksi kansalaisjärjestöjen rahoitusosuuden nostaminen 10–15 prosenttiin Suomen varsinaisista kehitysyhteistyövaroista, ja tällä tiellä nyt olemme. Aivan hetkessä näitä varoja ei varmaan-kaan voi nostaa, mutta selvä trendi ylöspäin näissä kysymyksissä on esillä.

Monet kansalaisjärjestöt ovat myös ottaneet yhteyttä omarahoitusosuudesta, tällä hetkellä 25 prosenttia näistä hankkeista, ja toivoneet, että omarahoitusosuutta voitaisiin laskea alaspäin, tietysti toivomuksena on, että hyvinkin alas tai joissakin projekteissa jopa nollaan. Olemme hallinnossa ottaneet myös tämän kysymyksen harkintaan, jotta useammilla kansalaisjärjestöillä kynnys lähteä mukaan tekemään kehitysyhteistyötä kävisi matalammaksi. Tämä on asia, johon myös kehityskaasuhteiden neuvottelukunnassa on kiinnitetty huomiota.

Sitten, arvoisa puhemies, aivan lopuksi muutama sana humanitaarisesta avusta ja myös Suomen EU-yhteistyön näkymistä. Humanitaarisen avun osalta käytämme siihen noin 160 miljoonaa markkaa vuodessa tätä nykyä kaikkiaan. Se käsittää paljon humanitaarisella sektorilla toimivien YK-järjestöjen ja muiden kansainvälisten järjestöjen tukea. Se käsittää tukea ihmisoikeusjärjestöille, vähemmistöjen oikeuksia turvaaville järjestöille, rauhanprosessien edistämistä jne. Ihmisoikeusallalla Suomi onkin viime aikoina selvästi näkynyt kansainvälisessä politiikassa. Tarvitsee tietysti vain puhua entisen Jugoslavian alueen ihmisoikeusvaltuutetusta tai Etelä-Afrikan sovintokomission suomalaisesta jäsenestä taikka suomalaisesta raportoijasta Gazassa ja Länsirannalla YK:n ihmisoikeusraportoijasta. Suomalaiset ovat olleet hyvin näkyvästi liikkeellä kansainvälisellä kentällä nyt näissä kysymyksissä.

Humanitaarisen avun osalta perinteisesti on ajateltu ja ehkä lähdettykin siitä, että humanitaarinen apu kohdistuu nimenomaan kriisialueille, katastrofialueille. Maanjäristykset tai tulvat ovat olleet tyypillisiä humanitaarisen avun kohdealueita, sotatilanteet, sotatilanteita pakeneva väestö. Paljon on käyty keskustelua siitä, täytyisivätkö nämä kriteerit joissakin tapauksissa meidän lähialueillamme ja onko joissakin tapauksissa perusteltua antaa myös humanitaarista tukea Suomen lähialueille.

Tässä kysymyksessä hallitus viikko sitten teki linjauksen, jossa teimme päätöksen, että tuemme

Suomen Punaisen Ristin ja Suomi-Venäjä-seuran aloittamaa kampanjakeräystä Karjalan ja Murmanskin alueilla nimenomaan lasten turvakodeille, sosiaalialan laitoksille, vanhuksille suunnattavasta avusta tänä talvena. Näimme, että niiden tietojen mukaan, jotka hallituksella lähialueiden humanitaarisen avun tarpeista on, tämän tyyppinen linjaus on perusteltua, joten Suomi on tässä toiminnassa tänä keväänä 4 miljoonalla markalla mukana. Samaten tuimme joi-takin kirkkojen järjestöjen hankkeita katulapsien aseman parantamiseksi lähialueilla.

Herra puhemies! Aivan lopuksi muutama sana EU-politiikasta. Hyvin usein kysytään, millä tavalla EU vaikuttaa meidän kehitysyhteistyöhömmä ja kehitysmaasuhteisiimme. Täytyy tietysti sanoa, että siellä on paljon jäsenmaita, joilla on hyvin pitkät ja traditionaaliset suhteet eli entiset siirtomaasuhteet kehitysmaihin, ja Suomi tietysti siinä pöydässä on hyvin erityyppinen jäsen kuten muutkin Pohjoismaat. Mutta voin sanoa, että näistä pitkistä suhteista ja hyvästä asiantuntemuksesta EU-pöydässä on myös valtavasti hyötyä ja se tarjoaa valtavasti sellaista informaatiota, jota meillä aikaisemmin monista kehitysmaista ei ole ollut. Suomelle tämä konkretisoituu hyvin selvästi viimeistään puheenjohtajakaudellamme vuonna 99, koska Lomé-sopimus eli EU:n sopimus 70:n Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maan kanssa päättyy vuoden 2000 alussa ja nyt EU:ssa on jo käynnistetty keskustelut siitä, millä tavalla ja miten tämä Lomé-sopimus tullaan uudistamaan.

Ulkoasiainhallinnossa ja ulkoministeriön kehitysyhteistyöosastolla on jo käynnistetty työ siitä, mitä Lomé-prosessi meiltä vaatii, mitä vaatii neuvottelu paitsi 15 EU-maan myös 70:n Afrikan, Karibian, Tyynenmeren maan kanssa, jotka tietenkin muodostavat yhteisiä kantoja mutta ovat kaikki myös maita, joihin on erikseen pidettävä suhteita, käytävä keskustelua niiden näkemyksistä ja toivomuksista. Tämä tulee olemaan valtava urakka EU:lle ja näiltä osin myös Suomelle, kun olemme puheenjohtajakolmikossa mukana ja aikanaan myös EU:n puheenjohtajamaa. Näkemyksien muodostaminen Lomén sopimuksen tulevaisuudesta edellyttää paljon työtä myös kansalaisjärjestöiltä ja tietenkin poliittisilta puolueilta ja poliitikoilta, koska tässä hyvin pitkälle päätetään se, millä tavalla EU järjestää näihin maihin suhteensa, millä tavalla esimerkiksi köyhyystekijä tai muut tällaiset tekijät näkyvät sitten EU:n tulevaisuudessa taloudellisissa ja poliittisissa suhteissa Lomén maihin.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! Ministeri Haavisto piti varsin hyvän ja kattavan esityksen kehitysyhteistyökertomuksesta, kiitokset siitä!

Kehitysyhteistyö on hyvin pitkäjänteistä työtä ja edellyttää usein melkoista toleranssia. Niinpä mielestäni uusiin avuliaisiiin kansalaisjärjestöihin kannattaa suhtautua hyvin kriittisesti kehitysyhteistyössä. Hyvä tarkoitus ei aina riitä tulokselliseen työhön. Tarvitaan rautaista ammattitaitoa ja peräänantamatonta sitkeyttä. Suomi on, kuten tiedämme, avustajana keskitasoa 0,32 prosentilla bruttokansantuotteesta ja poikkeaa selvästi muista Pohjoismaista. Me olemme tavoittelemassa tietysti hieman parempaa asemaa, ja se näkyy hallituksen periaatepäätöksessä, siitä voi olla hyvin iloinen.

Pertti Paasion kehitysyhteistyöselvitys on poikkinut paljon keskustelua ja uusia linjauksiakin. Hallituksen periaatepäätös vuodelta 96 on erittäin hyvä kehittämisen pohja, mutta huomio on kiinnitettävä periaatepäätöksen soveltamiseen tässä vaiheessa. Toivoisin ulkoasiainvaliokunnassa kiinnitettävän huomiota, kun kertomusta käsitellään, hyvien periaatteiden toteutumiseen käytännössä, ensinnäkin kehitysyhteistyön vaikuttavuuteen eli olemmeko todella onnistuneet vähentämään köyhyyttä, edistämään demokratiaa ja ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja talouden tasapainoista kehitystä sekä suojelemaan ympäristöä kehitysyhteistyömme kohdemaissa. Luulen, että joillakin näistä alueista olemme pärjänneet paremmin kuin joillakin toisilla. Olen joidenkin ihmisten kuullut, kun delegaatiot ovat tehneet matkoja joihinkin avustusmaista, hieman häpeillen kertoneen siitä, että eivät saaneetkaan suutaan auki esimerkiksi ihmisoikeuskysymyksissä, joissa olisi pitänyt olla, sanoisiko, hyvin määrätietoinen erityisesti, kun on kysymys pienistä lapsista.

Kehitysyhteistyön keinot olisi myös alue, jota meidän olisi hyvä tarkastella aikaisempaa kriittisemmin, ovatko käyttämämme keinot oikeat. Esimerkkinä mainitsen korkotuet ja niiden vääristymät. Korkotuki ei käsittääkseni tue meidän tavoitteitamme parhaalla mahdollisella tavalla. Kiina ja Thaimaa ovat suurimmat korkotuen vastaanottajat. Näin varmistetaan suomalaisten yritysten toimintakykyä kasvavilla idän markkinoilla. Sinänsä on minusta oikein, että Suomi vahvistaa yritystensä toimintakykyä näillä markkinoilla, mutta onko sen tapahduttava kehitysyhteistyövaroin, sitä on mielestäni syytä kysyä.

Sitten kehitysyhteistyön koherenssi. Miten se toimii ja miten se on toteutunut jokaisella yhteiskunnan sektorilla? Onko toiminta päämäärien hyväksi ollut saman suuntaista? Ministeri äsken puheenvuorossaan sitä hieman käsitteli, erityisesti ehkä kehitysyhteistyön ja kaupan alalta. Mutta miten on energiapolitiikassa, yleisen talouspolitiikkamme alalla ja ympäristöpolitiikan alalla, olemmeko me johdonmukaisia, teemmekö me todella systemaattista työtä näillä alueilla? Toivoisin, että nämä asiat tulevat erityiseen tarkasteluun, kun ulkoasiainvaliokunta tähän mientintöön perehtyy.

Ed. Wahlström: Arvoisa puhemies! Ed. Kokkonen puuttui todella hyvin tärkeihin asioihin, ja minäkin haluaisin vielä jatkaa niistä keskustelua. Sen vuoksi ehdotan, että asia pantaisiin pöydälle eduskunnan torstaina pidettävään täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti voitu lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Wahlström ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi torstaina pidettävään täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Wahlströmin ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi torstaina pidettävään täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi torstaina kello 18, kyselytunti ensi torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 20.30.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Keijo Koivukangas [1]—[12] asia]
Seppo Tiitinen [13]—[21] asia]

